

Вёска Малое Сітна ляжыць у глухім кутку Полаччыны між лясоў і азёраў, на самай расейскай мяжы. За Полацкам сканчаюцца абробленыя палеткі. На возеры Скобрае — мабільная сувязь. За станцыяй Дрэтунь — асфальт. Пыльная гравійка коціцца між лясоў побач з чыгункай. Хутэй убачыш зямлю на дарозе, чым сустрэчны легкавік. Тут, на крайняй поўначы Беларусі, адбывае палітычную высылку **Павал Севярынец**. Рэпартаж **Андрэя Скурка**. Старонка 12.

На Крайняй Поўначы

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

ПАЛІТЫКА

Безнадзейная садружнасць

Адлюстраваннем мёртвага стану СНД на саміце ў Казані могуць стаць ня толькі абяцаныя ўкраінскія ініцыятывы, але і тлечны канфлікт унутры апарату выканкаму Садружнасці. Артыкул Рамана Якаўлеўскага. **Старонка 3.**

СПОРТ

Сэрца Чэмпіёна

Калі каманда не дэманструе прыгожай

гульні, не атрымлівае цягам дзесяцігоддзя прыметных перамог і не глядзіць у бок заўжытагаў, навошта і для каго нацыянальная зборная наагул выходзіць на поле? У Вільні на літбелфутбол хадзіў Андрэік Антанян. **Старонка 21.**

ЛІТАРАТУРА

Грэшніца

Гэтае самакучанне, драпаньне чорнай мэблі... Відавочна: яна ненавідзела чорны колер. Апаўдзена Яўгена Бурага. **Старонка 20.**

НАВІНА ў НУМАР

Гангадзэ — Герой Украіны

24 жніўня, на Дзень незалежнасці Украіны, прэзідэнт Віктар Юшчанка прысвоіў званне Героя Украіны (пасмяротна) журналісту Георгію Гангадзэ. Ордэн Дзяржавы, які ўручаецца са званнем, удава забітага Міраслава Гангадзэ атрымае пазней. Рэдактар Інтэрнэт-газеты «Українська правда» Г. Гангадзэ знік 16 верасня 2000 г. У забойстве падазраюцца чыноўнікі з адміністрацыі Кучмы. Справу Гангадзэ параўноўваюць з справамі Захаранкі й Завадзкага.

Дык падпісайся!

На любой пошце можна аформіць падпіску на кастрычнік — снежань. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска на шапікі «Беласудзруку» таннейшая: 3340 рублёў на месяц.

Вось!

Беларуская літаратура павінна быць удзячнай Уладзімеру Зямяталіну. Дзякуючы яму яна набыла, здавалася б, ужо страчанага паэта. Піша **Аляксандар Фядута**.

Паэт можа быць самым таленавітым. Але найлепшыя яго вершы нараджаюцца тады, калі жыццё здаецца скончаным: кар'ера не ўдалася, палюбоўніца абазвала імпатэнтам, «чарніла» выпіта, а на новае няма грошай. Тады, у стане вымушанага адзіноцтва і безграшоўя, паэт пачынае пісаць тое, што і складае запас высокай

— непасовай — паэзіі.

Новая кніга Уладзімера Някляева «Так» была напісана ў Варшаве, Хельсынкі і недзе ў паветры паміж Варшавай і Хельсынкі. Была напісана ў сьмешным і недарэчным выгнанні, на якое Някляеў асудзіў сам сябе канфліктам з тагачасным вярхоўным ідэолягам Зямяталіным. І пацьвердзілася заканамернасць: «Так» — несумненна, найлепшае з напісанага Някляевым. Менавіта таму, што там, у Варшаве і Хельсынкі, ён нарэшце адчуў сябе адзінокім, нікому не патрэбным. Ён пазбавіўся прывычных суразмоўніц і прывычных сабутэльнікаў.

Працяг на старонцы 8.

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

У Лукашэнка можна і трэба выйграваць

Нацыянальны кантрэс дэмакратычных сілаў прызначаны на 1 кастрычніка. За месяц апазыцыі прыйдзецца зрабіць выбар, з наступствамі якога — пазытыўнымі ці нэгатыўнымі — краіне прыйдзецца жыць пільгадоў. Паводле апытання ІРІ, найменшы нэгатыўны рэйтынг сярод прэтэндэнтаў маюць Уладзімер Колаас і Аляксандр Байтовіч. Але два гэтыя палітыкі не далучыліся да кангрэсавай працэдур. З «далучаных» найменшы нэгатыўны рэйтынг у Алесі Мілінкевіча. Самым пазнавальным апазыцыйным палітыкам застаецца Анатоль Лябедзька. У сытуацыі роўнасці рэйтынгаў многія дэлегаты будучы, бадай, галасавалі сэрцам, пад уплывам апошніх эмоцый. Напрыклад, узбурэння праз рапшэныя «Нямецкай хвалі» рабіць беларускую праграму ў выключна расейскамоўным фармаце. Але Трусаў увагоду паставіў пад сумнеў мэтазгоднасць удзелу ў Кангрэсе ў сытуацыі, калі асобныя прэтэндэнты ў прэзідэнты такое рапшэныя віталі. Маўляў, калі няма павягі да нашага галоўнага прыярытэту, пра якую аднасьць гаворка. Да гэтых «Хвалі» вяртаецца Віталь Тарас на старонцы 4.

Зь іншых матэрыялаў нумару зьвярну ўвагу на допіс А.Бужынага зь Пінску на старонцы 17. Ці мусіць беларусы выяўляць салідарнасць з народамі, якія змагаюцца за незалежнасць ад Расеі? Гэты ліст, думаю, выклікае рэакцыі. Адпачнеце ж за чытаннем цудоўных перакладаў з габрэйскага, з Эттара Керэта, на старонцы 18.

Новыя назвы газэтаў

Выконваючы ўказ пра забарону словаў «беларускі» і «нацыянальны» ў назвах, газэты пачалі ў Мінінфармацыі заяўкі на перайменаваньне. «Белорусская деловая газета» мае называцца «БДГ — деловая газета», «Нацыянальная эканамічная газета» — «Эканамічная газета», «Белорусская газета» — «Белгазета», «Белорусский рынок» — «Белорусы и рынок». У верасні выданні маюць перайсці на новыя назвы.

Байтовіч пра Лукашэнка і канвэрты з валютай

Акадэмік
Аляксандр
Байтовіч у
інтэрвю
«Народнай волі»
раскрыў цікавыя
падрабязнасці
функцыянавання
дзяржаўнай улады.

«Я стаяў перад выбарам: згубіць павягу да самога сябе альбо застацца ў згодзе са сваім сумленнем. Бо ўсёго, чаго я дасягнуў у жыцці да гэтага моманту, я дасягнуў самастойна. І прывык сябе павяжаць. А тут — як у кіно пра крымінальных аўтарытэтаў».

У той дзень я вярнуўся ад Латышава і пачаў тэлефанаваць прэзідэнту. Быў пачатак трэцяе гадзіны, але спадара Лукашэнка на месцы не было. Зрэшты, гэта звычайная практыка. Калі няма буйных мерапрыемстваў, ён на надта бавацца на працы: прыяжджае каля 10-й і пасьля другой гоўжо няма. Магу ўпэўнена сказаць пра гэта, бо вокны майго кабінэту выходзяць на ўезд у будынак Адміністрацыі прэзідэнта, і карціна перад маімі вачыма амаль штодня была адна і тая ж.

Так вось, у прыемнай кажуцы: ён у размысцянні. Тэлефаную туды: дзяжурны афіцэр адказвае, што прэзідэнт гуляе ў хакей (і гэта ў працоўны час, а як жа з дысцыплінай працы, пра якую так любяць казаць?).

А.Байтовіч таксама ўгадаў, што на пасадзе старшыні Савету Рэспублікі ён раз у тры месяцы атрымліваў прэм'яльныя ў валюце, што, як вядома, забаронена законам. Карэспандэнт радыё «Свабода» адмыслова перапытаў акадэміка Байтовіча наконт заробкаў у валюце. «Ня толькі вышэйшаму кіраўніцтву паліцыі ў валюце, але і многім людзям», — адказаў сп.Байтовіч.

Нагадаем, што пра атрыманыя валюты для заахоўвання супрацоўнікаў БТ сьведчыў у сваіх паказаннях і Ягор Рыбакоў.

Гавал, Сорас, фон Вайцзэкер: Пачуйце беларусаў!

Шэраг вядомых у сьвеце дзеячаў выступілі з адкрытым лістом у заходняй прэсе, у якім гавораць SOS з прычыны «незацікаўленасці дэмакратычных краінаў лёсам Беларусі». Зварот мае красамоўны загалоўка «Апошняя таталітарная дзяржава ў Эўропе».

Аўтары звароту пішуць: «Часам здаецца, што мы ведаем пра сьвет усё, але насамрэч цэлы шэраг сур'ёзных фактаў застаецца невядомым ці вядомым толькі вельмі абмежаванаму колу людзей».

Зварот нагадвае пра леташні рэфэрэндум па канстытуцыі і сыстэматычнае знішчэнне няўрадавых арганізацый і палітычных партый,

пагрозу закрыцця апошняй штодзённай апазыцыйнай газэты «Народная воля», знікненне і зьніжальныя апанэнтаў А.Лукашэнка. «Лукашэнка ўсё гэта можа сабе дазволіць ня толькі праз злашчасную постапецкую спадчыну разбураных грамадзкіх структур, але таксама праз неінфармаванасць ды незацікаўленасць дэмакратычных краін лёсам Беларусі».

Вядомыя палітыкі і грамадзкія дзеячы пішуць пра няздольнасць сусветнае супольнасці даць адпор постапецкім аўтэрату. «Эўразвяз, які дасюль быў няздольны падтрымаць сілы, што змагаліся за пабудову Беларусі на дэмакратычных

каштоўнасцях, мусіў бы апэратывна знайсці такія інструменты, якія б гэта дазволілі». Аўтары звароту згадваюць, у прыватнасці, праграмы адукацыі для моладзі і радыёды тэлевяшчання на Беларусь.

Зварот падпісалі Вацлаў Гавал, экс-прэзідэнт Чэхіі; Рыхард фон Вайцзэкер, экс-прэзідэнт Нямеччыны; Джордж Сорас, фінансіст і філантроп; Андрэ Глюксман, філзаф; Фрэдэрык дэ Клерк, экс-прэзідэнт ПАР, які адмовіўся ад сыстэмы апартэду, ляўрэат Нобэлеўскай прэміі міру; Дэсманд Туту, біскуп, ляўрэат Нобэлеўскай прэміі міру; Мэры Робінсан, былая камісарка ААН у справах упекачоў ды інш.

Сьв.Язэпа перадаюць каталікам

Менгарвыканкам зрабіў шэраг распараджэнняў, што тычаць касцельнага будаўніцтва ў сталіцы. Так, выдаткаваны зямельны ўчастак для будаўніцтва кultaвага будынку ў Лошыцы, якім апыкуецца парафія Маці Божай Ружанцовае. Таксама выдаткаваны пляцы пад пабудову новых сьвятыняў парафіям Сьв.Духу і Сьв.Антонія Падуанскага, паведамляе сайт «Minsk.gov.by».

Паводле інфармацыі таго ж сайту, беларускім грэка-каталікам (парафіі Сьв.Язэпа) перадаецца будынак касцёлу Сьв.Язэпа, што ў Верхнім горадзе. Нагадаем, што там цяпер месціцца Архіў-музей літаратуры і мастацтва ды архіў навукова-тэхнічнае дакумэнтацыі.

Сяргей Харэўскі

Гарадзенская праграміста Алега Мініча КДБ падазрае ў стварэнні дасьціпных мультфільмаў пра Лукашэнка, якія можна паглядзець на сайце www.3dway.org. 22 жніўня ў Алега і ягонай жонкі Галіны падчас допыту ў гарадзенскім КДБ забралі пашпарты. Супраць Алега ўбуджана крымінальная справа за «зьянявагу прэзідэнта». Фэльетон Лёліка Ушкіна з нагоды — на старонцы 24.

АНДРУСЬ ХРАПАВІЦКІ

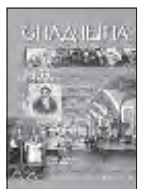
Выбар

Глябалізацыя, глябалізацыя — нарэшце MTV размаўляе па-наску! Больш не кажы «прывіт» альбо «чысьць» мне — кажы «вітаю» мне, калі ласка! Хоць я ў Амэрыцы зараз, а ты — на Радзіме, я выпаў з кантэксту ў іншы кантэкст, і ў майёй кватэры MTV не на мове Скарыны, па-беларуску я буду пісаць свае тэксты. «Нямецкая хвалі» будзе заўсёды «вольнаю» — я не люблю паводзі і «русскую водку». Хто абірае нову, тыя зусім не героі — проста хочацца жыць у сваёй дзяржаве, і кропка. Адзілы ты там, а я тут амаль што ў роўным стане. Ізраіль наш не адбываўся. Беларусь — беларуская, кажаш? Ня трэба фальшы. Патрытызм у Беларусі яшчэ не прыжыўся. Загляне сонца ў наша... калі жалюзі распуснуць і зразунець — «паўрускі» быць ня модна альбо «паўпаліяжні». А так і праўда можна падумаць — Пуцін рацыю мае, пытаючыся, ці народ мы. «Славянскі базар», «Крыніца», прамовы часоў застою — чырвоная-зялёныя патрытызм — гэта падробка. Выбраўшы нову, не, ты ня станеш героем — на безаблічнасці проста паставіш тлустую кропку.

Вашынгтон — Чэйпэл — Гіл, ЗША

Новая «Спадчына»

Спадчына.
№153 (№4—5),
2003 — 124 с.
Наклад 650 ас.

Даволі нетрадыцыйная для Беларусі нумарная часопіс, чарговы нумар якога атрыманы пасьля амаль гадовага пералынку.

Сярод іншага артыкулы Зымітра Мацьвейчыка пра ўдзельніка паўстання 1831 г. Уладзіслава Плітара, які заснаваў у швайцарскім Рапэсвілі музэй, ды Ігара Грабенчука «Музейныя праекты ў Беларусі другой паловы XIX — пач. XX ст.». Варта зьвярнуць увагу на нататку Ганны Запарыкі пра перспектывы навуковай рэканструкцыі музэю Івана Луцкевіча ў Вільні.

Надзея Старавойтава друкуе ўрывак зь Беларускага рыцарскага рамана XVI ст. «Чорны востраў Сяміжовы», а Святлана Немагай — рукапіс Міхаіла Агінскага «Нататкі пры музыку».

Безнадзейная садружнасьць

Працяг з старонкі 1.

Першыя гады створанай на абломках СССР Садружнасці Незалежных Дзяржаў кожны саміт суправаджаўся прыгожымі аб'явамі лепшага жыцця, што аказалася чарговымі ілюзіямі. А ў менскай штаб-кватэры апарат СНД працягвае сам па сабе валтузіцца, плодзячы праекты дакументаў, якіх ніхто не выконвае. Варта нагадаць, што кіраўнік выканкаму СНД Уладзімер Рушайла ўвёў чак сядзяці ў Маскве, а функцыянаванне менскага офісу забяспечвае яго першы намеснік Дзьмітры Булахав. Той, што працаваў у 1994-м у перадвыбарным штабе кандыдата ў прэзідэнты Лукашэнкі.

Прышпоўшы да ўлады, Лукашэнка забыў шмат каго са сваіх памочнікаў, сярод якіх апынуўся і амбасійны экс-дпутат Булахуя. Але ў адрозненне ад іншых, адхіленых ад «карыта», праз некалькі год дасведчаны юрыст і былы следчы зноў спатрэбіўся правасуддзю і быў пасаджаны ў фатэль першага намесніка старшыні выканкам Снд

Праца ў садружнасці з мацёрым апаратчыкам Юр'ем Яравым, які тады ўзначальваў выканкам СНД, у адносна маладога яна першага намесніка дазілася. Няма падстаў сцвярджаць, што з прыходам на месца Ярава іншага мянота, Рушайлы, камфортны стан у Булахава захаваўся. Дагэтуль ён забяспечваў надзейны контроль Лукашэнка над усёй работай менскай штаб-кватэры СНД. Чаго пакуль ніяк не ўдаецца зрабіць з іншым інтэграцыйным органам — Пастаянным камітэтам Саюзнай дзяржавы. Гаварлівага П. Барадзіна падазраюць у неабгрунтаваных расстрахах сьціглага бюджэту віртуальнай дзяржавы.

Як вядома, праект новай су-
польнасці, што памяншае шміль-
на на Саюз Беларусі і Расіі (СБіР),
закліканы быў надаць новы
імпулс інтэграцыі на постсавец-
кіх прасторы. Самы ўдзельнік на-
зываюць СБіР праектам прыснутым
інтэграцыйным праектам. Праў-
да, падставовыя пункты дагэтуль
няабачанай у свеце саюзнай дзяр-
жавы, якімі зьяўляюцца адзіная
валюта і Канстытуцыйны акт,
паняваюць заставаша ў тымале

мрой. І ўтварэнне гэтае ўсе часцей сталі называць па аналогіі з адной з разрэкламаваных сумесных праграм — «Саюзнаы тэлевізар». А канонт, паводле азначэння Пуціна, «клубу для разводку», яким была названа СНД, і наагул адсутнічаючы прыметы жыцця. Засталося толькі афіцыйна канстатаваць смерць Салуджнасці.

Дієля новага жыцця на развалах савецкай імперыі былыя браты і сестры пачалі ствараць новую структуру на гарызантальным узроўні ў АЗЭС, АДКБ, АЭП. А зусім нядаўна ў Баржмо прыздэнты Украіны і Грузіі павадамілі аб тым, што збіраюцца стварыць новую міжнародную структуру — Супольнасьць дэмакратычнага выбару, якая мусіць аб'яднаць дэмакратыі багата-чарнаморска-касыяйскага рэгіёну. Пасяля сустрэчы ў «Артэку» ўжо чатырох прыздэнтаў стала відавочна, што Украіна, Грузія, Польшча і Літва павінны скласці касыяк будучай структуры.

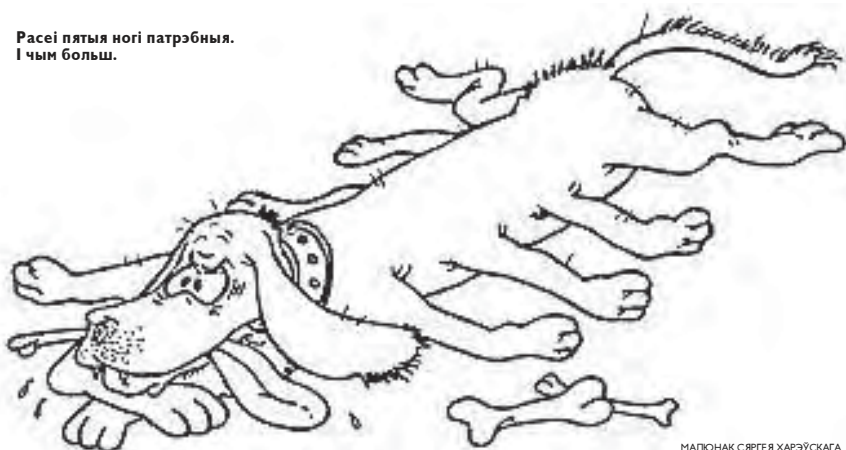
Українське МЗС, каментуючы ідэю прэзідэнту, запінае: новая структура ня будзе процістаўляць сябе СНД. «Супольнасьць дэмакратычнага выбару» ня можа быць альтэрнатывай СНД ні па пакліканні, ні па прызначэньні», — заявіў кіраўнік МЗС Украіны Барыс Тарасюк, адзначыўшы, што СНД за ўсе гады свайго існаваньня ня здолеў вырашыць праблему краінаўдзельніц. Іншымі словамі, на думку спадара Тарасюка, Супольнасьць дэмакратычнага выбару ўсё ж здолее нейкія праблемы вырашыць. Больш за тое, мяркуюць назіральнікі, калі яе ініцыятарам удасца рэалізаваць сваю ідэю, і праект можа стварыць багата праблем Маскве. І выявіцца яны павінны ўжо на казанскім саміце СНД.

Як растлумачыў першы намеснік кіраўніку выканкаму Садружнасці Дзьмітры Булахаў, адно з асноўных пытанняў назаначанага на 26 жніўня ў Казані пасяджэння Рады кіраўнікоў дзяржаў СНД — удасканалеванне і рэфармаванне органаў Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Час дыскусіі новыя задачы і новыя формы работы ў рамках СНД, заявіў Булахаў. Разам з тым, ён удакладзіў, што на саміце прাপравілі вырашэнне пытанняў тэх-

нічнага характару, аднак Садружнасць можа стаць больш дзейснай арганізацыяй, калі дзяржавы СНД здолеець наладзіць шчыльныя супрацоўніцтва ва ўсіх сферах жыццядзейнасці — эканамічнай, сацыяльнай, гуманітарнай, у пытаннях прасціістання новым выскіпам і пагрозам сучаснасці. З улікам пасуўняў лідэраў краін СНД, што адбываюцца па гарызанталах, надзеям Булахава не наканавана спраўдзіцца. Зрэшты, як і прапановам «вырашыць пытанні тэхнічнага характару, звязаныя з колькасцю апарату». Садружнасць бесцэспрыжыўна. І водгаласам рэальнай сітуацыі зь ёй ёсць некаторыя закусленыя справы ў выкананні СНД.

Паводле неафіцыйнай інфармацыі, ужо не адзін месяц тлее не-

Расей пятыя ногі патрэбныя.
І чым больш.

МАПЮНАК СЯРГЕЙ ХАРЭЎСКАГА

Расея шантажуе краіны СНД

Расея мае намер кардынальна змяніць палітыку на постсавецкай прасторы, і гэта тычыцца наагульней дачыненняў з краінамі СНД, колікі з ЗША і дзяржавамi ЭЗ. «Сутнасць новага кірунку палітыкі расейскага на чым у тым, каб аднавіць некi ўплыў Расеі, нiбы страчаны ў выніку Аранжавых рэвалюцый. Яго і не было, былі толькі марна патрачаныя грошы і крадзяжы расейскага газу. Мэта заключаецца ў тым, каб стасункі Масквы з Вашынгтонам і ўрапейскімі структурамі на тэрыторыі былога СССР набылі цывілізаваны характар», — заявіла высокапастаўленая крыніца ў Крэмлi.

«У нас хопіть чарпєння, нават калі на гэта спатрэбца гады, каб растлумачыць сваім партнёрам па СНД, што Масква не зьбіраецца аднаўляць савецкую імперыю, — адначыла кюрыяна. — Аднак Расею не задавальняе

становища, при яким яна фактична субсидує економіку шарагу країн, пастиляючи їм энэргэресурсы па стратных для сабе цэнах, а народы та па-ранейшаму галадуюць. Менавіта такія сытуацыі і ствараюць глебу для Аранжжых рэвалюцый. У крамлі прызначо: каб Расея сама дапусціла сур'езныя памылкі: у 1990-я не было ні грошай, ні часу, ні палітычнай волі, каб займацца ўмацаваннем Супольнасці.

Гэты выцёк інфармацыі скіраваны на адрас Беларусі, бо менавіта Беларусь спажывае расейскія энэргапасыбны на льготных цэнах і акурат у Беларусі многія аналітыкі бачаць глебу для Аранжавай рэвалюцыі. Гэта сваёсабіста Масква нагадвае сваёму нібыта «саюзніку» Аляксандру Лукашэну, пра дагэтуль не падпісанае міжрадавае пагадненне пра пастаўкі газу ў 2006 годзе і затрымку з выездам пасла Аядава.

Паводле РІА «Навіны»

СЬЦІСЛА

«Кур'єр з Барысава» ліквідують

Судзьдзя гаспадарчага суду Менскай вобласці Тамара Бенчыц 24 жніўня паставіла ліквідаваць ТДА «Прэс-сэрвіс», што займалася выданнем газэты «Курьер из Борисова». Аб'явыканкам утвэдзіў парушэнне ў рэгістрацыі выдання: пры перарэгістрацыі ў 2002 г. і рэарганізацыі ЗАТ «Прэс-сэрвіс» у ТДА не былі ўнесены неабходныя звесткі ў статут. Суд загадаў ліквідаваць ТДА да 1 студзеня 2006 г. і

призначує ліквідаційну комісію на чолі з начальником управління па ідзале́ггї аблвыканкаму. Реда́ктар газе́ты Анато́ль Уда́виче́нка мяркує, що та́ка за́мова мя́сцовай ула́ды.

Затрыманыне Кабца

У сярэдзі ў раёне
сталічнага парку Горкага
быў затрыманы
каардынатар
незарэгістраванага руху
«Зубр» Уладзімер Кобец, а
таксама двое грамадзян
Грузіі, адзін з іх — Георгі
Кандэлакі, супрацоўнік

адміністрації М.Саакашвілі. Хлопця затримали літаральна празь некалькі сэкундаў, пасля таго як яны выйшлі з маршрутнага таксі 80-га маршруту. Затрыманьне праводзілі людзі ў цывільным. Адзін з іх заявіў, што яны выконваюць «распараджэньне начальства». Затрыманых адвезьлі ў Маскоўскі РУУС, празь некалькі гадзін У.Кабія адпусьцілі.

Крукоўскага звольнілі
Гендырэктар РУП

«Белтэлекам» Мікалай Крукоўскі вызвалены ад замайнан пасады. Прычыны ў загадзе міністра сувязі й інфарматызацыі Ўладзімера Ганчарэнкі ня ўказваюцца. Паводле Агенцтва фінансавых навін, навіна аб звальненні Крукоўскага стала нечаканасяцьцю для белтэлекамаўцаў. З пачатку летца гэта чацвёртая сур'ёзная кадравая перастаўка ў сфэры тэлефонных гэтаклёгіі. Так, са згоды прэзідэнта былі праведзеныя замены

гендырэктараў усіх трох апэратараў мабільнай сувязі: «Белсэл», «МТС» і «МЛС».

Новая система адцісканняў ад падлогі

Беларускія вайскоўцы будучы ўдасканальваць фізычную падрыхтоўку, звязваючы ў Мінабароны. Вайскоўцы асвойваюць 40 новых фізычных практыкаваньняў. Пакуль гэта робіцца ў парадку эксперымэнту, па выніках якога будучы выпрацаваны адпаведныя інструкцыі — па тры дні кожнага году

войск, а таксама сіпчэўныя практыкаванні для жанчын, афіцэраў векам за 45 год, штабістаў. Большасць практыкаванняў выконваюцца без нарматываў і маюць ваенна-прыкладную скіраванасць. Удасканаленне сістэмы фізіадрыхтоўкі ў войску выклікана змяненнем патрабаванняў да вайскаўца баявых дзеянняў.

АГ, Сяргей Будкін,
afn.by, interfax.by,
pahonia.promedia.by

Кіраўніцтву «Нямецкай хвалі» трэба падзякаваць за рашэнне зрабіць праграму на расейскай мове. Палеміка вакол мовы вяснянства «Хвалі» толькі падаецца другараднай. Насамрэч размова тычыцца фундаментальных для сучаснага сьвету рэчаў. Піша Віталь Тарас.

1 верасьня адзначаецца гадавіна трагічных падзей у Бэслане. На гэты дзень таксама прыпадае 66-я ўгодкі пачатку Другой сусьветнай вайны. 2 верасьня — 60-я гадавіна яе заканчэньня. Ці ёсьць сувязь паміж гэтымі датамі? Прычына чалавечага розуму дазваляе, у прынцыпе, звязаць паміж сабой якія хочаш падзеі ды эпохі. У гэтым выпадку даводзіцца згадаць вядомую ісьціну: на ўроках гісторыі ніхто ня вучыцца. Асабліва слухна гэта гучыць для тых краін, улады якіх ня толькі ня хочуць вучыцца ў гісторыі, але разглядаюць яе проста як дапаможнік у прапагандзе. Нейкія старонкі можна перапісаць на патрэбны ўлады капылы, нейкія — проста выкінуць...

Першых у розных дабрачынных ініцыятывах у дачыненні да краін былога СССР, у тым ліку Беларусі. З свайго боку, праз 60 гадоў пасля вайны немцы маюць права разлічваць на гуманнае стаўленьне да загінулых салдат вэрмахту. Парэшткі многіх тысяч палеглых у Беларусі салдат усё яшчэ чакаюць свайго пахаваньня на прыстойных могілках. Усім вядома выказваньне аб тым, што вайна можа лічыцца завершанай толькі тады, калі пахаваны апошні з салдатаў, што загінулі на ёй.

Паліткарэктнасьць па-нямецку

Тым больш недарэчнымі, невытлумачальнымі й недапушчальнымі падаюцца выпадкі, калі

пра абгрунтаваньне вяснянства перадаць радыё «Нямецкая хваля» па-расейску.

Але калі нямецкія дыпламаты хочуць паказаць, што яны законна-паслухмяныя, што яны паслядоўна імкнуцца строга выконваць беларускі закон аб мовах, дык чаму б тады не прапанаваць варыянт вяснянства «Нямецкай хвалі» на дзьвюх мовах — расейскай і беларускай?

Найперш удакладнім некаторыя рэчы. «Нямецкая хваля» як нямецкая радыёстанцыя мае права «акучыць» сваё вяснянства на мовах, колькасьць якіх абмежаваная, — хоць на расейскай, хоць на кітайскай, хоць на урду ці дары. Гэта таксама прадстаўнікі розных народаў маюць права або ня слухаць перадачу «Нямецкай хвалі», або слухаць і пры гэтым крытыкаваць іх. Безумоўна права крытыкаваць перадачу й вяснянства палітыку «Нямецкай хвалі» маюць і беларускія слухачы. Хацелася б верыць, што хача б у гэтым праве (у адрозьненьне ад права карыстацца роднай мовай) кіраўніцтва

бездапаможнасьці, канфармізму ды проста абыхавасці беларусаў. Ніякая «Нямецкая хваля» ці нават усе разам узятая замежныя радыёэталасы сытуацыі, зразумела, ня зьмяняць, нават калі ўсе яны пачнуць вясняць па-беларуску. Але ж і адсутнасьць хоць якой-небудзь альтэрнатывы расейскамоўнаму вяснянню канчаткова кансэрвуе цяперашнюю палітычную сытуацыю ў Беларусі, пры якой яна застаецца ўсяго толькі прыфэрэрыяй расейскай палітыкі.

Самая папулярная мова

І тут узьнікае наступнае пытаньне, скіраванае ўжо да тых, хто разглядае расейскую мову ў СМІ, у тым ліку замежных, як пануючы ад палітычнай адсталасьці Беларусі, як адзіны спосаб данесьці да масаў дэмакратычныя каштоўнасьці й перадаваць думкі апазыцыі. Няўжо шануюнае спадарства ўсюр'ёз лічыць, што само па сабе веданьне расейскай мовы (а многія палітыкі й журналісты, на жаль, ня нада добра яе ведаюць, хоць і карыстаюцца) дазваляе пазбавіцца палітычнага правін-

Як бы гэта ні адмаўлялі нямецкія палітыкі й дыпламаты, а таксама прадстаўнікі Эўразьвязу, усё-такі ў рашэньні зрабіць менавіта расейскамоўную перадачу для Беларусі бачыцца саступка ня толькі і ня столькі цяперашнім беларускім уладам, колькі ўладам расейскім. Прынамсі, тым палітычным колам, якія хацелі б зьмяніць цяперашняга беларускага рэжым, але толькі такім чынам, каб сама Беларусь заставалася ў арбіце ўплыву Крамля. Карацей кажучы, каб ня сталася так, як ва Ўкраіне, дзе ўкраінская мова адыграла найважнейшую ролю ў кансалідацыі грамадзтва вакол дэмакратычнага і праэўрапейскага, а не прарасейскага кандыдата.

Палітыка рэвэнсансаў

Самы час вярнуцца да ўрокаў гісторыі. 1 верасьня 1939 году Польшча была пакінута заходнімі дзяржавамі на разбор Гітлеру й Сталіну. Але яшчэ раней, у 1938-м, быў Мюнхэн, дзе Чэхія, разам з чэхамі й чэскай мовай, была прынесена ў ахвяру Гітлеру дзеля яго супакоеньня. А таксама ў ахвяру

Тры бакі аднаго мэдала

Злачынства й пакаяньне

60-я ўгодкі заканчэньня Другой сусьветнай вайны, у адрозьненьне ад 60-годзьдзя Перамогі, у Беларусі наўрад ці будуць адзначацца. Гэта й зразумела. Інакш давялося б гаварыць і пра ролю антыгітлераўскай кааліцыі, і аб унёску ў перамогу над Нямеччынай ды Японіяй Злучаных Штатаў. Зразумела, гэтая роля па-рознаму ацэньваецца ў ЗША і ў тых краінах, што пачыналі паразу ў вайне, а ў сьвядомасьці японцаў 1945-ты год асацыюецца перш за ўсё з бамбаваньнем Хірасымы й Нагасакі. Тым ня менш, японцы памятаюць ня толькі пра гэта, стараючыся засвоіць урокі мінулага. Так, прэм'ер-міністар Каідзумі нядаўна выказаў ад імя свайго народу шкадаваньне ды прынёс вярочныя ўсім народам Азіі за тэя пакуты, што прынесла ім японская акупацыя.

Нямецкі народ, які таксама заплаціў страшную цану за палітыку Гітлера, у асобе найлепшых прадстаўнікоў інтэлігенцыі, палітыкаў і проста сумленных людзей не аднойчы пакаяўся за вадзінны злачынства мінулага. І ня проста пакаяўся. Нямеччына выплаціла кампэнсацыі нашчадкам ахвяраў галакошту, былым вязьням лягераў, цягам некалькіх гадоў была сярэд-

афіцыйныя прадстаўнікі нямецкага народу пачынаюць гаварыць з прадстаўнікамі беларускага народу зьняважлівай мовай — так, як гавораць іншым разам зь недарослымі дзецьмі. Назваць заяву пасольства ФРН «у сувязі з паступаючымі на імя Пасла Германіі лістамі» хача б паліткарэктнай не выпадае. Цяжка сказаць, ці зьяўляецца заява плёнам канцылярскай думкі супрацоўнікаў нямецкага пасольства ды асабіста пасла Германіі, ці яна адлюстроўвае стыль нямецкай дыпламатыі ў дачыненні да Беларусі ў цэлым. У апошняе вельмі не хацелася б верыць, бо гэта азначала б, што Другая сусьветная вайна спраўдзіла яшчэ не завершана — прынамсі, у галовах некаторых эўрапейцаў.

Пакідаючы ўбакі стыль дакумэнту, вярта зьвярнуць увагу на апошні абзац, дзе робіцца спасылка на апытаньні грамадзкай думкі, якія «пацвярджаюць важную ролю расейскай мовы як адной зь дзьвюх афіцыйных моў, асабліва ў палітычнай сфэры». Фантастычным чынам мова тытульнай нацыі нідзе не названая роднай мовай беларусаў. То бок у пасольстве прызнаюць яе толькі ў якасьці «адной зь дзьвюх афіцыйных моў». Гэта сапраўды жалежная лёгіка, калі гаворка вядзецца

радыёстанцыі сваім слухачам не адмаўляе.

«Заграница нам поможет...»

Прагэтэст інтэлігенцыі ў сувязі з тым, што «Нямецкая хваля» мае намер новую праграму, прызначаную для Беларусі, трансляваць па-расейску, выглядае дзіўным. Рэч ня ў сутнасьці прагэтэсту, а ў адрасе. Чаму з аналігічным зваротам яго ініцыятары не зьвярнуліся раней да беларускага кіраўніцтва? Чаму не выступалі з крытыкай расейскамоўнай этэрнай палітыкі БТ і радыё, ці хача б адной з FM-станцыяў? Апазыцыя ды інтэлігенцыя сталіміся змагацца за мову, праводзіць пікеты, акцыі прагэтэсту ў яе падтрымку? Уся нагода ў справе выпатаваньня беларускай культуры засталася толькі на заходніх дзяржаваў? Тады гэтыя дзяржавы і будуць дапамагаць апазыцыі такім чынам, які будзе падавацца ім зразумелым і лігічным. Таму і гучаць адказы ў стылі «Бярэце што даюць!».

Калі самі апазыцыйныя лідэры ня могуць дамовіцца ня толькі наконт адзінага кандыдата, але і наконт прырытэту (у тым ліку прырытэту беларускай мовы) — дык ці вярта чакаць ад эўрапейскай палітыкаў, што яны за апазыцыю будуць праводзіць беларускую, а не расейскую культурную палітыку, займацца культуртрэгерствам?

Фактычна кіраўніцтву «Нямецкай хвалі» і Эўрасоюзу трэба падзякаваць за рашэньне зрабіць праграму для беларусаў на расейскай мове. Гэта проста дазволіла паглядзець на моўную сытуацыю Беларусі збоку. І, убачыўшы яе чужымі вачыма, жахнуцца з уласнай

цыялізму, заваяваць сапраўдную папулярнасьць у масах, прапанаваць прывабную праграму дзеяньняў? Аднаго такога палітыка мы ўжо маем. Ці, можа, стаўка робіцца на новых палітыкаў-кланцаў, для якіх культура свайго народу, будучыня нацыі — пусты гук?

І яшчэ. Няўжо нехта ўсюр'ёз думае, што мова — гэта ўсяго толькі набор граматычных правілаў, фанэтыка й граматыка? Няўжо не зразумела, што мова — гэта яшчэ і лад жыцця? Калі б эўрапейскія палітыкі гэтага не разумелі, дык Нямеччына, напрыклад, даўно нагаварыла б па-ангельску. А таксама Францыя, Польшча, Чэхія.

Навязваньне расейскай мовы азначае навязваньне расейскага ладу думак, стэрэатыпаў у палітыцы, культуры, манеры паводзінаў. Прайдзіцеся ўвечары па вуліцах Менску й паслухайце, на якой мове і што гавораць маладыя людзі. Вы на такой мове хочаце размаўляць з выбарцамі, спадары палітыкі й палітологі? Закіды ў абарону расейскай мовы як адзінай мовы, на якой толькі і можна размаўляць зь беларускім электаратам, па сутнасьці, нічым не адрозьніваюцца ад прапановы ўзаконіць мат у этэры. Ну чаму ж, калі большасьць нашых суграмадзян карыстаюцца матам у жыцьці, не зрабіць мацернае радыё? Яно пабіла б усе рэкорды папулярнасьці й зрабілася б прывабным для інвэстараў і рэкламадаўцаў. Чамусьці здаецца, што «Нямецкая хваля», напрыклад, адмовілася б ад такой ідэі. Але ж спасылацца на сацыялігічныя апытаньні, паводле якіх большасьць насельніцтва слухае радыё па-расейску, ня ёсьць больш карэктным мэтам перакананьня.

самазасапаеньню заходніх палітыкаў. Цяперашняя палітыка рэвэнсансаў некаторых заходніх краін перад Крамлём прымушае іншым разам аб гэтым успомніць. Даволі доўгі час на Захадзе гаварылі пра Пуціна як пра цывілізаванага палітыка, зь якім можна й трэба мець справу. Тым больш што ад Расіі шмат у чым залежыць, напрыклад, паліўнае бісьпека Нямеччыны, іншых краін Заходняй Эўропы.

Здавалася б, пасля Бэслану, дзе падчас штурму школы з закладнікамі-дзетмі выкарыстоўваўся напалм, Запад павінен быў больш цывяроза паглядзець на палітыку Пуціна. Але ж год пасля Бэслану прайшоў пад знакам пунцінскай прапаганды ад неабходнасьці сумеснай з Захадам барацьбы з міжнародным тэрарызмам. Маўляў, у Расіі і ў заходніх краін адны й тыя ж мэты. Злачынствы фэдэральных войскаў у Чачэніі, саму злачынную вайну на Каўказе ўсім прапанавана забавіць. А вось пра нібыта законныя інтарэсы Расіі ў блізкім замежжы, наадварт, прапанавана памятаць і абавязкова ўлічваць іх — асабліва расейскія інтарэсы ў Беларусі.

Зразумела, усе аналогіі й параўнаньні кульгаюць, прынамсі, на адну нагу. Палітыка, як вядома, — мастацтва магчымага. Але ж рабіць выгляд, што палітыка робіцца на роўным месцы, з нуля — так, як быццам не было гісторыі й няма будучыні, а ёсьць толькі сёньняшні дзень, — ня вярта. Калі такую палітыку й называюць рэальнай, дык параўнаць яе можна хіба толькі з адным вядомым мэтам на мастацтве — «сацыялістычным рэалізмам».

Рашэньне зрабіць трыціціціціціціці расейскамоўную для Беларусі — гэта сымбалічная перадача Беларусі ў арбіту ўплыву Крамля.

Перамога апазыцыі

Пад ціскам грамадзкасці А.Лукашэнка змякчыў кантрактную сыстэму.

23 жніўня прэзыдэнт Беларусі падпісаў указ №392, скіраваны «на ліквідацыю суб'ектывізму наймальнікаў у пытаннях падаўжэння, пераключэння і спынення кантрактаў з работнікамі».

У адпаведнасці з дакументам, паведамляе прэс-служба кіраўніка дзяржавы, падаўжэнне кантракту будзе ажыццяўляцца «ў межах яго

максымальнага тэрміну дзеяння, усталяванага Працоўным кодэксам (ня больш за пяць год), але на тэрмін ня менш за адзін год». Пры гэтым на меншы тэрмін кантракт будзе падаўжацца з п'ямай згоды работніка. Па сканчэнні максымальнага тэрміну дзеяння кантракту ці пры пераводзе работніка на іншую працу магчыма заключэнне новага кантракту на тэрмін ня менш за адзін год. Указ таксама скіраваны на ўзмацненне правоў бацькоў маладзёжнай дзяці і асоб перадпэнсійнага ўзросту.

Лідэр незалежных прафсаюзаў Аляксандр Ярашук вітаў гэтыя змены, але лічыць гэтыя захады недастатковымі. «Гэтыя крокі не скасоўваюць прыгоннага характару кантрактнай сыстэмы, якая сёння ёсць у краіне».

Эканаміст Яраслаў Раманчук лічыць указ палітычным крокам, часткай прэзыдэнцкай перадвыбарчай кампаніі: «А.Лукашэнка, разумеючы незадаволенасць людзей кантрактам, пайшоў на паслабленні з палітычных меркаванняў».

У цэлым, унесеныя змены можна лічыць перамогай прафсаюзаў і дэмакратычнай апазыцыі, якія паслядоўна крытыкавалі ўвядзенне кантрактавай сыстэмы.

Алег Гардзіеўскі; svaboda.org

тэндэнцыі

Сем мільёнаў? Калі ласка!

Засяваюцца непазначаныя на плянах участкі, але атрыманы ўраджай дзеліцца на «афіцыйную» плошчу. Ствараецца неафіцыйны збожжавы фонд, які ў выпадку праверкі накіроўваецца ў слабыя гаспадаркі. Імпартаваная тэхніка дазваляе жаць пры вільготнасці збожжа 32—35%, а ўлік ураджайнасці вядзецца згодна з бункернай вагой. Піша Сямён Печанко.

Дзяржаўныя СМІ штодня паведамляюць пра новыя поспехі на палетках. «Ёсць мільён!» — радасна рапартае «СБ» аб выніках жніва на Меншчыне. Традыцыйна ў жніўні з баёў газет на нас пазіраюць стомленыя вочы працаўнікоў, а тэлевізар гудзе ад камбайнаў і трактароў.

Што хлеб патрэбны — ніхто не спрачаецца. Як ніхто не сумняваецца ў высакорнасці працы на зямлі. Але асяяцельне жніва з кожным годам робіцца ўсё больш аднабаковым — скрозь поспехі, стаханавскія тэмпы і выкананне ў вызначаны тэрмін заплянаваных паказчыкаў. Па-за кадрам застаюцца незаб'яжаныя выдаткі штогадовых бітваў. Праз Інтэрнэт даведваемся пра п'яных трактарыстаў, што забіваюць людзей, пра незадаволеных нізкім заробкам калгаснікаў ды прыцягненых да працы ў шкодных умовах непаўналетніх. Але я маю на ўвазе ня толькі ахвяры аварый. Маральныя ахвяры, магчыма, яшчэ большыя. Людзі прывучаюцца да падману, бо сыстэма змушае іх да прыліску.

Банальны для большасці краін вытворчы працэс у нас падаецца як усенароднае змаганне за ўраджай. А з кім змагаемся? Калі з стыхій, дык сьмешна змагацца з прыродай. Калі ваяваем з несунамі, што цягнуць народнае дабро, то ці не прасцей даць ім прыстойны заробак ды не адцягваць увагу міліцыі ад больш пільных патрэб?

Дзяржаўныя СМІ не даюць сабе клопату задумацца: адкуль бяруцца рэкордныя ўраджай і мільёны тон збожжа насуперак выклікам надвор'я і гаротнаму стану гаспадарак?

Наша вайна ня горшая і ня лепшая за астатнія. У нас таксама ўжываюцца сучасныя элементы, такія, як дэзынфармацыя. Па-народнаму — прыпіскі. Прычым санкцыянуюцца яны з самага верху — Галоўным Аграномам, які кожнага разу з дакладнасцю да мільёна ведае, які ўраджай нас чакае.

Застаецца толькі не падмануць чаканні, але і не перастарацца з паказчыкамі, што няспынна сцвяжваюцца з месца падзей у цэнтр. За гадзі агарных бітваў назіпаюцца багаты вопыт. Яго апісаў яшчэ Макаёнак у п'есе «Выбачайце, калі ласка». Гэты твор 1953 году тады ставіўся масава, але сёння ня мае шанцаў трапіць на сцэну.

Каб парадваць начальства, у гаспадарках ідуць на розныя хітрукі. Засяваюцца непазначаныя на плянах участкі, але атрыманы ўраджай дзеліцца на «афіцыйную» плошчу. Вось і атрымліваецца ўраджайнасць амаль што нямаюцца. Каб пазбегнуць неспрымнасці з нечаканымі візітамі, у раёнах ствараецца неафіцыйны збожжавы фонд, які ў выпадку праверкі накіроўваецца ў самыя слабыя гаспадаркі.

Тое, што нягледзячы на прапаганду айчынных вытворцаў сельскагаспадарчай тэхнікі на палетках усё яшчэ працуюць нямецкія ды амэрыканскія калегі «Гомсельмашу», глумачыцца стратэгічным значэннем іх тэхналагічных вартасцяў.

Нашы камбайны ня здольныя пакінуць працаваць у такіх умовах, калі вялікая колькасць збожжавых палегла ў выніку ўрагану. Да таго ж імпартаваная тэхніка дазваляе пачынаць жніво пры вільготнасці збожжа 32—35%, а ўлік ураджайнасці вядзецца згодна з бункернай вагой. Падлічыць, колькі застаецца ад ураджайна, сабранага такой тэхнікай, пасля дапрацоўкі (а захоўваецца зерне з утрыманнем вільгаці 14%), можа кожны. Не гаворачы ўжо пра звычайныя прыпіскі, заклочаныя якімі выказваюць нават афіцыйныя эканамісты. Каму гэта ўсё патрэбна, разумеда і так. Галоўны герой бітвы выразна акрэсліў кола сваіх заняткаў: паспэўныя-уборачныя і перадвыбарная гонка. Газетна-тэлевізійныя ж героі, якія робіцца героямі толькі на час жніва, насамрэч выконваюць ролю таннай у літаральным сэнсе статчынай масоўкі: сем мільёнаў? Калі ласка!

Калінінград замест Вэнтспілсу

Насуперак эканамічнай мэтазгоднасці Менск вырашыў пераарыентаваць грузапаток на Калінінградзкі марскі порт, піша «Белорусский рынок».

Мікалай Качановіч, прадстаўнік Калінінградзкай вобласці ў Беларусі, можа радавацца.

Спачатку пытанні супрацоўніцтва Беларусі і Калінінградзкай вобласці былі прадметна абмеркаваны прэзідэнтамі Беларусі і Расеі ў Завідаве 20—21 ліпеня, дзе «ўсе выпрацаваныя прапановы падтрымаў прэзідэнт Расеі». Праз чатыры тыдні, 16 жніўня, на сустрэчы з калінінградзкім губэрнатарам Уладзімерам Ягоравым А.Лукашэнка заявіў: «Калінінградзкая вобласць для Беларусі не чужая... Галоўнае, каб гэта падабалася калінінградцам».

«Белорусский рынок» зазначае, што эканамічна нявыгадна пераарыентацыя на замяржаючы Калінінградзкі порт (Вэнтспілс і Кляйпэда знаходзяцца бліжэй і не замяржаюць. — «НН») — ахвяра на перад-

выбарную кампанію Лукашэнка, які хоча гарантаваць сабе падтрымку Расеі. Апошняя ж перадусім пераследуе эканамічныя мэты ў Беларусі.

Беларускія эксперты ў той жа час даводзяць, што з калінінградзкім праектам будзе тое самае, што і з іншымі перадвыбарнымі абяцаннямі расейскаму саюзніку: пасля выбараў зноўдзецца нагода дэманстраваць пагадненне.

Аднак наўрад ці Масква так проста дала сябе падмануць — ёсць досвед узаемадачыненьняў. Калі гэта так, то тайна пагаднення, заключанае ў Завідаве, мусіць хаця б выглядаць ўзаемамавыгодным, а ня толькі падабацца калінінградцам, канстатуе «Белорусский рынок».

Кучынскі атакуе Тозіка

Дэпутат парламэнту Віктар Кучынскі звярнуўся да прэзідэнта Беларусі з лістом у падтрымку Джэм-банку і асабіста генэральнага дырэктара ўстановы Аляксандра Татарніцава, які зьяўляецца памочнікам дэпутата. Апроч таго, Кучынскі накіраваў заяву ў пракуратуру аб завядзенні крымінальных спраў у дачыненні да супрацоўнікаў Камітэту дзяржаўнага кантролю і аднаго з чальцоў праўлення Нацбанку за перавышэнне імі паўнамоцтваў і «фальсіфікацыю некаторых матэрыялаў».

У звароце да прэзідэнта дэпутат адзначае парушэнні заканадаўства, што, на яго думку, мелі месца ў працэсе ўвядзення часовай адміністрацыі ў Джэм-банку. Пры гэтым ён заявіў, што «не абараняе свайго памочніка за яго гаспадарчую ці фінансавую дзейнасць», а абараняе «саму правую працэдурку ці права майго памочніка на тое, каб у дачыненні да яго тых, хто валодае адпаведнымі паўнамоцтвамі, самі выконвалі працэсуальныя права і кіраваліся ў сваёй працы выключана заканадаўствам Рэспублікі Беларусь».

А Татарніцаву прад'яўлена абвінавачанне па двух артыкулах Крымінальнага кодэксу: арт.235 «легалізацыя («адмыванне») матэрыяльных каштоўнасцяў, набытых злачынным шляхам» і арт.424 «злоўжыванне ўладай ці службовымі паўнамоцтвамі».

АГ

сцьісла

Што купляюць беларусы

За студзень—ліпень продаж нехарчовых тавараў у параўнанні з аналігічным леташнім прэрыядам узрос на 26%, з іх трыкатажу — на 32%, адзення і бялізны — на 22,3%, абутку — на 13,7%, ляўдзюў — на 14,9%, будматэрыялаў — на 11,1%. А продаж тэлевізараў знізіўся на 12,3%, пральных машын — на 4,4%, а мыла — на 3%. Продаж прадуктаў вырас на 12,3%. Лідэрамі тут — рыбныя кансервы, шва, сыры. Іх продаж павялічыўся на 47,8, 37,7 і 20,3% адпаведна. Продаж мукі ўпаў на 34,7%.

Запачычанасць расьсе

На 1 жніўня запачычанасць

па плянжах у бюджэт краіны складала Br323,6 млрд, што на 37,6% больш за паказчык на пачатак году. Паводле Міністат, найбольшыя сумы запачычанасці прыпадалі на падатка на дабаўленую вартасць (32,6%), акцызы (23,8%) і плаціжы ў рэспубліканскі бюджэт з вырукі ад рэалізацыі тавараў, работ і паслуг (16,4%). Усяго за сем месяцаў у бюджэт паступіла Br16,9 трлн. З іх на ПДВ прыпадала 18,8%.

Кожны пяты — стратны

Па выніках першага паўгоддзя доля стратных суб'ектаў гаспадарання складала 20%. Найбольшая вага стратных

прадпрыемстваў — у жыллёва-камунальнай гаспадарцы (32,2%), прамысловасці (28,7%), транспарце (уключна з трубаправодным), гандлі і грамадзянскіх харчавання (па 22,5%). Найбольш стратных прадпрыемстваў на Берасцейшчыне (24,1%), найменш — у Магілёўскай вобласці (15,8%) і сталіцы (14,4%).

Заробак у Менску

У ліпені без уліку падаткаў і іншых адлічэнняў сярэдні заробак у Менску склаў Br611 тыс., ці 284 далайры ЗША ў эквіваленте. У рэальным экстары эканомікі найбольш высокі заробкі на прадпрыемствах пралёзна-папярвай прамысловасці

— Br808 тыс., каліровай мэталургіі — 747 тыс., у будаўніцкай заробак складала 734 тыс. Прафэсарска-выкладчыцкаму складу ў сярэднім налічвалася 910 тыс. рублёў, настаўнікам — 492 тыс., сярэдні заробак дактароў склаў 729 тыс., сярэдняга мэдцынскага ізраау — 493 тыс. АГ; afn.by, belapan.com

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 25 жніўня:
1 амэрыканскі далайр — 2 150 рублёў
1 эўра — 2 619,88 рублёў
1 латвійскі лат — 3 764,34
1 літвійскі літ — 758,79
1 польскі злоты — 653,78
1 расейскі рубль — 75,22
1 украінская грыўня — 433,03

Паводле Нацбанку

Акцыя пратэсту супраць расейскамоўнага вяшчання «Нямецкай хвалі» на менскай плошчы Бангалор 22 жніўня.

Зварот да часовага паверанага ў справах Нямеччыны ў Беларусі Яна Канторчыка з прапановай, каб беларуская праграма «Нямецкай хвалі» выходзіла не па-расейску, а па-беларуску, падпісалі:

В.Раманцэвіч, Уладзіслаў Жыгалька, Людміла Ліцвінава, Васіль Петра-
невіч, Фая Петраневіч, З.Крывашэў, Т.Семяненка, В.Александровіч,
А.Дундукоў, Ю.Долбіч, Марат Гаравы, Сяргей Гаравы, Тамара Гаравая,
Святлана Рэпіч, Юры Вельтнер, Навум Ціпіч, Галіна Лемешава, Вале-
рыя Іванова, Яўгенія Волкава, Кацярына Бярэзіна, Вольга Лоціманава.

Зварот адкрыты да падпісання. Спісы падпісантаў будуць надрукаваныя.
Спіс беларусаў ЗША, якія выказалі свой пратэст супраць рашэння радыёстанцыі
«Нямецкая хваля» аб вяшчання на Беларусь не па-беларуску:

Антон Шукелойчы, Вітаўт Кіпель, Барыс Данілюк, Марыя Данілюк,
Вячаслаў Станкевіч, Віталь Зайка, Алесь Сёмуха, Ліна Сёмуха, Марк Грын-
берг, Робэрт Пагоўскі, Валянціна Якімовіч, Руслан Малахоўскі, Святлана
Гладун, Дарэці Харлей, Рыма Палікарпава, Васіль Кузьменка, Алесь
Вінаградцаў, Уладзімер Волах, Наталья Таўкачова.

Спіс даслаў Віталь Зайка

Шаноўныя калегі,
дазвольце ўсёй маёй журналіскай сям'і рашуча і рэзка далучыць свой го-
лас да Звароту з нагоды «моўнай праблемы» на «Нямецкай хвалі». Зразумела,
што мовай перадачы з Бону ці Бэрліна для беларускай аўдыторыі можа быць
толькі і выключна мова БЕЛАРУСКАЯ. Калі, зразумела, у гэтай радыёстан-
цыі — празь зьязку Шродэр—Путін — няма наконт гэтага якой іншай да-
мовы, схаванай ад грамадзкасці. Нашае грамадства, на жаль, і дэмакратыч-
нае ў тым ліку, занадта шмат — бяздумна і бяздаказна — саступіла ў моўным
пытанні ня толькі ворагам і ненавісьнікам Беларусі, але і, як гэта падавала-
ся, «прагматыкам». Жыццёвы вынік такой «прагматыкі» мы бачым навокал.
Таму вернемся ў сваім настроі да 90-х. Пачнем нанова Адраджэнне і пач-
нем яго з таго, з чаго толькі і мусяць яго пачынацца — з мовы, якой так не
дараваліся здрадзілі. Можна, яна нам яшчэ дае гэта, яшчэ раз... ня болей.
Такім чынам, мова беларускай перадачы на «Нямецкай хвалі» — гэта зусім
не драбяз. Гэта ня іхняе пытаньне, а — нашае!

З павагай,
журналіст, сябар Рады БАЖ, былы рэдактар «Тыднёвіка Магілёўскага»
Генадзь Суднік, волны журналіст **Віктар Суднік** (мой сын), тэхнічная
спрацоўніца рэдакцыі «Тыднёвіка Магілёўскага», шматгадовая чыталіца
«Нашай нівы» **Ніна Суднік** (мая жонка).

СЬЦІСЛА

Класкоўская выехала

Журналістка «Народнай волі»,
студэнтка-завочніца журфаку БДУ
Вольга Класкоўская ў сярэдзіне
жніўня папрасіла палітычнага прытулку ў
Польшчы. Ёй прагалі выключэннем з
БДУ.

Сьледства ў справе Чаркасавай

Пракуратура падоўжыла тэрмін
сьледства ў справе пра збыццё жур-
налісткі **Верагі Чаркасавай**. Папа-
рэдні тэрмін скончыўся 21 жніўня. Тэрмін
працягу невядомы. Вынікаў сьледства па-
куль ніякіх.

Борыс дапыталі

Кіраўніку Саюзу палікаў **Анжэліку
Борыс** 22 жніўня дапыталі ў сьледчым
адзеле РАУС Ленінскага раёну Горадні.
Сьледчага Ігара Чарняка цікавіла, дзе
была Борыс уначы з 6 на 7 студзеня, калі
спалілі машыну былога кіраўніка СПБ
Т.Кручоўскага.

«Дзеньпресс» ліквідавалі

Менгарвыканкам 4 ліпеня ліквідаваў
ТДА «Дзеньпресс», якое выдавала не-
дзяржаўную газету «Дзень». Падстава —
неажыццёвае прадпрыемства ў адміністра-
цыйна-прававым адрозьніцы ад арганіза-
цыі падатковаму органу павядзеньне
ня аб прычынах неажыццёваўлення такой
дзейнасьці. Пра ліквідацыю дырэктар
ТДА Мікола Маркевіч даведаўся 19
жніўня ад супрацоўніка падатковай
інспекцыі. Маркевіч аспрэчвае: затрыманы
нумар газэты быў выпушчаны 26 траўня.

Заблякавалі сайт «МФ»

Інтэрнэт-старонку незарэгістраванай
арганізацыі «**Малады фронт**» (<http://www.mfront.net/>) 15 жніўня заблякавалі
невядомыя.

Справа Паганяйлы

Пракуратура Менску 17 жніўня па-
даміла адвакату **Гары Паганяйлу**, што
расьсьледаваньне ягонай крымінальнай
справы падоўжана яшчэ на адзін месяц.
Парваабаронца вінаваціць у паклёпе на
прэзыдэнта.

Пракуратура й КДБ супраць мультфільмаў

17 жніўня сяброў грамадзянскай
ініцыятывы «Трэці шлях» выклікалі
на допыт у КДБ: пакуль што яны пра-
ходзяць як сьведкі па крымінальнай
справе ў абразе прэзыдэнта.

Пачобут аспрэчвае забарону на выезд

Галоўны рэдактар часопісу «Magazyn
Polski» **Андрэй Пачобут** 18 жніўня
падаў скаргу ў Гарадзенскі аблсуд. Ён
працягуе супраць рашэння суду Ленін-
скага раёну Горадні ад 27 ліпеня, якое
забараняе яму выезд за мяжу. Забарона
накладзена, бо Пачобут не заплаціў
штраф за ўдзел у акцыі ў абарону газэ-
ты «Głos znad Niemna», экспэспрэсаванай
гарадзенскімі ўладамі.

Амністыя для Марыніча

Палітвязьніку **Міхалу Марынічу** 18
жніўня скарацілі тэрмін зьняволеньня на
адзін год у адпаведнасьці з амністыяй да
60-годзьдзя перамогі ў Другой сусьвет-

най вайне. Пасьля амністыі Марынічу да-
вадзена сьвядзець за кратамі яшчэ год.

Прыхільнікі Кручоўскага нон-грата

Польскія ўлады забаранілі ўезд на
сваю тэрыторыю 13 сябрам Рады V
скліканьня Саюзу палікаў, якія прыліч-
ваюць да падрыхтоўкі паўночнага
звяду арганізацыі. Такую інфармацыю
мае **Андрэй Пачобут**. Іншыя крыніцы яе
пакуль не пацьвердзілі.

Удзелу ў пераездзе СПБ, скліканым
лукшыстамі, вырашылі ня браць аргані-
зацыі СПБ ў Наваградку, Ваўкавыс-
ку, Саліцкіне, Забалаці і некаторых
іншых паселішчах. Гэтую інфармацыю
таксама пашырыў **Андрэй Пачобут**.

Памежны рэжым у Лоеве

У Лоеве міліцыянт 18 жніўня затры-
маў за «парушэньне памежнага рэжыму»
кіраўнікоў гомельскіх абласных філіялаў
АГП **Уладзімера Кацору** і **ПКБ
Уладзімера Сякеру**. Затрыманьнем
кіраваў начальнік райаддзелу маёр Хме-
лянюк. Партыйныя актывісты затрымалі,
не звязваючы на налічасьць у іх каман-
дзіровачых пасьведчаньняў.

Кальвіністаў ліквідавалі

19 жніўня Менскі гарадскі суд ліквіда-
ваў Хрысьціянскую рэлігійную кангра-
гацыю «**Беларускі эвангелічны рэфарма-
цыйны збор**» праз адсутнасьць
юрдычнага адрасу. Пастар Леанід
Літэньскага, што адмыслова не зьяв-
ляўся па юраадрас: па-першае, у кальві-
ністаў няма грошай на арэнду памяш-
каньня, па-другое, яны лічаць недэмак-

ратычным Закон «Аб свабодзе сумлен-
ня і рэлігійных арганізацыяў». Кальвіні-
сты вымагаюць вяртаньня ім царкваў, якія
істараічна ім будаваліся.

Журналістам не даюць інфармацыі

Супрацоўнікам баранавіцкай недзяр-
жаўнай газэты «**Intex-press**» мясцовыя
чыноўнікі адмаўляюць у інфармацыі.
Намесніца начальніка КУРЭП «ЖРЭУ»
па ідэалічнай рабоце Вольга Кудлавец
26 ліпеня адмовілася адказаць на пытаньні
затрыці **Людміла Гурман** на пытаньні
наконт збору сьмецці ў падрыхтоўку да
ацэлільнага сэзону: інфармацыю, маўляў,
можна даваць толькі з дазволу аддзелу
ідэалічнай Баранавіцкага гарвыканкама. 2
жніўня загадчыца гэтага аддзелу Тацяна
Жыцко заявіла, што КУРЭП «ЖРЭУ» не
валодае такой інфармацыяй.

Карэспандэнцы **Аксана Лянько**,
якая мела пісаць пра работніцкае ганд-
лю, узаагароджаных грамадзян і пэда-
гагі, 1 жніўня адмовілася даваць інфар-
мацыю начальніца ўпраўленьня гандлю
Валянціна Маховіч.

Скрабец у шпіталі

Палітвязьні **Сяргея Скрабца** 19
жніўня перавезлі ў турэжны шпіталь.
Перавеззенага ў Менск пасьля 40-дзён-
най галадоўкі экс-дэпутата дагэтуль
трымалі ў сьледчым ізалятары на вул. Ва-
ладарскага.

Сарваны сход у Ельску

Прызначаны на 21 жніўня сход па вы-
браванні дэлегатаў на Кангрэс дэмакраты-
і Ельску (Гомельшчына) не адбыўся.

Закрыты архіў

Зь верасьня з тэлеэтару
знікне праграма Алесь
Матафонава «Адкрыты
архіў». Яе закрылі без
тлумачэньня прычынаў.

У новым сэзоне на экраны тэ-
левізіі больш ня зьявіцца добра
знаёмая гледачам застаўка, дзе з
рыпам адчыняюцца цяжкія дзвэ-
ры. Ня стане праграмы «Адкрыты
архіў». Аўтар і вядучы Алесь Ма-
тафонаў цяпер працуе над цыклем
перадач «Маё рэчы», прысьвечаным
гісторыі матэрыяльнай і ду-
хоўнай культуры Беларусі.

Паводле слоў Матафонава, пра-
ект «Адкрыты архіў» закрылі без
тлумачэньня прычын. Нават прэ-
тэнзій не выказвалі. Неўпадаба-
ныя перадачы (5 з 29 выпускаў)
начальства проста не выпускала ў
этэр.

Праблемы пачаліся з выпуску
праграмы «Міт пра нацыянальны
кінэматограф» (кастрычнік 2003):
кіраўніцтва тэлеканалу забараніла
паказваць другую частку перадач.
Не пусьцілі ў этэр дзвэ перадач,
прысьвечаныя асобе гісто-
рыка Лаўрэнція Абэцэдарскага, і
дзвэ перадачы аб стварэньні
кніжнай сэрві «Памяць». За тры
дні да іх паказу (на пачатку чэрвеня)
перадачу закрылі.

Матафонаў спадзяецца, што ад-
навіць «Адкрыты архіў» усё ж уда-
цца: ёсьць «раскручаны» брэнд,
ёсьць цікавасьць гледачоў, дый
сюжэтаў не бракуе.

АШ

Міліцыянт блякаваў дом, дзе меўся ад-
быцца сход, адключыў тэлефонную су-
вяз і спынялі ўсіх, хто ішоў да дому. На
тры гадзіны затрымалі кіроўцу прыватнага
мікрааўтобуса **Уладзімера Шыцківа**,
які прывёз на сход рэгіянальных каарды-
натораў **У.Кацору** і **Андрэя Толчына**.
Саміх каардынатораў пасьля правэркі
пашпарту адпусьцілі.

Штраф на мільён

Сяброўка сацыяльна-дэмакратычнай
«Грамады», дэпутатка Белацкага гар-
савету **Наталья Акаронка** штрафна-
ваная на 40 базавых велічынь (1 млн 20
тыс. руб.) за парушэньне «вызначанага па-
радку арганізацыі сходаў». Суд Берась-
цейскага раёну вынес такое рашэньне 10
жніўня ў адсутнасьці самой абвінавачва-
най. Пра сутнасьць парушэньня ўстано-
ве не гаворыцца ні слова. Судзьдзя
Н.Сянько выслапа пастанову зь Берасьця
ў Белацкае поштай.

У аніматараў забралі пашпарты

У распаўсюдніка флэш-мультфільмаў,
сябра грамадзянскай ініцыятывы «Трэці
шлях» **Алега Мініча** і ягонай жонкі **Га-
ліны** з Горадні сьледчы забраў пашпар-
ты. Каардынатар сайту «Трэці шлях»
Павал Марозаў зьявіўся па дамо-
гу ў РГА «Беларускі Хэльсінскі камітэт».

Ліст Статкевічу

Ліст падтрымкі ад кіраўніка Сацыял-
дэмакратычнай партыі Нямеччыны
Франца Мюнтфарынга атрымаў 22
жніўня палітвязьні **Мікола Статкевіч**.

АШ

Яблычны Спас у Ветрыне на Полаччыне. У савецкі час царква была перароблена ў клуб.

Ціснуць кітайцы

Ня лепшыя часы перажывае Аршанскі льнокамбінат — флягман айчыннай лёгкай прамысловасці. Зьнізіліся тэмпы росту вытворчасці, у тым ліку спажывецкіх тавараў. Прычына адмоўных тэндэнцый у тэкстыльнай прамысловасці — сытуацыя на сусветным рынку льнянога тэкстылю. Піша Яўген Жарнасек з Воршы.

1 студзеня з прычыны ўступлення Кітаю ў СГА адменены квоты на пастаўку кітайскага тэкстылю на рынкі краін ЭЗ і Турцыі, што дэстабілізавала сусветны тэкстыльны рынак. Паводле Эўракамісіі, экспарт кітайскага тэкстылю ў краіны ЭЗ са студзеня па красавіку узрос па асобных катэгорыях на 900—1000%.

Кітайскія экспартэры пастаўляюць ня толькі тканіны, але й гатовыя адзенне, у сувязі з чым найбуйнейшыя вытворцы гатовага адзення ЭЗ і Турцыі значна зьнізілі аб'ёмы закупак ільняных тканін у Беларусі. Кітайскія экспартэры для прасоўвання сваёй прадукцыі на сусветны рынак значна зьніжаюць цэны на яе.

Усе гэтыя факты адмоўна адбіліся на аб'ёмах продажу бытавых тканін льнокамбінату ў далёкае замежжа. Сёлета яны складаюць крыху больш за палову леташніх. Зьнізіўся на 20% і аб'ём продажу тканін у краіны СНД. Павялічыўся крыху продаж на ўнутраным рынку, але яго павелічэнне не кампенсуе страт ад згубы рынкаў краін далёкага замежжа.

Празь змяняццё попыту на льняныя тканіны ды павелічэнне запасаў гатовай прадукцыі рэзка пагоршылася фінансава-эканамічнае становішча льнокамбінату. Прадпрыемства акрамя зарплат — пачаліся нават затрымкі зь яе выплатай — ня мае магчымасці плаціць нават падаткі ў бюджэт, мае запавычанасць за электраэнергію.

Выход са складанай сытуацыі маркетологі прадпрыемства бачаць ва ўжыванні гнуткай сыстэмы зьніжак пры продажы тканін у Беларусі й замежжы, павелічэнні тэрмінаў разлікаў за адгрузаную прадукцыю з рэзідэнтамі РБ, значным зьніжэнні цэн на асноўны асартымэнт да канкурэнтаздольнага ўзроўню з прадукцыяй Кітаю.

Аршанскі замак у мініятуры

Баранскі мастак і дызайнэр Алесь Ермалаў зрабіў два макеты аршанскага замку. Адна з найбуйнейшых фартэцый сярэднявечнае Беларусі існавала ў XIV—XVII ст. у сучасны Дняпра і Аршыцы. Цяпер пра яе згадваюць хіба замкавы роў ды назва невялічкай вуліцы, што ідзе праз замчышча. Пра выгляд замку дае нейкае ўяўленне ягоны інвэнтар 1560 г. Але дакладных выяў пакуль ня знойдзена, буйнамаштабных раскопак на замчышчы пакуль не праводзілі. Толькі пазатэры ўпершыню натрапілі на вялізныя падмуркі, якія маюць непасрэднае дачыненне да замку. Абапіраючыся на схематычныя малюнкi з сярэднявечных мапаў, вынікі археалагічных даследаванняў і згаданы інвэнтар, А.Ермалаў паспрабаваў зрабіць рэканструкцыю замку ў мініятуры. Дарэчы, уласную рэканструкцыю замку робіць у вядомыя менскі мастак, уладжэнц Воршы Мікола Кулава.

ЯЖ, Ворша

Трагедыя на сажалцы

Няшчасцём скончылася рыбалка для 77-гадовага жыхара вёскі Крычын

СЬЦІСЛА

(Барысаўскі раён). Дзядуля лавіў рыбу з чаўна на сажалцы, што знаходзіцца паблізу вёскі. Але сонца надта моцна нагрэла яму галаву, стары страціў прытомнасць і зваліўся ў ваду. Зь берагу гэта бачыў адзін вясковец, але не паспеў выратаваць дзёда.

Зьміцер Панкавец, Кастрыца

Дзе французы схавалі гарматы?

ВАСІЛЬ КРОКВА

Адразу тры артылерыйскія ядры часоў вайны 1812 г. знайшлі сёлета ля берага Палаты побач са Спаса-Эўфрасіньнеўскім манастыром. Адно зь іх (на фога) апынулася пад каранямі вывернутай ветрам яблыні. Міхаіл Без-Карніловіч у кнізе «Гістарычныя звесткі пра цікавыя мясціны ў Беларусі» (1855) у разьдзеле, прысьвечаным вайне

1812-га, пісаў, што французская батарэя, якая месцілася «пры царкве Спасакага манастыра, нарабіла шмат шкоды расейскім войскам». Полацкія краязнаўцы мяркуюць, што на тым месцы ў Палаце можна адшукаць і французскую гармату, бо калі артылерысты маршала Сэн-Сыра адступалі, дык маглі асобныя гарматы паскідаць у раку, каб не дасталіся расейцам. Так мяркуюць таму, што надзвычай мала сярод трафэжў аказалася гармат. Да 1932 г. у Полацку стаў 25-мэтровы чыгуначны помнік у гонар перамогі над войскамі Напалеона. На адным зь яго бакоў было напісана: «Узята ў палон неспрыяцеля 4500 чалавек, адбіта тры гарматы». Няўжо астатняе французы пасьпелі пазвозіць з сабой?

Васіль Кроква, Полацак

АНОНС

Шэсьцьсот гадоў на беларускім возе

Беларускія татары жывуць разам з намі, але асобна. Свае вуліцы, сваё самакіраваньне, свае могілкі, свой бізнэс. Рэпартаж з Іўя Андрэя Скурка чытайце ў адным з наступных нумароў «НН».

ДЗЯРЖАЎНЫ КЛОПАТ

Не саступі

На большасць былых рухавых беларусаў навалілася стома і абыхавасць. Шмат хто адышоў ад спраў — каб перачакаць, каб не прыпомнілі мінулае ды не зачэпілі. Піша Руслан Равяка.

Пры чытаньні жыццьяпісаў беларускіх выдатных асобаў зьдзіўляла зьмена зь цягам часу іх характараў, сьветапоглядаў і ўчынкаў. На пачатку XX ст. гэта былі рухавыя асобы, што мелі багата запалу, імпульсу ды ідэй. Як палала й балела іх сэрца за Бацькаўшчыну. Здавалася, яшчэ трохі — і яны перавернуць гісторыю ды са зброяй у руках паўстануць супраць камунізму і здабудуць незалежнасць.

Пасьля — празь дзесяць год — большасць з тых, хто абяцаў памерці за родны край, мову і сымболіку, працавалі ў большавіцкіх установах, супрацоўнічалі з камуністамі. Пацыху займаліся дробнымі беларускімі справамі, хаваючы праўду пра сваё мінулае. Куды падзеліся імпульт, запал, адвага? Пасьля нашы героі пакарна чакалі арыштаў і становіліся перад расстрэльнай ямаю...

Сёньня адыхавалі тое самае. Яшчэ дзесяць гадоў таму панавалі надзея ды імпульт. Карцеля нешта рабіць: што там той новы-стары сыяг, забарона мовы — людзі хутка даведваюцца пра сапраўдную гісторыю, параўнаюць жыццё пад аўтарытарызмам, памятаючы пра дэмакратыю, а мы дапаможам ім растлумачальнай працай. І ўсё адрозьніцца ў нас. Хопіць, мы не саступім...

Але, на жаль, саступаем. Саступаем штодня. На большасць былых рухавых беларусаў навалілася стома і абыхавасць. Шмат хто адышоў ад спраў — каб перачакаць, каб не прыпомнілі мінулае ды не зачэпілі. Сям'я, кар'ера, даброты жыцця апынуліся пад пагрозай.

Хто б падумаў дзесяць год таму, што вядомыя палітыкі й журналісты будуць сядзець на «хіміі»? Цяпер мы да гэтага амаль прывычаліся. Колькі было абурэньня пасьля першага рэфэрэндуму ў абарону мовы. А цяпер хто слова скажа за тую мову? Зьніклі значкі з «Пагоняй» і бел-чырвона-белыя сыжыкі на джынсоўках і марынарках. Кожны сядзіць ціха, як мыш, ды чакае, калі нхтара распачне, а там паглядзім, мо й далучымся...

Напачатку за савэстамі таксама садзілі ненашмат. ГУЛАГ і Курапаты пачаліся пазней.

Вось!

Працяг са старонкі I.

Першы раз за ўсё жыццё
Новы год
у адзіноце —
і такое пачуццё,
як адзін
у самалёце.

Адзіны суразмоўнік, які зас-
таўся паэту, — Бог. Дый тое за-
надта часта даводзілася размаў-
ляць праз пасрэднікаў.

Ступіў апостал зь неба на зямлю,
І першае, што ёй сказаў: «Люблю».
Другое, што сказаў апостал ёй:
«Усё тут стане некалі зямлей».
А трэцяе, што ён сказаў бы мог,
Ён не сказаў, бо тое сказа Бог.

Бог у Някляева розны. Часцей
за ўсё — усёведны судзьдзя, які
чакае свайго часу, каб выс-
ветліць адносіны з паэтам, які
многа — мно-ога! — грашыў.

...я прамоўлю апошняе слова —
Бог судзьдзя...
а душа да суда не гатовая...
так у мора, што зёўрыць сурова,
выплывць страшыцца
напалову
непрасоленая ладзьдзя.

Але ня быў бы Някляеў белару-
сам — у глыбіні душы ягонай
усё-такі тоіцца надзея на тое, што
гэты судзьдзя — ня толькі ўсе-
ведны, але й літасцівы, карум-
паваны, што ён лёгка паддаецца
на такія старыя фінты, як публіч-
нае пакаянне, прызнанне ўлас-
ных памылак, і даруе шматгрэш-
ным, бо многа кахалі.

А паэт шчыра касяцца і прызна-
ецца ва ўчыненым. Першая част-
ка кнігі — уласна вершы —
безьлюбоўная лірыка, якую, ад-
нак, і «грамадзянскай» не наза-
веш. Спавадальная яна.

Ужо ў прадмове да кнігі —
дакладней, у тэксьце, які «замест
прадмовы», — шчыра гаворыць
ён пра напісанне. «А для чаго я іх
пісаў? Каб паступіць у тэхнікум,
у інстытут, у тэхсьце, у Саюз пісьме-
нікаў, каб паехаць за мяжу, каб
атрымаць медаль, ордэн, зай-
мець прэмію, каб працаваць у
часопісе, на тэлебачанні, каб
стаць карэспандэнтам, загадчы-
кам аддзелу, галоўным рэдакта-
рам — і гэтак далей, і далей, і
далей, і чорт яшчэ ведае, для
чаго...» Гаворыць паэт гэта пра
ўласныя аўтабіяграфіі. Але ж у
Паэта няма іншай аўтабіяграфіі,
апроч вершаваных кніг. Таму і
ўсё сказанае вышэй — як прам-
була да кнігі-споведзі. Вы-
ходзіць, што і вершы пісаў, і вы-

Уладзімер Някляеў: «Народы б'юцца за волю. А вас у волю не ўпіхнуць...»

даваў для таго самага — каб
стаць загадчыкам аддзелу, галоў-
ным рэдактарам, ляўрэатам, ар-
дэнаносцам, і гэтак далей, і да-
лей, і чорт яшчэ ведае, для чаго.

І чытаеш ягоны верш «Апошні
кароль» — нібыта пра Станісла-
ва Аўгуста Панятоўскага — аж
не, аказваецца, пра самога Няк-
ляева.

Прысьніўшы Польшчу ў ложку
Кацярыны,
Аднойчы ён падумаў: «О-ё-ёй,
Якія будуць жарцікі і кіноны
Па часе над каронаю майі!»
Ды ведаць ён ня мог і палавіны
З таго ўсяго, што станецца пасля,
Што заблішчыць аздоба караля
Начным гаршком у спальні Кацярыны.
Ён хітраваў, гатовы да вянца
З імперыяй!..

Зразумела, што гэта можна
трактаваць трыяка. З аднаго боку,
вядома, гістарычная прыгата заў-
сёды мае рэальную аснову. У гэ-
тым выпадку — шлях Панятоўс-
кага да польскай кароны ляжаў
праз гарачыя абдымкі расейскай
імператрыцы. З другога боку, вя-
дома, можна разумець гэтую
гісторыю як папярэджанне
дзейнай беларускай уладзе: маў-
ляў, не гуляй, кароль Рэчы Пас-
палітай, з імперыяй — усё роўна
ў імперыі выйграць немагчыма.
Але ёсць і трэці сэнс — гэта
апавед, трохі прыхарошаны, пра
няспраўджаныя раман паэта і бе-
ларускай улады. Колькі ні прада-
вай свае падалункі, не дапаможа.
Прыходзіць вось такі Замяталін,
і застаюцца паэту ўсяго толькі
адны

сны,
Шырокія, як Кацярыны ложка.

І абсалютна заканамерна, што
пасля апаведу пра гэтае нясп-
раўджанае каханне — ці ня са-
мага эратычнага ва ўсёй жорст-
кай і скупой на эмоцыі кнізе —

адразу ідзе верш «Новы Сьвят»
— дыялёг Сталіна і Бэрый (зразу-
мела, пэрсанажы гэтыя гавораць
выключна па-расейску), што суп-
раваджае расстрэл няўдалых аб-
аронцаў свабоды. Усведамлень-
не, што ад любові да нянавісці з
боку ўлады будзе толькі адзін
крок, спараджае страх і жаданьне
бегчы.

Што і адбываецца. Верш
«Уцёкі», які завяршае першую
частку кнігі, пра ўцёкі і гаво-
рыць. Зноў — шчыра, як на спов-
ведзі. І хоць паралель для ілюст-
рацыі сваіх уцёкаў Някляеў выбі-
рае, мякка кажучы, паважаную
— самога Міцкевіча, — але
ўцёкі ад гэтага менш ганебнымі
ня робяцца. Таксама — самаа-
цэнка.

Звяршаюць кнігу дзве паэмы.
Яны — як пералёт з краіны ў
краіну, з Польшчы ў Фінляндыю.
Першая — «Палянез» —
бліскачая ілюстрацыя стаўлень-
ня да сучаснай Беларусі і сучас-
ных беларусаў з боку тых, хто іх
(гэта значыць нас) ведае, так ска-
заць, гістарычна. Яе канфлікт —
сутыкненне паэта з польскай ак-
трысай Яблонскай (сапраўднай!),
якая ўпарта адмаўляецца прыз-
наць у ім спадкасмца гордых
ліцьвінаў. Для Яблонскай мы ўсе
— статак бязьліўцаў, няздоль-
ных усвядоміць, што за свабоду
трэба біцца ўсюр'ёз.

Народы б'юцца ўсе за волю —
А вас у волю не ўпіхнуць...
У лес збягучы — і ў ім жыўчы,
Жывучы, жыўчы...

І нясьмелы голас паэта, які апраў-
дваецца:

— Мы партызаны...

— натыкаецца адно на горкую
ўсьмешку: хто-хто, а ўжо
Польшча, якая кожныя трыццаць
год падымала паўстаньні суп-
раць захопнікаў, якая турэмнымі

знявольшэннямі найлепшых сваіх
сыноў заплаціла за права быць
свабоднай і дэмакратычнай краі-
най, — Польшча ўжо нам цану
ведае. Сапраўдную. Усяму наша-
му народу. А які народ, такія і
паэты.

Але з рук манаха прымае наш
паэт у касцёле агонь у пазбаўле-
ннях скуру рукі свае, каб адчуць
боль — за сябе, за Айчыну, за
тое, чаму спраўдзіцца ўжо ў
шэсьцьдзесят год ня дадзена.
Абы ўдалося данесці... Але —
куды? Каму? Нашто?

І разьвітаньне з Варшавай, тапа-
графічна дакладны маршрут,
якім і мне даводзілася хадзіць, а
таму пазнавальны і трагічны.

Ад Польшчы, гордай, як пані
Яблонская, самалёт паэтавай
адзіноты лічыць у Фінляндыю.

І тут ужо няма ніводнага зразу-
мелага і блізкага слова (ня
Польшча, не славяне), а ёсць чу-
жая мідальгія і чужыя гукі, экзат-
ычныя, што зліваюцца ў мэлё-
дню, яшчэ неаформленую. Усе
гэтыя пэрсанажы «Калевалы»:
Выйнэмэйнэн, Ільмарынэн, ста-
рая Лоўхі — яны сучаснаму
філялігічна непісьменнаму чы-
тачу (а можа, і самому паэту), як
славуцы Смольгоські барон з
«Іванавага вечара» Жукоўскага:
незразумела, чым гэты самы ўла-
да Смольгольму знакаміты, але
гучыць страшэнна прыгожа. Эк-
зотыка адчуваецца. А ўсё астат-
няе можа быць як і ў нас, бульба-
шоў. Саўну ж асвоілі?

Так і праз вобразную і рытміч-
ную аснову чужога эпэсу прабі-
ваецца родная «Лявоніха» —
прычым літаральна, з тэкстам,
перапісаным Някляевым і вост-
рым, бліскучым, які занава пры-
муша паверыць у вечнасьць
фальклёру! А праз апавед пра чу-
жых людзей (што нам Гекубы?!)
дакладна гэтак жа пачынаюць
прабівацца ўспаміны пра дзяцін-

ства, пра маці, пра луг, на якім
маленькаму Воўку некалі пчала
дала джала.

Пах травы і мёду адчуваецца.
Ад тутгі знаходзіш вобразы
больш выразныя, незабыўныя і
непазбыўныя, усё больш і больш
заражаючы чытача гэтым самым
пахам. І паэма гэтая — хоць і
фінская паводле пачатковага па-
сылу — аказваецца беларускай
паводле канчатковай сутнасьці
свайей. І назва апраўдваецца:
«Ложак для пчалы».

Таму што чалавечасе цела,
грэзнае, бязьлівае, потнае, мае
сэнс толькі тады, калі рэагуе на
боль і любоў.

Любоў — была, нічога ня ска-
жаш.

Боль — пчала ўджаліла. Зразу-
меў, спазнаў цану сабе, свайму
жыццю, сваёй пазіі.

На скрыжаванні двух гэтых
скалананьняў, любоўнага і боле-
вага, нараджаюцца вершы. Моц-
ныя, у якіх і боль, і любоў адна-
часова. І ты сам разумеш: усё,
старую, ганебную старонку пера-
гарнулі. Ты апраўдаўся за ўсё
сваё паскуднае жыццё. Наш-
чадкі будуць бачыць цяпер у табе
ня жопазіда-ляўрэата, не вяль-
можнага функцыянера, які адда-
на чытае тосты на задушэўных
вечарынках у віцэ-сьпікера, а
сапраўднага, моцнага, па-муж-
чыньску дужага беларускага паэ-
та, прах якога ня сорамна будзе
з часам унесці ў нацыянальны
Пантэон.

Дай толькі Бог — літасцівы і
карупаваны, — каб і да праху, і
да Пантэону было яшчэ далёка.

Хочацца ж прачытаць яшчэ
адну такую кнігу Някляева.
«Так» вось выйшла. Вось. Так.

Уладзімер Някляеў. Так:
Кніга паэзіі. — Менск: В.Харскі,
2004. — 232 с.

Аляксандар Фядута —
публіцыст, літаратуразнаўца.

Дом для канцэртаў

«Concertgebouw» у перакладзе зь нідэрляндзкае — «канцэртны будынак», «дом канцэртаў». Залі з такой назваю ёсць у некалькіх гарадах Галандыі й Бэльгіі, але самая знакамітая — у Амстэрдаме. Цяперка брэнд «Concertgebouw» існуе ў любой мове сьвету безь перакладу, гэтакаса я, напрыклад, «Berliner Philharmoniker». Канцэртгебаў, які існуе ад XIX стагодзьдзя, мае слаўную гісторыю. З Амстэрдаму піша **Віталь Стахевіч**.

Побач з музэем сэксу

Калі год таму я, толькі прыехаўшы на вучобу, вокіс сьлівым ранкам выйшаў з аўтобуса на амстэрдамскім вакзальчыку Амстэрл, у пустэчы станцыйнага холу кінулася ў вочы яскравая рэклама: на ёй усмехаўся дырыжёр Марыс Янсэ і быў надпіс «License to thrill». У наступным рэклама была відаць па ўсім горадзе. Так — як турнэ поп-зоркі або як новы кром для сьцэнарыя — абстаўлена было зьяўленьне за пультам Каралеўскага сымфанічнага аркестру Канцэртгебаў яго новага мастацкага кіраўніка. Я паспрабаваў узяць падобны размах рэкламнае акцыі маэстра Анісімава ў Менску. Ня здолеў.

Канцэртны адбываюцца тут практычна штодня, на некалькі разоў у дзёных залах. «Grote Zaal» — вялікая зала — пераважна запрашае на канцэртны аркестраў, хораў і найбуйнейшых салістаў, якія здольныя сабраць па-над дзьве тысячы расьпечаных тутэйшых мэляманаў. «Kleine Zaal» жа ўжываецца часцей для канцэртаў камэрнае музыкі, ансамбляў, вакалістаў. Будынак стаіць крыху наўзбоч ад гістарычнага старога места. Зусім блізка музэй Ван Гога й Мастацкай музэй, дыскарыя-кнігарня «Broekmans», аддзяленьні банкаў, супэрмаркет, фабрыка дзьмянтаў. Да музэю сэксу ды квартал чырвоных ліхтароў — пару трамвайных прыпынкаў.

Расьпісана наперад

Стары будынак, што пры канцы 1980-х зазнаў поўную рэстаўрацыю, выглядае шчыльна. Зь левага боку да спаруды прыбудавана сучасная двухзрубавая шклянёная галэрыя, якая зьмяшчае касы, а на другім паверсе — кавярню. Ля касаў даваляло за год прывесці не адзін дзясятка гадзін, чакаючы ў жывой чарзе на ўваходныя квіткі коштам сем эўра. Іх тут можа набыць кожны, маладзейшы за 27 год або старэйшы за 65 (прад'юльненне дакумэнту з фатаздымкам абавязковае), пры наяўнасьці лішку непарададзёных білетаў. Гэтыя квіткі зьяўляюцца за 45 хвілін да пачатку канцэртаў. Звычайна гэтыя білеты каштуюць недзе 30—60 эўра, часам цэны сягаюць 125 эўра за месца.

Праграма канцэртаў расьпяваная, па сутнасьці, на год наперад. Ля галоўнага ўваходу задарма можна ўзяць буклет або на цэлы год, або на адзін зь месяцаў. Многія канцэртны арганізаваны ў абанэмэнты: ёсць цыклі з сымфанічнымі аркестрамі, камэрнымі ансамблямі, квартэтамі, трыё. Знакамітая сэрыя «Meesterpianisten» ідзе ўжо дзевятнаццаці год, у ёй аб'яднаны сольныя канцэртны найвыдатнейшых піяністаў сучаснасьці. У апошнім канцэртным сэзоне гралі, сярод іншых, Рыгор Скалоў, Міхаіл Плятнёў, Аркадзь Валадось, Радзю Люпу, Мікалай Луганскі, Севярын фон Экардштайн, Яўген Кісін. Апрача такіх абанэмэнтаў, адбываюцца й разавыя канцэртны — ня толькі класічныя, але, часам, і джазавыя, а таксама нязвыклыя, аб'яднаныя паняткам «world music» (фальклёрныя й іншыя разнастайныя формы музыкі з усіх канцоў сьвету). Не бывае тут нічога, што толькі канцэртаў поп-ці рок-музыкі.

Як у «Гітане»

За мінулы сэзон на афішах Канцэртгебаў двойчы былі прозьвішчы беларускіх музыкантаў. У сакавіку ў Малой залі выступалі вялянчэлісты **Кісялёў, Сінькевіч і Карызна** (усе яны калісьці навучаліся ў менскім музычным каледжы ў класе Ўладзімера Перліна). А ў красавіку аркестрам «Holland Symphonia» дырыгаваў у Вялікай залі **Аляксандар Анісімаў**. У буклете на наступны год ёсць імя **Ксеніі Кузьменкі**, нашай піяністкі, якая цяпер стала жыве ў Нідэрляндах.

За мінулы сэзон на афішах Канцэртгебаў двойчы былі прозьвішчы беларускіх музыкантаў. У сакавіку ў Малой залі выступалі вялянчэлісты **Кісялёў, Сінькевіч і Карызна** (усе яны калісьці навучаліся ў менскім музычным каледжы ў класе Ўладзімера Перліна). А ў красавіку аркестрам «Holland Symphonia» кіраваў у Вялікай залі **Аляксандар Анісімаў**. У буклете на наступны год ёсць імя **Ксеніі Кузьменкі**, нашай піяністкі, якая цяпер стала жыве ў Нідэрляндах.

Унутранае ўбранства Канцэртгебаў не саступае ў эфэктнасьці вонкаваму бляску. Элегантныя бары з класічным наборам напой, чырвоныя кілімы, вельміва абслуга — усё амаль як у гатэлях «Гітан». Часцей за ўсё залі бываюць поўныя, прычым кідаецца ў вочы пэўная акалічнасьць. Калі на вуліцах Амстэрдаму скрозь сустракаеш людзей усіх нацыянальнасьцяў і колераў, прычым пераважаюць чарнаскурыя ды арабы, дык падчас канцэртаў такое ўражаньне, быццам адбылася лякальная расавая зачыстка. Адзінае выключэньне складаюць кітайцы зь японцамі. Тут сёньня яшчэ можна сустрэць тую самую публіку, якая была і дваццаць, і сорок гадоў таму. Прыкра, што большасьць слухачоў сталага ці вельмі сталага веку. Прычына гэтага ў дарагоўлі квіткоў і досыць кансэрватыўнай рэпэртуарнай палітыцы канцэртнай залі. Дзіўна, але колькасць прэтэндэнтаў на таньня моладзевыя квіткі зазвычай не перавышае 15—20 чалавек, пры тым што літаральна праз дарогу знаходзіцца кансэрваторыя з больш як тысячай студэнтаў — патэнцыйных заўсэднікаў.

Канцэртгебаў мае прасты й прывабны вэб-сайт (www.concertgebouw.nl), дзе можна даведацца пра праграму і выканаўцаў ці не на ўвесь год. Як практычна ўсюды ў Галандыі, інфармацыя пададзена па-нідэрляндску й па-ангельску. Адрасу можна замовіць квіткі, зрабіўшы аплату крэдытнай карткай, і выбраць спосаб атрымання білета — або праз пошту, або праз выдачу ля касы ў дзень канцэрту.

Беларускі аналя

Прынцып работы Канцэртгебаў амаль не адрозьніваецца ад іншых буйных залаў Галандыі й сьвету. Менскай філярмоніі, якая нядаўна набыла новы выгляд, некалькіх такіх важных шпрыхоў не стае. Яна цяперка мае дзьве залі (падобна да «Grote Zaal» ды «Kleine Zaal»). Новай Малой залі на дзвесьце месцаў наадзена імя Рыгора Шырымы. Абноўленую Вялікую канцэртную залю варта было б назваць у гонар Ўладзімера Шаліхіна, які не адзін дзясятка гадоў веў у ёй канцэртны. Ёсць яшчэ Залю камэрнае музыкі, якая месціцца ў касцёле Сьв.Рохэ. Прысутнічаюць у нас і абанэмэнты на цэлы сэзон — асабліва ўнікальныя й каштоўныя тыя, дзе з сымфанічным і камэрным аркестрамі іграюць навучэнцы Музычнага каледжы. Аднак дагэтуль няма ні старонкі ў інтэрэнце, ні эфэктнай магутнай рэкламы, якая б спрыяла папулярнасьці філярмоніі сярод заможных менчукоў, турыстаў, бізнэсмэнаў. Прафэсійнай музыкі і так спраўна сочаць за афішамі.

Гэта магло б спрыяць павышэньню коштаў квіткоў, а значыць, і магчымасьці запрашаць значна большую колькасць вядомых у сьвеце выканаўцаў, і ня толькі з Расіі.

Нават разгромная рэцэнзія ў газэце ў выніку дае адчувальны рост цікаўнасьці да выканаўцаў і канцэртных праграм. Шкада, што ў іншых гарадах Беларусі няма годных аналяў Менскай філярмоніі, якія рабілі б ёй адначасова і канкурэнцыю, і падтрымку. Задайма зноў Галандыю: падобнага ўзроўню канцэртны адбываюцца і ў Гаазе, Ратэрдаме, Эйндховэне.

І ўсё ж адчувальна, што Менск чакае цікавы і насычаны канцэртны сэзон. Ужо зьявіліся сьвежыя афішы, дзе прыцягваюць увагу канцэртны вялікага піяніста Мікалая Луганскага, аркестра «Lietuva», цыкл з трох канцэртаў «Краіна Сымфонія». У снежні мае адбыцца міжнародны конкурс піяністаў «Менск-2005». Так што часам і ў залах амстэрдамскага Дому канцэртаў даведзецца тужліва ўзгадаць пра родную Бельдзёрфілярмонію.

КАЛЯНДАР

Верасень

3 — 75 гадоў з дня нараджэньня архітэктара Юр'я Патапава (1930), аўтара праекту Лядовага палацу ў Менску.

4 — Дзень беларускага пісьменства. 4 — 50 гадоў Бруну Яну Дрвэскаму (1955), французскаму гісторыку-траціксту, аўтару працаў, што ўсклаюць сучасную палітычную і сацыяльна-эканамічную сытуацыю ў Беларусі.

6 — 100 гадоў з дня нараджэньня паэта Вінцэнта Казлоўскага (1905—1975).

8 — Дзень беларускай вайскавай славы.

11 — 150 гадоў Еўдакіму Раманаву (1855—1922), этнографу, фалькларысту й археолягу. Найбольш значнай ягонай працай лічыцца этнаграфічная энцыклапэдыя «Беларускі зборнік».

12 — 275 гадоў з дня нараджэньня Аляксандра Міхала Сапегі (1730—1793), генэрал-маёра, гетмана польнага ВКЛ, канцлера ВКЛ.

13 — 100 гадоў з дня нараджэньня Абрама Турэцкага (1905—1975), матэматыка, заснавальніка ў Беларусі навуковай школы па тэорыі набліжэньня функцыяў.

15 — 150 гадоў з дня нараджэньня ўдзельніка нацыянальнага руху генэрала Канстанціна Аляксееўскага (1855 — пасля 1918). На ўсёбеларускім зьездзе 1917 г. абраны ў Савет старэйшын, дзе заклікаў да адраджэньня беларускай дзяржаўнасьці. У 1918 г. удзельнічаў у стварэньні нацыянальнага войска.

17 — 75 гадоў з дня нараджэньня Яўгена Лысіка (1930—1991), украінскага й беларускага мастака тэатру, у 1979—1981 г. быў галоўным мастаком Дзяржаўнага тэатру оперы й балету Беларусі, аформіў балеты «Кармэн-сюіта», «Стараньне сьвету», «Тыль Уленшпільгел».

19 — 100 гадоў з дня нараджэньня паэта-«маладзёнкаўца» Янкі Туміловіча (1905—1938).

20 — 100 гадоў з дня нараджэньня тэатральнага рэжысэра Казімера Стэцкага (1905—1984).

21 — 125 гадоў з дня нараджэньня навуковага тэатра Казімера Стэцкага (1905—1984).

21 — 125 гадоў з дня нараджэньня тэатральнага рэжысэра Казімера Стэцкага (1905—1984).

24 — 125 год з часу заснаваньня музычна-літаратурнага таварыства ў Менску (1880).

25 — 50 год з дня прыняцьця (1955) Вярхоўным Саветам БССР тэксту й музыкі дзяржаўнага гімну «Мы — беларусы» (музыка Н.Скалоўскага, словы М.Клімковіча).

27 — 400 гадоў з часу Кірхгольмскай бітвы, у якой злучаныя войскі ВКЛ і Польшчы на чале з гетманам Янам Хадкевічам разьбілі швэдаў.

29 — 125 гадоў з дня нараджэньня этнографа, пэдагога, публіцыста, удзельніка грамадзкага жыцця беларусаў у Латвіі Сяргея Сахарова (1880, Полацк — 1954).

29 — 50 гадоў таму ў Сяньюе нарадзіўся актор-кулавец, цяпер дэпутат парламэнту Генадзь Давыдзкія (1955).

Кіраўніцтва Ірландскай рэспубліканскай арміі заявіла аб тым, што будзе змагацца за свае ідэалы выключна мірнымі сродкамі. Мары аб адзінай Ірландыі будучы рэалізаваныя дзякуючы глыбальнаму рынку і Эўразьвязу. Суровы націск эканамічнай рэальнасьці вядзе сем паўночных графстваў да інтэграцыі з Ірландыяй.

Піша Лёлік Ушкін.

Шын Фэйна і партыі юніяністаў. Аднак у 2002 г. прамое кіраваньне правінцый зь Лёндану прыйшлося аднавіць: юніяністы і рэспубліканцы перасварыліся на кошт таго, як кантраляваць арсеналы ІРА.

Сёлета ў студзені, здалося, тэндэнцыя абстрактнага сьцягнутага працягваецца. У бэльфаскім пабе ІРА забілі Робэрта Маккартні. Увесну стала вядома, што ІРА была датычная да аднаго з самых буйных у гісторыі банкаўскіх налётаў: у сьнежні каса бэльфаскага філіялу Паўночнага банку не далічылася 24 млн фунтаў. Таму нікога не шакавала рэпліка Макінэса (прадстаўнік ІРА на перамовах з уладамі) у пачатку ліпеня: «ІРА не аддасць брытанцам ніводнага патрона, ніводнай унцы выбуховых рэчываў».

І раптам праз пару тыдняў: «Беспрэцэдэнтная заява, што ня мае роўных па важнасьці гістарычных паралеляў». Так

рамі на пачатку XX ст. Цяпер былі сьцягнутае сталі апанэнтамі.

Псымстычны варыянт: усе экспэрты адзначылі, што заява ІРА была прынята не агульнай канвэнцыяй, а сямю сябрамі т.зв. «Вайсковага камітэту». Такім чынам, гаворыць пра адназначны кансэнсус адносна мірных прапаноў у асяродзьдзі ІРА немагчыма. Няма ніякіх гарантый, што не паўторыцца гісторыя 1998 г., калі ў знак пратэсту супраць Дагавору Вялікай пятніцы ад ІРА (часовай) не адкалолася так званая ІРА (сапраўдная). Арганізаваны «сапраўдны» выбух аўтобуса ў Ома (29 забітых) стаў моцным хукам па мірным працэсе. Таму няма гарантый, што гісторыя з падзелам ІРА на радыкальную і канструктыўную фракцыі не паўторыцца зноў.

Аптымстычны варыянт. Лідэр юніяністаў Ён Пэйслі, камэнтуючы ініцыя-

Арабы і бэрбэры

Кожны, хто хоць краем вуха чуў пра Альжыр, ведае, што гэта арабская краіна. Але арабскі сьвет — паняцьце стракатае і зусім не маналітнае.

Ці можна называць арабамі асырыяцаў, коптаў, ліванскіх маранітаў? А мальтыяцы, чыя дзяржава лічыцца самай каталіцкай пасля Ватыкану, аднак зьяўляецца членам Арабскай лігі? Палестынцы, адстойваючы свае правы на «зямлю абяцаную», сьцьвярджаюць, што маюць кроў старажытных хананеяў. Альжырцы ж — «народ ісламскі па рэлігіі, арабскі — па мове, бэрбэрска — па паходжаньні». Хто ж такі бэрбэры?

Яны здаўна насілі пунан Афірыкі, Канары і Пірэні. Бэрбэры — карэнныя афрыканцы, але ня нэгры. Першыя эўрапейскія дасьледчыкі лічылі іх арыяцамі — напчадкамі вандалаў. Гітлер бедаваў: «Мы страцілі германцаў, якіх у паўночнай Афрыцы называлі бэрбэрамі». Аднак бэрбэры жылі ў Афрыцы задоўга да вандалаў. Грэкі ведалі іх як лібіяцаў, фінікійцы і рымляне — як маўраў (адсюль псеўданім бацькі дзіцячай літаратуры Беларусі). Сябе яны называюць «амазігі» («вольныя людзі»). Гэта ганарлівы народ. І ён мае чым ганарыцца.

Бэрбэрамі былі фараоны — лібіяская дынастыя старажытнага Эгіпту (X—VIII ст. да н.э.). Стварылі яны і ўласныя дзяржавы — Маўрытанію, Герамантыю, Нумідыю. Апошняя знаходзілася на тэрыторыі сучаснага Альжыру. Хто вучыў гісторыю Рыму, павінен памятаць нумідыйскага цара Югурту, які прадказаў пагібель «вечнага гораду», калі на яго знойдзецца пакунік. Дый арабам давялося патраціць на заваёву Магрыбу значна больш часу, чым на захоп Эгіпту.

Нават прыняўшы іслам, бэрбэры кіліліся да розных ерэтэчных плыняў і склалі свой Кур'ян. Дзеля барацьбы за чысьціню ісламу ўладары Магрыбу запрасілі бэдуінаў, якія, паводле слоў выдатнага арабскага філэзафа Ібн-Хальдуна, прайшлі як саранча. У выніку зьніклі цэлыя племянныя саюзы бэрбэраў. Арабізацыі спрыялі таксама нашмудзь бежанцаў з Андалусіі, умацаваньне сярод бэрбэраў ісламу. Сёньня найбольшую самабытнасьць (уласнае пісьмо, падзел на касты, сваёбнае становішча жанчын — твар закрываюць мужчыны) захавалі туарэгі — жыхары Сахары і азэісаў, асабліва тыя, што жывуць не ў арабскіх краінах (Малі, Нігер, Буркіна-Фасо). Але аб спробах палітычнага ці культурнага адраджэньня гэтых герояў караткевскага апаўданаў «Сіняя-сіняя» не чуваць. Арабізацыя бэрбэраў у Тунісе і Маўрытаніі практычна завершана.

У Альжыры і Марока ўсялякая спроба ўзыць бэрбэрскае пытаньне абвешчана спробай раскалоць нацыю. Бэрбэры адыгралі выключную ролю ў барацьбе за незалежнасьць. Вобласць іх знаходжаньня — Кабілія — была галоўнай партызанскай базай. Пасля перамогі бэрбэры не атрымалі нічога. Вывучэньне іх мовы, сьвяваньне песьні і нават само слова «амазігі» былі забаронены.

Менавіта бэрбэры зьяўляюцца носьбітамі заходняй — францускай культуры, і большасьць франкамоўных пісьменьнікаў Альжыру — бэрбэры. У Францыю бэрбэры перанеслі сваю дзейнасьць. Там бэрбэрскае нацыяналістамі была створана катэдра бэрбэрыстыкі, выйшла анталёгія «Бэрбэрская вясяна». Найбольшага ўздыху бэрбэрскае рух дасягнуў у 80-я гады XX ст., калі прыйшоў у заняпад «самакіраваны» сацыялізм у Альжыры, а бэрбэрызм сустрэў моцнага суперніка ў выглядзе ісламізму. Перашкджаюць бэрбэрыіскаму адраджэньню адеўтаў агульнапрынятага пісьменства, падзеле насіць на кляны.

Дык што, бэрбэры зьнікнуць у арабскім моры? Калі так, то будзе шкада, бо зьнікненьне народу заўсёды нагадвае рэпэтыцыю канца чалавечтва.

Усяслаў Шатэрнік

ІРА: бывай, зброя!

У ліпені з Ольстэру не выпадае чакаць добрых навін. Адэпты пратэстанцкай канфэсіі традыцыйна ладзяць маршы «аранжыстаў», якія заканчваюцца канкрэтнай бойкай з каталікамі. Але ліпеня 2005 стаў выняткам: ІРА паставіла скласці зброю. Напярэдадні 28 ліпеня нічога ня сьведчыла, што на зямлю Паўночнай Ірландыі прыйдзе доўгачаканы мір. Вайна ішла сваім ходам.

Усё пачалося ў 1858 г., калі было створана канспіратыўнае Ірландзкае рэспубліканскае брацтва, зь якога ў 1905 г. вырасла партыя Шын Фэйна, а ўжо пры ёй у 1919 г. — славуная Ірландзкая рэспубліканская армія (ІРА). У 1970-м войска рэспубліканцаў раскалолася на крытыкаў тактыкі вясеннай барацьбы — ІРА (гістарычную) і яе прыхільнікаў — ІРА (часовую).

Пасьля расстрэлу мірнай дэманстрацыі каталікоў у 1972 г. у Дэры (т.зв. Крывая вая надзея) паміж камунамі пачалася праўдзівая вайна, што ўвайшла ў брытанскія падручнікі пад назвай «непрыемныя часы». Закончылася яна толькі ў 1997 г., калі быў падпісаны т.зв. «Дагавор Вялікай пятніцы», які прадугледжваў выбары ў мясцовы парлямэнт (распушчаны яшчэ ў 1972 г.) і фармаваньне кабінэту з прадстаўнікоў пратэстантаў і каталікоў.

Выбары адбыліся ў 1998 г. і ў палаты Стармант — рэзыдэнцыі паўночнаірландзкага ўраду — пасялілася кааліцыя

пракамэнтаваў рэзалюцыю ІРА прэм'ер Вялікабрытаніі Тоні Блэр.

Найбольш арыгінальную версію прычын зьмены курсу ІРА выказаў камэнтатар «Гардыян» Рой хатэрлі, які напісаў: «Мары Майкла Колінза і Імана дэ Валера (айцы ірландзкіх незалежнасьці) аб адзінай Ірландыі будучы рэалізаваныя дзякуючы глыбальнаму рынку і Эўразьвязу. Суровы націск эканамічнай рэальнасьці вядзе сем паўночных графстваў да інтэграцыі з Ірландыяй. Палітыкі вымушаны ісьці сьлядам за эканомікай».

Больш падобных да праўды версій дзьве. Першая: пасля ліпеніскай выбухаў у лёнданскім мэтро стаўленьне да тэрору ў брытанскім грамадзтве радыкальна зьмянілася ў нэгатыўны бок. Як вынік, ІРА вырашыла перастрахавацца ад непазьбежных загінуўкаў у прэсе тыпу «Аль-Каіда» + ІРА = каханьне».

Версія №2. Заява ІРА — частка больш глыбальнага пляну, які праводзіць урад. Яго мэта — пад прэтэкстам заканчэньня канфлікту ў Ольстэры вывесці адсюль войскі, каб папоўніць экспэдыцыйны корпус брытанцаў у Іраку. Вуснамі Блэра ўрад лейбарыстаў ужо заявіў, што вайна закончана, і, нават не чакаўшыся канкрэтных эфэктаў ад заявы ІРА, пачаў вывад салдат. Усяго ўлады маюць вывесці 3000 штыкоў з 5500. (Для даведкі: рэкорд прысутнасьці брытанскіх жаўнераў быў пастаўлены ў 1972 г. — 21 000 вайскоўцаў.) Пад нож пайшла нават вайсковая інфраструктура — блёкпасты, вежы і казармы — у сумнаведомым раёне Паўднёвай Арма. Тут рэспубліканцы забілі столькі Томі Аткинсаў (мянушка брытанскага салдата), што ва Ўайтхале гэтую мясцовасьць інакш як «Край бандытаў» не называюць.

Закладнікамі зьмены геапалітычнай кан'юнктуры брытанскай палітыкі сталі былі саюзнікі брытанцаў — юніяністы (Партыя дэмакратычных юніяністаў). Як вядома, рух юніяністаў за аддзяленьне сямі паўночных графстваў ад Ірландыі быў інспіраваны кансэрватат-

тыву ІРА, усё яшчэ гаворыць пра «злачынную бездаказнасьць ураду», што пратэстанты «аказаліся без абароны з боку магчымых атак рэспубліканцаў-дысідэнтаў». Аднак большасьць аналітыкаў пагаджаюцца, што заявы Пэйслі — агонія. «Індэпэндэнт» вылучае ў прамовах Пэйслі сэнтыэнцыю аб неабходнасьці заняць «пазыцыю чаканьня і назіраньня», што сьведчыць: падсьвядома «аранжавыя» прызнаюць: нас кінулі, без падтрымкі Лёндану мы нішто.

Натуральна, гістарычны кансэнсус паміж камунамі ня будзе дасягнуты нават сёлета. Згодна з прапанаваным Даўнінг-стрыт, 10 плянам, недзе ў верасьні адстаўны канадзкі генэрал Джон дэ Чэстэлейн паспрабуе канчаткова скамплектаваць камісію, якая будзе інспэктаваць працэс разьбраеньня ІРА.

Увосень пачнуцца першыя кансультацыі паміж «зьялёнымі» і «аранжавымі», якія паступова павіны перайсьці ў фармат шырокіх перамоў. Гэты працэс можа заняць некалькі месяцаў, аднак сьляшца на яма куды. Галоўнае — гэта сьнежаньскі даклад камісіі інспэктараў аб працэсе дэмілітарызацыі ІРА. Калі ўсё будзе добра, Ёну Пэйслі нічога не застаецца, як сесці за стол перамоваў. Таму, магчыма, наступным летам мы атрымаем нейкае пагадненьне аб выбарах у Паўночнаірландзкую парлямэнцкую асамблею.

Пакуль цяжка ўявіць, што Пэйслі, які публічна заклікаў да генацыду каталікоў, стане міратворцам. Але гісторыя сьведчыць, што ў ірландзкіх адносінах магчыма ўсё. У 1920-м дэ Валера, чакаючы перагавораў з Лойдам Джорджам аб статусе краіны, пагадзіўся сустрэцца зь лідэрам юніяністаў Крайтам. Палітыкі пратакольна абмяняліся поглядамі, нечакана канстатаваўшы для сябе, што, калі б ня Лёндан, яны маглі б знайсці супольную мову.

У сваім дзёньніку першы прэзыдэнт Ірландыі адзначаў: «Мы спадабаліся адзін аднаму».

Ярузэльскі просіць прабачэння ў чэхаў

Былы кіраўнік Польскай Народнай Рэспублікі генэрал Войцех Ярузэльскі папрасіў прабачэння ў чэхаў за ўдзел польскага войска ў інтэрвенцыі 1968 г.

21 жніўня споўніліся 37-я ўгодкі з пачатку ўводу войскаў Варшаўскага пакту ў Чэхаславацкіну. 200 тысяч жаўнераў і 5 тысяч танкаў пайшлі краін у ноч з 20 на 21 жніўня

1968 г. спынілі спробу пабудовы «сацыялізму з людзкім тварам», зробленую групою партыйных чэскіх рэфарматараў пад кіраўніцтвам першага сакратара КПЧ Аляксандра Дубчака. У выніку ўварвання загінула каля 100 чалавек, а Дубчака выслалі ў Турцыю паслом. Акрамя Польшчы і СССР, сваіх жаўнераў у Чэхаславацкіну дасылалі Вугоршчына, Баўгарыя і Ўсходняя Нямеччына.

На гэтыя ўгодкі па чэскай тэлевізіі выступіў Войцех Яру-

эльскі, які тады быў міністрам абароны Польшчы і падпісаў загад для жаўнераў Войска Польскага. Стары, 82-гадовы Ярузэльскі мовіў: «Я гляджу на гэта з вялікім смуткам, але на той час ня мог паступіць інакш. Палітычна гэта быў дурны акт, але не падпісаць загад было нерэальна. За тое, што я ўдзельнічаў у прыняцці рашэння, прабачце. Хачу гэта сказаць яшчэ раз, заахвочваю і падкрэсліць».

Віцэ-старшыня чэскага Сэ-

нату Петэр Пітхарт прызнаў перапрашэнне за «вельмі пераканаўчае і шчырае». Але прэзідэнт Вацлаў Клаўс да-сць лічыць Ярузэльскага за сымбаль акупацыі й душыцеля польскай «Салідарнасці».

На пачатку 1990-х у польскім Сейме Ярузэльскі ўжо прасіў прабачэння ў прэзідэнта Вацлава Гаўла. Скажаў тады, што інтэрвенцыя была «вялікаю палітычнаю і маральнаю памылкаю».

Перапрашэнне ад прэзідэнта Рэсей дасюль не пачута, ды і каяцца кіраўніцтва былых савецкіх рэспублік, відаць, не згабасца. А пра меркаванні тагачаснага кіраўніцтва СССР — цяперашніх пэнсіянэраў — мы не даведаемся, бо постсавецкаму грамадзтву ды СМІ гэта не цікава.

Руслан Равяка

СЬЦІСЛА

Новы загад бацькі туркмэнаў

Прэзідэнт Туркмэністану Сапармурат Нияз заабароніў выкарыстоўваць у краіне фанатраны на музычных канцэртах, а таксама ў тэлевізійных праграмах. Выкарыстанне фанатраны забаронена на ўсіх культурных мерапрыемствах, што ладзяцца ў сувязі з дзяржаўнымі святамі, перадачах тэлеканалаў Генэральнай дырэкцыі туркмэнскай тэлевізіі, а таксама на ўсіх мерапрыемствах, што ладзяцца ў дзяржаўных, грамадзкіх установах, месцах масавага наведвання грамадзян, у тым ліку на вясельлях і сямейных урачыстасцях.

Літва пагражае адказам

Міністар замежных спраў Літвы Антанас Валеніс пабляяць зрабіць захады ў выпадку, калі Беларусь пачне будаўніцтва на мяжы з Літвой двух сваядаючых комплексаў у адказ на ўзвядзенне ля Ігналіны сховішча адпрацаванага ядзернага паліва. Паводле Міністэрства харчу, два комплексы на 108 тыс. галоў будуць найбуйнейшымі ў Еўропе.

МБ; gazeta.ru

ПРАМЭНАД

Агнявы стоўп Эўропы

На Этну — самы вялікі вулкан Эўропы — узьнімаўся Андрэй Катлячук.

Падчас збораў у адпачынак на Сыцылію сябар параіў: «Абв'язкова набудзь тур на Этну. Гэтае відовішча кожны чалавек абавязкова мусіць убачыць за сваё жыццё». Выконваючы парад, мы набылі тры квіткі, каб зрабіць выправу з найбліжэйшага гораду Таарміна на славу вулкан. Кошт квіткі вагаецца ад 55 эўра за тур з англамоўнаю да 70 эўра — з расейскамоўнаю экскурсіяй.

Этна — назва грэцкая і азначае «полюмя». Грэкі калісьці складалі істотную частку насельніцтва Сыцыліі. Сама выспа была ў складзе Бізантыі, а места Таарміна з найвялікшым грэцкім тэатрам па-за межамі сучаснай Грэцыі было сталіцай Сыцыліі (сёння сталіцай з'яўляецца Палерма).

Паводле мітаў, менавіта на Этне жыў бог полымя і кавальства Гефэст (ягоны рымскі адпаведнік — Вулкан). Тут бог Дыянэ пачаў разбудову першых вінаграднікаў і вытворчасць найлепшага віна. Таму ня дзіўна, што сьвет ведае італьянскі вулкан пад грэцкаю назвай. Самі сыцылійцы называюць Этну «ля Мантань» — гара. Захавалася таксама назва «Джэбэль» (на працягу двух стагодзьдзяў выспай валодалі арабы).

Этна — самы вялікі вулкан Эўропы, абвешчаны нацыянальным паркам Італіі. Вышыня складае 3350 м, перымэтар — 200 км. Гара знаходзіцца на стыку дзьвюх кантынэнтальных плітаў — эўрапейскай і афрыканскай. Таму Этна — вулкан дзейны, яе актыўнасць пачалася прыблізна 700 тысяч гадоў таму. Гара адносіцца да складанага тыпу вулканаў, бо мае тры дзейныя вялікія кратэры і процьму дробных «пабочных» кратэраў. Першыя выкіды Этны адбывалі-

У роспале лета на вяршыні Этны марозна.

ся пад вадою, утвараючы такім чынам Сыцылію. За вядомую нам гісторыю адбылося каля 135 вялікіх выбухаў. Гісторык Фукиддэ пісаў, што ў V ст. выкіды магмы засыпалі горад Катанія, што за 20 км ад вулканаў.

Толькі на працягу XX ст. вывяржэнні адбыліся ў 1908, 1910, 1911, 1917, 1923, 1928, 1942, 1947, 1950, 1957, 1971, 1974, 1979, 1983, 1992, 2001 і 2003 гадах. Падчас апошняга вывяржэння магма, б'ючы з глыбіні 20 км, пульсавала на вышыні 70 м ад кратэру. Патак лавы тэмпературай 1 200 °C Цэльсія злізав, як карова языком, 89 будынкаў. Але чалавечых ахвяраў, як заўсёды, не было — люд ведаў пра здарэнне загадзя. Адзіным спосабам уратаваць жытло зьяўляецца скіданне бомбаў на пляху лавы, што дазваляе больш-менш паспяхова кіраваць яе струмянямі. У плянях італьянскага ўраду — стварэнне вялікіх

фартэчый, што назаўжды абароняць сыцылійцаў ад наступных вывяржэнняў.

Чаму людзі жывуць ля вулкану?

Гэта разумееш падчас падарожжа, калі сляжота пад +35 °C падае на вышыні 2000 мэтраў да +20 °C без ніякага кандыцыянера. Менавіта ля Этны жывуць самыя замужныя людзі Сыцыліі. З блёкаў лавы пабудаваны іх прыгожыя вільі і сялянскія дамы. Лава дае прыбытак, бо на ёй вырошчваюцца найлепшыя вінаград ды лімоны і вырабляецца найсмачнейшае віно. З вышыні 2000 м да 2500 м вакол гары расьце прыгожы лес: бук, дуб, лістоўніца, арэшнік.

А 16-й наш аўтобус спыняецца ля вышыні 2500 мэтраў. Тут апошні прытулак чалавека. Палікі з сувэнірамі (усё зроблена з лавы), таворна з мурзатым катом, рэшткі знішчанага вулканам гатэлю.

Далей падарожжа на бязьлюдную вяршыню адбываецца на джыпах. Ужо празь дзесяць хвілін аптынаемца нібы на Марсе. Фантастычны ландшафт з мёртвай лавы розных колераў і сухіх дрэваў толькі зрэдку парушаюць бараны. Вось дзе трэба было здымаць апошнюю сцэну блэббастэру «Валадар пярэсцёнкаў»! Гід прапануе адкапаць каменчыкаў з глыбіні 10 см. Яны настолькі гарачыя, што немагчыма трымаць іх у далонях. Кожны можа ўзяць кавалак на памяць — тут хопіць на ўсё. Пачынаеш разумець, што гара жыве, што яна дышае. Агнявое дыханьне ідзе з маленчкіх нораў, якія паўсюль. Але ўсё роўна робіцца ўсё халадней. Добра, што наш сябар папярэдзіў, каб мы ўзялі куртку і цёплыя абутак. Але большасць турыстаў пра гэта ня ведалі, таму ім прапанавалі вопратку і абутак у арэнду, па 3 эўра за штучку. Толькі самотны шатлян-дзец у кілце заўзята трымаўся ў футбольцы, чым выклікаў павагу скандынаваў.

На вяршыню мы забраліся а палове на дзявятую пад заход сонца. Дарога была небяспечнай, з прорывамі з усіх бакоў. Кабеты і мужчыны прыціхлі, жартавалі толькі дзэці — самая мужная частка чалавецтва. Нарэшце, мы на месцы. Тэмпература паветра панізілася да -3 °C. Навокал ляжаў сьнег. Ад галоўнага кратэру нас аддзяляла 50 м. Вялізныя воблакі былі доўгі, зь дзіркі валіў дым. На вялікі жаль, падзеі да краю было забаронена. Не было і сыгнэту, каб кінучы яго на спачын ліха. Але момант быў такі велічны і незвычайны, што мы пчыра падзякавалі нашаму сябру за парад.

На зваротным шляху, галодныя і змерзлыя, мы заехалі ў самы выскі рэстаран Эўропы ў вёсцы на вышыні 2300 м. Елі, як звычайна, спагелі, але, калі каўтнулі белага мясцовага віна коштам тры эўра за літар, раптам з жонкай пераглынуліся. Смак вясковага напоя не саступаў элітным пляшкам коштам пад 30 эўра. Ля каміну былі вывешаны здымкі сям'і, што валодае рэстаранам, жылля і працавала тут. Аказалася, што гэтая сялянская сям'я дала трох чэмпіёнаў Італіі па лыжных гонках. На начным двары, засыпаным шпішкімі, было +15 °C. Недзе брахаў сабака. Пахла Беларусьсю.

Этна — Стэкслым

Севярынец на Крайняй Поўначы

Працяг са старонкі 1.

З поўдня Малое Сітна адгароджанае ад сьвету закінутым Дрэ-тунскім палігонам — найбольшым у Эўропе. Дывановыя бамбаванні ператварылі тую зямлю ў пустыню. Нават хвоя зь цяжкасьцю чапляецца за барханы, у якіх чакаюць свайго чорнага часу неразарвання снарады. Дарога то губляецца ў пячаных выдмах, то правальваецца вялізнымі вымоінамі. Вакол — ні чалавека. Толькі браканьеры на дзікіх азёрах праводзяць цябе насыярожанымі вачыма. Раптам па-над стылай роўнядзьдзю, нібы зыкурат, паўстае грамадзіна каманднага пункту. Калі адольваеш 70 яго прыступак, здаецца, што да ненатуральна вялізнай поўні адсколь бліжэй, чым да чалавечага жылля.

Рэжым «хіміі» — ні турмы, ні волі — атрымаў пашырэнне за часамі незалежнасьці. Дзяржаве стала цяжка забясьпечваць гіганцкую турэмную машыну. Дый чалавека «прымусовыя працы» менш траўмуюць, чым зона зь яе воўчымі законамі. Але ў выпадку апазыцыйных палітыкаў і журналістаў «хімія» нагадвае царскую ссылку, у якую самадзяржаўе, аганіваючы, выпраўляла рэвалюцыянэраў. Толькі ў Расейскай імперыі высылка не была катаргай. Ні Ленін у Шушанскім, ні Сталін у Туруханскім краі не напружваліся дзеля здабыцця хлеба надзённага. Жылі «палітычныя» як паны, ледзьве не з прыслугай. Севярынец шэсьць дзён у тыдзень варацае бярвеньне на лесаскладзе і гібее ў лясгасаўскім інтэрнаце. Яшчэ, у адрозьненне ад Леніна, які вольна хадзіў на паляваньне, Паўлу забаронена пакідаць межы населенага пункту. І, натуральна, мець ружжо. З другога боку, Сітна не Сібір. Але і беларускія рэвалюцыянэры натхняюцца традыцыямі эўрапейскіх парлямэнцкіх партый, а не апазыцый цару, якая кідала бомбы і рабіла эксы дзеля папаўненьня партыйнай касы.

Апошняя станцыя

Чыгуначная станцыя Алёшча, дзе працуе лідэр «Маладога фронту», — апошняя перад расейскай мяжой. «Лесосклад? Да он за поворотом», — зусім безь беларускага акцэнта падказвае сустрэтая кабета. Паварот. Зрок фіксуе ў шэрагу іншых хату са спадарожнікавай антэнай. Плятформа зь вялізным кранам. Горы бярвеньня. Каля іх круцяцца работнікі — падважваюць, акорваюць. Там і Павал.

За дзень у Алёшчы фармуецца

ад чатырох да сямі вагонаў з лесам. Дрэва ідзе ў Бабруйск, Віцебск, Сьветлагорск, Барысаў, Масты, а таксама на экспарт — у Латвію. За гэты месяц адправілі туды 19 вагонаў. А што латышы робяць з нашай бярозы? «Швэдам прадаюць. Толькі даражэй», — адказвае работнік. Швэды ж робяць зь беларускай драўніны мэблю і паперу.

«І такога чалавека паўтара году будуць у Алёшчы таміць! — дзіўяцца кабеты-маркіроўшчыцы, дазважшыся, што Севярынец напісаў дзьве кніжкі і аб'ехаў паўсьвету. — Ды ў нас тут сядзяць за мех бульбы, за курыцу!»

Гутарым у канторы. Гаворыць радыё. На сьцяне — кніга скаргаў безь ніводнае пазнакі. На што скардзіцца? Кабеты гавораць з намі па-расейску, але зь беларускім акцэнтам. Ну і, вядома, зь беларускімі інтанацыямі. Нават этнічная расейка пераняла ўжо сакавітае беларускае «чаго». Ці ня страшна, пытаемся, жанчынам працаваць сярод «хімікаў»? І выйляецца, што зь пяцідзесяці рабочых лесаскладу станцыі Алёшча асуджаных усяго шэсьць. Яшчэ па колькі чалавек ёсьць у гаражах і на лесавале. Астатнія — мясцовыя людзі і беспрацоўныя з полацкага цэнтру занятасці. «А то ўсе, хто да нас прыйжджае, думаюць, што вакол адны турэмшчыкі», — кажа маркіроўшчыца Ларыса Мікалайчук. Яшчэ адна тыповая аблуда — нізкія тутэйшыя заробкі. Калі на лесавале выконваць плян, можна зарабіць і 500 тысяч у месяц, і болей. А вось на пагрузцы лесу Севярынец сапраўды не зарабіць больш за 160 тысяч. Мінус тое, што ў яго будуць вылічваць за хату і ежу.

Вось і 16-я гадзіна. Рабочыя спускаюцца з платформы чакаць машыну з Малога Сітна. Выходзяць і Павал. Акуратна апрануты, спакойны. Праўда, залеглі новыя зморшчынкі ля вачэй, прабілася сівзіна ў вусак. «Тут лепей, чым у ізалітары. Праўда, тут даўжэй. Я палічыў — 48 разоў па 15 сутак. Калі поўны тэрмін».

Тут ніколі не было калгасу

Усяго ёсьць тры Сітны. Першае — проста Сітна — спаліў яшчэ Сьцяпан Батура ў часе Полацкай вайны. Гэта была адна з маленкіх фартэцыяў Івана Жахлівага. Цяпер там блукаюць толькі падазроная асобы з мэталашукальнікамі. Побач з замчышчам і аднайменным возерам сёння

месьціцца вёска Вялікае Сітна. Але яна нашмат меншая за Малое Сітна, дзе жыве чалавек трыста.

«Савецкай улады тут няма. Тут улада буйной карпарацыі — Полацкага лесопункту, — кажа Павал. — І аліва, і паліва, і дрэва ідуць празь лесопункт». Сацыяльная рэкліма «Спрадэску лес абараняў і карміў беларуса» — пра гэтыя мясціны. Вось толькі дыхтоўных, звонкіх хат у Малым Сітне небагата. Людзі жабуюць у лесу, а не жывуць зь яго. Старт зьбіральніцтва — у сакавіку, калі лягас пачынае прымаць шышкі на насенне. «У працэсе» даводзіцца абтрасаць дрэвы і нават лазіць на іх. За шышкамі ідуць смарчкі і страчкі. Яны даволі дарагія. Потым — ягады і грыбы. «Дождж ідзе — лісічкі таньнеюць», — уздыхаюць кабеты. Кіляграм чарніц у нарыхтоўчай канторы каштуе 3800 рублёў, лісічак — 2500, а яшчэ ж ёсьць брусніцы, журавіны, малінаў сёлета многа. Мясцовыя прадпрыемальнікі скупаюць «дары лесу» і звозяць у Полацк. Апроч зьбіральніцтва культывуецца рычабалюства — той, хто мае сетку, езьдзіць на азёры ды прадае рыбу.

Зь зямлі ў Малым Сітне ніколі не жылі. Большавікі нават ня здолелі тут арганізаваць калгас — не было каго расклучаваць, не было чаго абагульваць. Калгас раней быў у Трудах, за 10 кілямэтраў адсюль, ды распаўся. Цяпер найбліжэйшы — у Палане, за 20 км.

Дый навошта ён? За год на грыбах-ягадах можна стаць мільянерам. І яшчэ ў лягасе зарабіць 500 тысяч. Куды ж людзі грошы дзяюць? Чаму хаты ў многіх такія неахайныя, запущаныя? Павал Севярынец, ужо ўведзены ў курс мясцовага жыцця, ведае адказ. Грошы адбірае страшны вораг мясцовых людзей —

«максімкам»

Менавіта так, з малой літары. Бо гэта не чалавек, а тэхнічны сьпірт-шклоачышчальнік. Яго возіць сюды з Расеі ды прадаюць зь цягніка. Натуральна, шкло «максімкам» тут ніхто ня чысьціць. Спачатку людзі нават ня ведалі, якую атруту п'юць, бо сьпірт прывозілі бяз цэтлікаў. Толькі калі «максімкам» выправіў пару аматараў на той сьвет, цэтлік прывезлі. Але і ведаючы ўсю праўду, многія не адракаюцца ад найлепшага сябра — надна ж ужо выгадна: пяць літраў — дваццаць тысяч. «Гэта вы ня ў

У радыёсе 30 кілямэтраў ад Сітна ніводнай царквы і ніводнага газэтнага шапіка.

Замест тумбачкі — старая радыёла. У лютэрку — Павал.

час прыехалі! — сьмялялася расейка-маркіроўшчыца. — Патрапілі б пасья заробку — ведаеце, колькі б вам інтэрвію давалі? Чарга б стаяла! Дакладней, ляжала... А Севярынец ня п'е? Дык яго навучаць! Прападзе чалавек! Павал усміхаецца: «Пра мяне тут казалі: дэманстрацыю вадзіў. Калі б піў, яму б дэманстрацыя ня трэба была, а як не выпівае, дык яму нешта трэба!»

Гэта трагедыя мясцовага люду: большасць нічога ня трэба. Тут нават зладзейства няма. Машына чацьвёра сутак стаяла на лесопункце — ніхто не крануў. Нап'юцца, матацыкл кінуць пад плотам — ён будзе ляжаць тыдзень, пакуль гаспадар не адсклее, ня прыйдзе яго забіраць.

Людзі нічога ня хочуць. Але чыя гэта задача — зрабіць так, каб людзі чагосьці захачелі? Напэўна ж, тэлебачаньня, уладаў. А ўлада кажа, што ўсё стабільна. І сапраўды: стабільна п'е народ, стабільна займаецца зьбіральніцтвам... Людзі жывуць як ня ў гэтай краіне. Ім гаворыш пра Лукашэнка, яны ківаюць, маўчаць. Падтакваюць: от, Лукашэнка, творыць, што хоча. Пытаецца: і што, будзе супраць яго галасаваць? Трэба, трэба, канечне. Можна, ужо хопіць.

Толькі ўчастковы з Трудой перш-наперш спытаў у Севярынца, як ён зьбіраецца мяняць уладу. І то ў сэнсе: «А можа, паспрабаваць праз уладу, якая ёсьць?» Паўлаў жандар варты бонч-брусвічаўскага п'яра. Бародка. Чорныя акуляры. Езьдзіць на ўазіку. Ад участкавага з выглядам каўбоя Севярынец чакаў большага. «Думаў, ён прыедзе, як шэрыф, і адразу скажа: гэта мая зямля, гэта твае правы...»

У Малым Сітне з «максімкам» сябруюць ня ўсе. Сядзібы яго ворагаў можна пазнаць па спадарожніковых антэнах, машынах на падворку. Навошта дарагая спадарожніковая антэна, калі ня ведаеш замежнай мовы? Дзеці хочучы Інтэрнэт, а тэлефону, каб падлучыцца, дома няма. Тутэйшая моладзь імкнецца вучыцца. Нават за грошы, калі не выходзіць на бясплатным. Юнакі ня хочуць у войска — ня з страху перад дзедаўшчынай. «Цяпер кожны імкнецца бізнэс свой мець, навошта боты таптаць? Пойдзеш у войска — забудзецца, што вучыў».

Вывучыўшыся, мала хто вяртаецца дамоў. У Сіцэнскай школе цяпер па чатыры чалавекі ў класе.

Лепей ужо мышы

З расейскага цягніка тут можна

Рэжым дня Паўла Севярынца

6.00 — пад'ём.

7.15 — адзначэньне ў начальніка лесопункту.

7.40 — ад'езд на працу ў Алёшчу.

8.00 — пачатак працоўнага дня. 12.00—12.30 — абед.

16.00 — канец працоўнага дня.

16.15 — ад'езд у Малое Сітна.

16.30—22.00 — вячэра, вольны час, чытаньне, праца над кнігай.

купіць ня толькі сьпірт. Возіць хлеб, гарбатку, каву, печыва, кілбасы — па чыгунцы з Расеі мякка няма. А прадукты там таньнейшыя. Дзе лепей жывуць — тут ці ў Расеі? Складана сказаць. Але ў Расею на заробкі ня едуць і прадуктаў не вязуць.

Паказальнае адрозьненне ад заходнебеларускіх вёсак: прыватных крамаў ні ў Алёшчы, ні ў Сітне няма. Навошта? І ў дзяржаўных асартымэнт «нармальны для сельскай мясцовасьці»: сыроў адзін від — сулугуні; марозіва адзін від — марозіва; тушаніна ёсьць. З прысмакаў —

Аўтобус з Полацку (рэйсы на Труды, Уладзімераўку) прыбывае ў Малое Сітна ў 7.53. Адправілеца зь Сітна ўвечары ў 17.40 (панядзелак), 18.20 (серада, пятніца, субота, нядзеля). Павал вызваляецца з працы пасья 16.00. Паездка можа акупіцца за кошт збору грыбоў ці брусніцаў, якіх у навакольных лясах безь меры.

Севярынец на Крайняй Поўначы

Беларускі лес — гэта лёс.

«У хваёвым лесе маліцца, у бярозавым любіцца, у дубовым волю каваць, у яловым душу прадаваць», — гавораць у народзе. Показка сымбалічная — асабліва калі ўлічыць, што хвоя складае больш за 50% беларускіх лясоў, бяроза дае 21%, елка — 10%, вольха — 8%, дуб — 3,5%, асіна — 2%. Можца самі вылічыць формулу зарослае, запушчанае беларускае душы, белавескае пушчы, прызначанай для малітвы і поўнай любові, дзе адна дзясятая — цёмны лес, а кожнае пяцідзясятаяе дрэва — юдава асіна.

Пакуту і сьмерць за грахі чалавецтва Ісус Хрыстос прыняў на драўляным крыжы. Дрэва крыжа Хрыстовага прыняло і жах болю Божага, і веліч Ягонае ахвяры, і трыюмф перамогі над д'яблам. Беларусь Новага Запавету таксама цярпела, памірала за іншых і ўваскрасла — у сваіх драўляных хатах, партызанскіх лясах і на тронках са святлым бел-чырвона-белым сьцягам.

Павал Севярынец,
«Нацыянальная ідэя»

Паўлава праца.

Працяг са старонкі 13.

салодкія падушчкі кандытарскай фабрыкі «Віцебск». «Купіў з салідарнасьці, — сьмяецца Севярынец, — «Хімікаў» з спэцкамандатуры ганяюць прыбіраць тэрыторыю фабрыкі».

Павал запрашае нас у сваё часовае жылло. Гэта нізенькая хатка на вуліцы Зялёнай. Печ, тапчаны, стол, радыёла ў кутце. Чыстая падлога, да бэлькі прыкручана лямпа дзённага сьвятла. Тут «хімікі» жывуць, пакуль рамантуецца інтэрнат. Хата сухая, на вокнах падвойныя рамы. Павал рады быў бы застацца ў ёй і на зіму. Ён гатовы нават трымаць прысутнасьць мышэй, якіх тут процьма. Але пры канцы тыдня мусяць перайсьці ў лягасайўскі інтэрнат. Хімік там цяпер жыве толькі адзін. Астатнія — полацкая і расонская публіка зь біржы працы. У інтэрнат, дзе скучанасьць, вярхал і «максіма», Паўлу зусім ня хочацца.

Толькі не агіціруюць

«Я ня думаў, што ў Беларусі ёсьць месцы, дзе ў радыёсе 30 кілямэтраў ніводнай царквы, ніводнага газэтнага шапкі і немагчыма патэлефанаваць староньняму чалавеку. Гэта месца бяз сувязі, без інфармацыі, а яны і заплянавалі, — дзеліцца

Паўлава жылло.

ўражаньнямі Севярынец. — Тут на пошце выходныя — нядзеля і панядзелак, працуе яна з 9 да 15. А я — з 8 да 16 гадзін. Тры суботы з чатырох — рабочыя. Толькі ў чацьвёртую, раз на месяц, я магу наведаць пошту. Там няма ні аўтаматаў, ні

кабінак. Стаіць тэлефон. І цётка дае патэлефанаваць. Па раёне, за раён, калі звоніш на мабільны — гэта няштатная сытуацыя. Паштавікі ня ведаюць нават, як рэагаваць. Ёсьць яшчэ тэлефон у сельсавеце, але там дамачка мне пазваніць не

дала. Гаворыць, не-не-не, вы на працы запытайцеся ў майстра, можа, ён дазволіць».

Кажуць, што сётакі тут працуе на 16-мэтровым кране лесапункт, але гэта парушэньне тэхнікі бяспэкі, гэта на самы-самы крайні выпадак...

Як працуе лесапункт

На лесапункце працуюць штабляёўшчыкі, стропальшчыкі, раскряжоўшчыкі і кранаўшчыкі. Штабляёўшчыкі — самыя нізкааплатныя некваліфікаваныя работнікі. Яны сартуюць бярвеньне, абсякаюць сучча, абшкурваюць стойкі для вагонаў зь лесам, які ідзе на экспарт, грузяць лес на эстакаду.

На эстакадзе працуе «брыгада» — раскряжоўшчыкі, якія рэжуць (кряжуць) бярвеньне, і стропальшчыкі, што падводзяць пад бярвеньны тросы крана. Яны зарабляюць болей. Самая высокааплатная праца — кранаўшчык. Ён мусяць мець спэцыяльную адукацыю. Вучыцца павінен і раскряжоўшчык, які працуе зь пілою.

Царква ж у Малым Сітне калісьці была — у цэнтры вёскі, ля могілак. На яе месцы брацкая магіла. І бліжэй за Полацк — ніводнага храму. Летась сюды прыяжджаў баюшка, хрысьціў.

Чаму б не збудоваць царкву ў Сітне? Лесу ў вас даволі. Тутэйшыя паіскаюць плячыма: няма такой патрэбы.

Севярынец, здасца, адзіны, каму царква тут неабходная. «У Бога верыць? А ў нас тут вераць толькі ў чорта! Нікога іншага

Мыцца можна ў лазні раз на тыдзень. На астатнія дні ёсць рэчка Палата.

няма», — смяяліся кабеты на лесопункце.

«Я буду пісаць паперу, каб або штонядзелью мне далі магчымаць быць у Полацку, або завузілі мне сюды сьвятара, — кажа Павал. — Я маю такое права. Пасьпеў прачытаць у Ветрыне правіль».

Яго думкі ўвесь час вяртаюцца да Ветрына. Відаць: перажывае, што не дазволілі застацца там. «Міліцыянты пазналі мяне ў Ветрыне: вы недзе балатаваліся! Мы вас ведаем! Там «Вэлкам» бярэ. Я пачаў ужо быць шукаць працу, а ў камэндатуры мне кажуць: Павал Канстанцінавіч, у вас ужо ёсць праца, не хвалойцеся. А дзе, якая — маўчаць. Пасьля раскалоўся адзін: у лясасе за 80 км. Напярэдадні я быў у начальніка — яго прозьвішча Драб. Я яму растлумачыў, што яно значыць, пра шляху, пра Вялікае Княства Літоўскае, пра рыцарства расказаў. Ён усё гэта выслухаў, нібы яму паведамілі пра жыццё на Марсе, паківаў галавой і кажа: толькі не агіціруйце, не агіціруйце... Мабыць, спалохаўся — і ў лясас мяне.

А Ветрына — край з каранямі.

Там нарадзіўся Браніслаў Эпімах-Шыпіла, патрыярх хрысціянскай дэмакратыі, адзін з заснавальнікаў нацыянальнага руху, Ганна Місуна — яна першая ў Расейскай імперыі пачала займацца практычным геалягічным вышукам...»

А тут, кажа Павал, культавых асобаў няма. Сядзяць людзі ў лесе ад часоў Івана Жалівага. Ня тое што ў Полацку зь яго культам Скарыны ці на Расоншчыне, дзе дагэтуль абагаўляюць Машэрава. Так што першай культавай асобай у гэтым краі можа стаць сам Севярынец.

Паджывотнікі

Ёсць ужо і першая легенда: пра тое, як Севярынец растлумачыў сталюшчыцы, што такое гарбата. Цяпер на сталюшкі ў яго няма нараканьяў. Кормяць паджывым супам з тушанінай, грыбцай, гароднінай. На другое — ці макарона, ці бульба, ці каша з падлівай, кавалак каўбасы смажанай, салата. Запіць — мятная гарбата ці таматны сок. І ўсё гэта за 1,5—2 тысячы.

А праца ня столькі цяжкая, як аўральная. «Тут, бывае, людзі

паўдня сядзяць, чакаюць, а пасьля прыходзяць лесавозы, шукі пяці. Трэба згружаць дрэва, пілаваць, сартаваць, што на фанэру, што на экспарт. Бярэны, большыя за 18 сантымэтраў дыяметрам, на экспарт пускаць забаронена». Гэтыя цяжкія камлі, якія толькі ўдвух падымеш, тут называюць паджывотнікамі. Плаціць штабелёўшчыку 150—170 тысяч рублёў «бруднымі». Адлічваюць за абед і за інтэрнат.

Статкевіч тэлефанаваў, расказаў, што ўлады прасуюць яго працадаўцаў. Ён, інжынер-радыёэлектроншчык, які можа настроіць сыстэмы радыёэлікацыйнага навадзеньня, рамантуе праскі і лядоўні ў раббытэхніцы.

У сваёй глухой, цяжкай працы Павал імкнецца знаходзіць плюсы. «Такое выпрабаваньне — нагода для духоўнага самаўдасканаленьня. Спадзяюся выйсьці з Малога Сітна лепшым, чым быў да яго». Добра, што Палата цячэ проста за хатай, азёры, сьвітанкі, туман ранішні — фантастыка. Край-від паўночнай Полаччыны са стагамі, азёрамі. «Дый дрэва, зь якім я працую, — гэта складнік нацыянальнай ідэі. Пісаў некалі:

Адзіны беларускамоўны надпіс у Сітне — на прыпынку, зь якога Паўлу няма дарогі. Тамсама намалёваная і царква.

Сітянцы сушаць сена на азірадах.

працую з дрэвам беларус. Цяпер раблю гэта сам. Урэшце, Ісус Хрыстос да трышчаі гадоў таксама працаваў з дрэвам».

На высілцы Севярынец спадзяецца напісаць новую кнігу. Гэта будзе раман пра абуджэньне Беларусі. «Дзеянне пачынаецца ў наш час, крыху, можа, пазней. Не пад рэжымам ужо, але пад чырвона-зялёным сыятам. І, мусіць, скончыцца пад бел-чырвона-белым».

Севярынец пэўны: пералом, абуджэньне людзей для Беларусі ня будзе справакаванае эканамічнымі прычынамі. «Малому Сітну і ўсёй Беларусі не пагражаюць ні эканамічныя крызісы, ні эканамічныя ўздымы. Толькі зьмена сьведомасьці, зьмена духоўнасьці, зьмена людзей саміх можа даць нешта. Дасягнуць гэтага можна альбо праз масавую працу зь людзьмі з боку апазыцыі, альбо празь дзяржаўныя СМІ. Другое пакуль немагчыма. Застаецца старое добрае «ісьці ў народ». Расыярушваючы апазыцыянераў па ўсёй Беларусі, улады гэтаму спрыяюць».

Здымкі Андрэя Лянкевіча

У краіне Белай Сарокі

Мясціна, куды выслалі Севярынца, апетая Янам Баршчэўскім. Менавіта тут недзе пад лесам і стаяла сядзіба пана Завальні. «Азёраў і рэчак шмат, і столькі гэтых качак разьвяслося, што трэба асобнага стральца ля кожнай нівы, што блізка ля вады. Вясковы гаспадар апрача зьнішчыў дзікіх птушак і драпежных звяроў. Летас вунь ля таго цэннага лесу вырас у мяне цудоўны авёс. Дык нядзведзь за некалькі начэй зьнішчыў усё, пакінуў толькі здратаваную салому. Гэты зьвер ня толькі нападае на жывёлу і пчол, але і нівы пустошыць. У мяне добрыя сабакі».

Погляд з Малога Сітна

Лідэры апазыцыі напрасілі асабіста ў Лукашэнка памяшканьня для сходу дэмакратычных сілаў

ПС: У становішчы, якое цяпер ёсць, гэта адзін са спосабаў, прынамсі, нагадаць пра тое, што апазыцыя яшчэ існуе. Але па сутнасьці, думаю, гэты крок бясцэнны. Адзінае, дзеля чаго яго можна было зрабіць, — каб пэтым казача, што Лукашэнка ня даў.

Стан моладзевага руху

ПС: Моладзь у чаканьні ўздыму. Яна арыентаваная на 2006 год. Усё залежыць ад таго, якім будзе той год, ці здолеюць палітыкі старэйшага пакаленьня спраўды павесіць за сабой. У 2001 годзе на гэтым і расчараваліся. Палітыкі цяпер крыху іншыя. Будзем спадзявацца, што нешта зьменіцца ў стане апазыцыі, бо яшчэ аднаго 2001 году гэтая моладзь псыхалёгічна можа не перажыць. Калі будзе адстойваньне сваіх правоў, змаганьне за перамогу, нават пры ўмове паразы або разгрому, гэта будзе ўсё — такі моладзевы рух. Калі бог дадзё, у 2006 годзе менавіта такі рух мае нарадзіцца. Але ж нават у Малым Сітне зразумела, што далей так працягвацца ня можа. Гэта разумець хто на інтуітыўным узроўні, хто ўсёвядомлена. А гэта значыць, што мы ўрэшце пераможам.

Заклік КХП-БНФ байкатаваць усё нямецкае

ПС: Гэта экстрэмальна, ня трэба гэтага. Байкатаваць «Нямецкую хвалю» па-расейску — здаровая ідэя. Хто вінаваты ў сытуацыі вакол «Нямецкай хвалі»? Думаю, расейская агентура ў Нямецчыне, якая засталася яшчэ з часоў Савецкага Саюзу. Любы прыстойны эўрапеец прыняў бы разьняне трансляваць па-беларуску.

Трагедыя, якой магло б ня быць

Два немцы з гарнізону, што ў Баравусе, прызвычаліся ездзіць на роварах у нэўтральную зону. Гэта ціхія, на першы погляд, вёскі, дзе людзі спаквалі спраўляюцца са сваёй небагатай гаспадаркай. У глухую ноч можа ціхенька пастукаць у шыбу партызан, які на кароткі час прыйшоў наведваць сваю сям'ю. А ўдзень могуць па вуліцах часам праехаць немцы, прайсшыя паліцаі. Наагул жа — цішыня, якую эрэдчас парушалі пеўні сваімі сьпевамі.

Гэтыя два немцы ня проста ездзілі па вёсках, а займаліся гандлем. Лі кожнай хаты гучна вымаўлялі:

— Айн яйка — цвай цыгарэт!

І дзяды, якія за зіму скурлі сваю самасейку, ахвотна ішлі на абмен. Такім чынам, немцы вярталіся ў Баравуху з амаль поўнымі кошыкамі яек.

У гэты дзень немцы-гандляры ехалі ў Новыя Замшаны. Каля самай вёскі іх чакала сьмерць. У аleshніку грывнуў стрэл. Паранены взыспэдыст грывнуўся вобземлю. Другі з перапуду таксама ўпаў з ровара. Але хуценька ачوماўся. Устаў, націснуў на пэдалі і шпосілы памчаўся назад, у Баравуху. Там сказаў пра гібель свайго таварыша. Адтуль пазванілі ў Полацк эсэ-сайцы:

— У Новых Замшанах патызаны б'юць нашых!

Эсэсайцы без прамаруджвання выправіліся на грузавіка. Неўзабаве вёска была акружана. Знайшлі таго параненага немца, ён сказаў, што яго моцна білі кійкамі ста-

рыя кабеты. І, можа, забілі б да сьмерці, каб не прыкінуўся мёртвым.

Карнікі ня сталі высьвятляць, хто канкрэтна біў, а пачалі без разбору заганыць у машыны ўсіх жыхароў вёскі. А яшчэ дзеля маштабнасьці праведзенай акцыі заехалі ў іншыя бліжэйшыя паселішчы і там схпілі тых, хто трапіўся на вочы.

Гружаныя людзьмі машыны накіраваліся на Полацк. Але празь якія дзесяць кілямэтраў завярнуліся ў Ноўку — усходнюю частку маёй роднай вёскі Ўладчына. Тут людзі прынялі жудасную сьмерць. Карнікі загналі іх у дзьве хаты і падпалілі...

Разам з эсэсайцамі быў у канвайрах народнік (так у нашай мясцовасьці звалі вайскоўцаў генэрала Ўласава). Яму ўдалося выпратаваць дзьвюх дзяўчын. Выбраўшы зручны момант, ён шагнуў ім:

— Паўзіце ў кусты!

Дарэчы, пасля вайны былы народнік разам з супрацоўнікамі дзяржаўнай бясьпекі адшукаў у Полацку тых вяртаваных ім дзяўчат. Магчыма, гэты факт аблегчыў яму далейшае жыцьцё.

Па аналёгі прыгадаю падзею, якая адбылася прыкладна ў адначасе з трагедыяй ва Ўладчыне і выдавочам якой быў я, 13-гадовы хлапчук-бежанец. Жыў я тады з маці і меншым братам у Залессі, непалалёк ад Новых Замшанаў. Гэтыя вёскі разлучала толькі рака Дрыса.

Аднаго дня міма Залесся праяжджалі немцы і ўбачылі, як з хаты выйшаў узброены чалавек ды пабег у хмызьняк. Машына завярнулася ў вёску. Затым немцы саб-

ралі ўсіх людзей у кучу. Вакол паставілі ручныя кулямёты (страшнавата было!). Салдат прынёс з хаты табурэтку. Афіцэр узяў на яе і празь перакладчыка пачаў гаварыць:

— Да вас ходзіць партызаны. Мы гэтага не пацярпім.

— Пан афіцэр, мы ж не вінаватыя, што прыходзіць усякія...

— Калі будзе прыходзіць, то паведамайце нам у Царкавішча (вёска за два кілямэтры, у якой знаходзіліся немцы. — М.Б.).

Афіцэр яшчэ нешта гаварыў і нарэшце сказаў:

— Можнае разыходзіцца па сваіх хатах. Усе вяскоўцы з палёгкай уздыхнулі.

Мікола Бадзюкоў, Полацкі раён

P.S. На помніках, пастаўленых на месцах згарэлых зь людзьмі дзьвюх хат, вялікімі лічбамі лічбамі: 1943. Такі год значыцца і ў кнізе «Пам'янь. Полацкі раён», дзе пішацца пра трагедыю ў Ноўцы. Каб даказаць, што гэтая дата не адпавядае сапраўднасьці, мушу прывесць адзін з аргумэнтаў.

У сонечны вясновы дзень 1944 году (добра помніцца) прыйшлі ў Залессе паліцаі з-пад Баравухі. Вясёлыя (мабыць, няблага

выпілі), яны, ідучы па вуліцы, сьпявалі на ўвесь голас:

Генерал-майор,
Отпусти домой,
Жена молода
Сына родила...

Вяскоўцы зацікавіліся, чаго прыходзілі паліцаі. Аказваецца, яны наведвалі партызанскія сем'і і і праводзілі агітацыю. Хопіць, маўляў, вашаму сыну (ці мужу) камароў карміць у лесе. Няхай прыходзіць да нас. Гітлер мае сакрэтную зброю. Германія пераможа. Калі здасца добраахвотна, немцы нічога дрэннага ня зробяць.

З гэтакімі наўнай агітацыяй паліцаі прайшлі таксама па хатах у Новых Замшанах і ў іншых вёсках. Пасля вайны колішнія партызаны расказвалі мне, што тады іхныя бацькі (ці жонкі) перадавалі ім прапановы паліцаёў. Аднак ніхто з лясных салдатаў ня клянуў на іх, не перайшоў на бок немцаў.

Паходы паліцаёў і агітацыя былі перад эсэсайскім хапунам у Новых Замшанах, хоць і ня звязаны гэтыя падзеі адна з другой. Значыць, трагедыя ў Ноўцы адбылася напрыканцы вясны 1944 году. Да таго, як Чырвоная Армія прагнала з Полаччыны немцаў, заставаўся ўсёго толькі месяц.

Полаз

Толькі летам 1945-га году ляснічы з суседняй вёскі, ідучы з касою на сенажаць, заглянуў у бліжэйшы лес — пашукаць грыбоў. І ўбачыў у гушчары на галіністым клёне будан з саламяным дахам, адкуль злязіў Захар. Ляснічы пазнаў Захара і загадаў ісьці ў вёску, хоць той і прасіў не выдаваць яго.

Да вайны мянушкі ў нашай вёсцы давалі часта, звычайна мужчынам з пэўнымі рысамі характару, гамонкі, узроставых «перакосаў» у паходцы. Аднаму далі мянушку «Воўк», другому, ужо немалодому, тоўсьценкаму і росту невыскага, — «Шпунт». Хлапцу, які меў траўму галавы, атрыманую ў дзяцінстве ад падзення зь печы, прыліпілі мянушку «Таркованка», бо ён заікаўся і з праягам вымаўляў літару «р». Быў у вёсцы і носьбіт мянушкі па назьве габрэйскага сьвятара — «Рэбэ» — за рыжыя валасы і нос з гарбінкай.

А вось Захара Машкевічу, цябатаму, з загнутай дугой да шыі сьпінай, далі даволі траўную, на думку вясковых вастраслоў, мянушку — «Полаз». Паводле падабенства з санным полазам. А можа, і таму, што Захар быў чалавек неподзімы. Ухіляўся ад вулічных вечаровых мужчанскіх пасядзень на лаўках, за што яго, вядома, недалобілівалі.

У часы прымусовай калектывізацыі Захар застаўся адзіным на вёсцы аднаасобнікам, на ўгаворы жонкі, замужняй дачкі, што жыла палізу, на пагрозы сельсавецкіх актывістаў адказваў з хмурай рапучасьцю: «Хоць рэжце, хоць забіце мяне, а ў калгас не пайду. Зямлю маю забірайце, а каня не аддам». Зямлі той у яго было тэктары два. Ня болей. Аднак праўленцы калгасу ўсё ж уважалі Полаза, выдзеліўшы за вёскай, сярэд балота, грудок цаліны, сотак дваццаць. Захар там сьсяў авёс — на пракорм каню, на якім ездзіў у недалёкае мястэчка, дзе ўладкаваўся начным вартаўніком у нейкай арпелі. Жонку таксама не пусьціў у калгас, і яны жылі зь яго сьціплага заробку і агароду.

Але калі ў 1937 годзе за адну ноч «чорны воран» зьвёз зь вёскі траіх мужчын у сьліскую вязьніцу, адкуль яны ўжо не вярнуліся, то Захар стараўся не начаваць дома, калі ў яго былі выхадныя дні, —

баяўся арышту. Аднак пагаворвалі, што за Полаза заступіўся пляменьнік, які працаваў у суседняй вёсцы ў сельсавеце.

Позьняй восеньню 1941-га году ў вёску завітаў на кані з воласьці паліцай у доўгім салдацкім шынілі з савецкай вінтоўкай-дзесяцізарадкай. Зайшоўшы ў хату Захара, заявіў, што назначае яго старастам і з гэтага дня ён павінен будзе выконваць усе распараджэньні акруговай ўлады. Захар спрабаваў адмовіцца ад такой абурзы, гаварыў, што непісьменны, пасьпеў у дзяцінстве закончыць толькі дзьве класы, што яму ўжо 52 гады споўнілася — пашукай, маўляў, маладзейшага на гэту пасаду. Але паліцай быў няўмольным: будзеш адірацца — трапіш у турму як сабатажнік. І выйшаў.

Нейкі час ня ўсе ў вёсцы і ведалі, што Захара назначылі старастам, бо ў адносінах да высоўпаў ён не праяўляў варожасьці, ніякіх пагроз. Уладжваў, пасля распаду калгасу, спрэчкі паміж уладальнікамі зямельных паёў, разнісіў восеньню па хатах квітку на пастаўку збожжа новай уладзе. Пры гэтым падкрэсьліваў, што за невыкананьне немцы могуць расстраляць. А такое было ў адной зь недалёкіх вёскаў, дзе акупанты расстралялі сем сем'яў — непашпальшчыкаў падаткаў. Ня мог ня ведаць Захар, хто зь вяскоўцаў захоўвае ў тайніках вінтоўку і патроны, сабраныя ім у лесе і жыццё, ля дарогі пра адступленьні ў першыя дні вайны савецкіх салдат.

Але нікога ня выдаў, нават пасля таго, як партызаны атрымалі ад вяскоўцаў пад 20 вінтовак, сотню патронаў, нават ручныя кулямёты.

Зь вясны 1943-га году партызаны часцяком ноччу наведваліся ў вёску невялікімі групамі, забіралі ў сялян адзенне, абутак, сала, шукалі самагонку. Нехта паказаў ім на хату старасты. Захара папярэдзілі, што калі ня здасьце свае паўнамоцтвы, то яго расстраляюць як нямецкага паслугача. Даведаўшыся пра гэта, сусед Захара, які трымаў сувязь з ляснымі салдатамі, параіў ім выкарыстоўваць старасту ў сваіх мэтах: маўляў, ён можа сабраць па вёсцы для вас ліпкі адзення, абутку, збожжа. Але камандзір групы катэгарычна адмовіўся ад такой зьдзелкі. І мусіў Захар з жонкай ды малодшай дачкой перабрацца ў Слупак, там яму далі нейкі куток у старым запущаным будынку. У вёску ён прыйжджаў рэдка, дый тое ў суправаджэньні паліцаёў, што, вядома, настройвала вяскоўцаў па-варожаму.

Летам 1944-га году, калі Случчыну вызвалілі ад немцаў, жонка і дачка Захара вярнуліся ў сваю хату. На запытаньні суседзяў, куды дзеўся Захар, адказвалі коротка: «Ён нам нічога не казаў, можа, хутка вярнецца». Баючыся адказнасьці за сваё «старастоўства», Захар усё ж не падаўся за нямецкімі абозамі на захад, а вярнуўся дамоў і хаваўся ў падполлі, аб якім ніхто з суседзяў, можа, і ня ведаў. Толькі летам

1945-га году ляснічы з суседняй вёскі, ідучы з касою на сенажаць, заглянуў у бліжэйшы лес — пашукаць грыбоў. І ўбачыў у гушчары на галіністым клёне будан з саламяным дахам, адкуль злязіў... Захар. Ляснічы пазнаў Захара і загадаў ісьці ў вёску, хоць той і прасіў не выдаваць яго.

Потым былі сплукія вязьніца, суд, які вынес Захара ня надта суровую па тым часе кару — 10 гадоў высылкі на Поўнач. Вярнуўся ён адтуль пасля сьмерці Сталіна і амністыі старым і яшчэ болей «полазавым». Казалі вяскоўцы, што Захар у нейкім саўгасе Пермскай вобласці пасьпеў статак, за што яго і кармілі.

Па вяртаньні з высылкі ён жыў з замужняй малодшай дачкой, бяз пэнсіі, як і яго жонка. Карміліся з сваёй сядзібы. Калі Захар памёр, то прыводзілі яго ў апошні шлях толькі дачка, унучка і двое пажылых мужчын, што капалі яму. Болей ніхто зь вяскоўцаў не прыйшоў. Гэта ж сама яны адпалілі і тром колішнім «кулакам», якія пасля вайны, састарэлыя і хворыя, вярнуліся з-пад Котласу ў сваю вёску, дзе ад колішняга іх жылля не засталася і бярвенца. Калі памерлі, то на пахаваньне прыйшло чалавек пяць, зь ліку далёкіх сваякоў, астатнія вяскоўцы зьявіліся, каб часам іх не западозрылі ў прыхільнасьці да «клясавых» элемэнтаў, бо яшчэ доўга жыў у вёсцы страх ад 1930-х гадоў.

Міхась Тычына,
Слупак

Унуччына мова

Маналёг бабці скончыўся словамі пра тое, што мне, 15-гадовай дзяўчынцы, рана яшчэ лезьці ў палітыку. Але якая палітыка ў тым, што чалавек хоча размаўляць на сваёй роднай мове?

Мяне моцна пакрыўдзілі. Ёсць рэчы, якія, што востры нож, паласуюць сэрца чалавека, а па сабе пакідаюць рубец назаўсёды.

Адбылося гэта пры канцы ліпеня ў Салігорску. Я паехала ў госьці да бабці зь дзядулем. Зьбіралася на доўга, выйшла наадварот. Сядзелі неяк мы за гарбаткай, размаўлялі. Доўга сядзелі, і размова закрунула тэму беларускай мовы.

Сважкі закрунулі страшэнныя рэчы: што беларуская мова, на якой размаўляюць адсталыя калгаснікі, цяпер нікому ня трэба, яна амаль памерла, беларуская культура ўвогуле не засталася. «Як не засталася!» — прачыла я. Маналёг бабці скончыўся словамі пра тое, што мне, 15-гадовай дзяўчынцы, рана яшчэ лезьці ў палітыку. Але якая палітыка ў тым, што чалавек хоча размаўляць на сваёй роднай мове? На што я пачула яшчэ больш страшэнны сказ пра тое, што нас, беларускамоўных, робіцца ўсё: і класы беларускія ў школах ствараюцца, і ў краме нас абслугоўваюць, і працаваць даюць. Казалася гэта так, быццам беларусы прыйшлі на чужую тэрыторыю і пачалі там нешта праціць, на што зусім правоў ня маюць. Праз два дні я зьехала дахаты.

Пасля рэфэрэндуму—1995 Беларусь стала быццам двухтварная ці, лепш сказаць, дзвюхгалова, дзе першая галава пачынае мармытава, другая па-расейску. І гэтая другая галава пачынае так паступова—паступова зьядаць першую. Русіфікацыя захлістае Радзіму. Так хутка мы зробімся, як Расея.

А пішу я, каб падажваць «Нашай Ніве» за тое, што яна ёсць. Пакуль нас шмат, значыцца, не памерла яшчэ беларуская мова.

Кася, Жодзіна

Пра Расею і Чачню

Хочацца закрунуць тэму аскачвання ў «НН» расейска-чачэнскага канфлікту. Штуршком да напісання ліста стаў артыкул Валян-

ціна Тараса пра кнігу Зеліхі Яндарбі.

Мяне заўсёды дзіўля таўленне нашых апазыцыйных колаў да чачэнскае праблемы. Расея называе на крытыкуеца за захопніцкую палітыку ў Чачні. Маўляў, робіцца гэта бяз дай прычыны, дзеля сваё імперскае драпежнае натуре. Аднак кожнаму, хто зь большага знаёмы з гісторыяй каўкаскіх войнаў, вядома, што ініцыятыва ў гэтых войнах належала не Расейскай імперыі. У мусульманых Паўночнага Каўказа яна мела зусім ня «мірных суседзяў», а саюзнікаў варажых Турэччыны.

Да таго ж чачэнцы за тымі часамі — а часам і цяпер — жылі ладам, які заведваў «заміреннем», то бок жылішча з рабунку яны ўважалі прстойнай найшым заняткам, чым з сумленнае працы. Тое, што сваю тагачасную вайсковую акцыю расейцы называлі «заміреннем», «усмирением», — не каляся «фігура мовы», а цалкам адэкватнае азначэнне таго, што мусіла зрабіць мэтраполія, каб абараніць сваё насельніцтва, якое жыло на мяжы з горцамі.

Сп.Тарас абвешчае ўс неразумныя і перманэнтныя таго, што «злы чачэн» бароніць, маўляў, «родныя берэгі», але гэты «кабаронца» перада тым палі і рабаваў чужы расейскі «берэгі»? Тое ж і з паставачкімі «чачэнскімі» войнамі. Ізноў чачэнцы выдаюцца за «являльных ахвяр», а Расея выступае ў якасці агрэсарам. Няўжо нашы праваабаронцы ня ведаюць, што 1-й чачэнскай папярэдняй чыстка жыхароў Чачэні нечачэнскае нацыянальнасць (збольшага — расейцаў)?

Дый зь лялянымі РФ чачэнцамі абыходзіліся зусім не паводле правіл лібэральнае дэмакратыі! Няўжо невядома пра выкіданыя дэпутатаў ВС праз войны, дзе іх лавілі на шыткі баевікі Дудаева, пра выкіданыя людзей, якіх «мірныя» чачэнскія абываталі выкарыстоўваюць для рабскае працы, трымаючы па ямах, як дзікіх зьвяроў, пра ўцёкачоў ад «шарыяцкае дэмакратыі» Ведыа ў улсанга досведы: сувязь са сваякмі, што раней жылі ў Грозным, з пачаткам вайны згубілася — дагэтуль пра іх лёс мне нічога не вядома.

Цікава яшчэ, што выкрыталі расейскай палітыкі ў Чачні падтрымліваюць дзеяньні

ЗША ў Іраку, прытчаючы для іх апраўданьня тыя ж рацыі, што і расейцы ў Чачні: абарона правоў чалавека перад тыранствам сярэднявечнага рэжыму, барацьба з тэрарызмам.

Робіцца ўражаньне, што наша апазыцыйнае дзеянне паводле прынцыпу: «выслухай народ — і зрабі наадварот». Сымпатыі тутэйшых масаў у каўкаскай вайне на баку Расеі. А апазыцый замест таго, каб шукаць хоць якіх агульных гледзішчаў з народам (ці электаратам?), сыпяюцца голасна абвешчваюць аб сваёй чарговай з тым народам нягодзе!

Арцём Бузіны, Пінск

Экспэртызта была

Зь цікавасць працягваю матэрыял Сяргея Харэўскага «Знайдзіце эксперта» («НН», 12 жніўня 2005).

Хачу паведаміць чытачам, што я зрабіў неабходную экспертызу з дапамогай мясцовых краязнаўцаў і 9 жніўня перадаў заключэнне па гэтым пытанні ва Упраўленне ахоўны спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры.

Таму дасягло ў рэдакцыю «НН» тэкст экспертнага заключэння і прашу яго надрукаваць для будучых даследчыкаў гісторыка—архітэктурнай спадчыны Глыбокіх.

Аб пастаноўцы на дзяржаўны ўлік помніка архітэктуры XVII ст. у гістарычным цэнтры Глыбокае Віцебскае вобласці.

17 кастрычніка 2001 году я, Трусаў Алег Анатольвіч, быў у Глыбокім і па просьбе мясцовых краязнаўцаў абследаваў мур старажытнага будынку па вул.Леніна (былая Замкавая). Паводле намераў цэгля, тыпу муроўкі і вапнавай рошчыны яго папярэдне можна было датаваць 2-й паловай XVII ст. Гэтая інфармацыя потым друквалася ў мясцовых і рэспубліканскіх газэтах, аднак помнік архітэктуры ня быў узят па аснове дзяржаўна.

Цяпер гэты будынак быў прададзены прыватнай асобе, па загадзе якой у пачатку жніўня яго пачалі разбураць, каб на гэтым месцы збудавалі новы аб'ект.

Па маёй просьбе 7 жніўня мясцовыя краязнаўцы і музычныя супрацоўнікі аглядзелі старажытныя мур і перадалі мне дадатковую інфармацыю. Было

прамерана 25 цаглін. Сярэднія памеры цаглін 29—31х14,5—15,5х5,7—6 см. Сустрэта таксама цэгла-пальчатка, якая мае ад 3 да 4 баразёнак на пасцелі цагля. Колер цагля аранжавы і чырвона-аранжавы, яна добра абалена.

Менавіта такая цэгла датуецца 2-й паловай XVII ст. і знойдзена ў Магілёве, Менску, Мсціславе і іншых беларускіх гарадах. Цэгла пакладзена на вапнавай рошчыне светла-шэрага колеру. У рошчыне акрамя пяску сустракаюцца каменчыкі (жвір) 3,5—5 мм у дыяметры. Таўшыня вышлага муроу каля 107 см. У сярэдзіне муроу пакладзены валікі валуны.

Усё гэта пацвярджае нашу папярэдняю дацёрку будынку — 2-я палова XVII ст.

У сувязі з вышэйгаданымі неабходна прыпыніць усё будаўнічыя работы, правесці архітэктурна—археалагічны даследаванні і паставіць гістарычны будынак як выяўленую гісторыка—культурную каштоўнасць на дзяржаўнае ахову.

Дадатак на 5-ці старонках.

Алег Трусаў, кандыдат гістарычных навук

Праект «Адзіны кандыдат»: увага рэгіёнам і масам

Рэалізацыя сцэнарыя выбаранна адзінага кандыдата праз рэгіянальныя праймэры не пазбаўлена пэўных хібаў. Занадта цяжкім акажаўся этап мабілізацыі рэгіянальных актывістаў і працэс выбаранна адзінага кандыдата. Працэс вылучэння дэлегатаў на кангрэс дэмакратыі цяжка неапраўдана доўга і збірае ўсё больш часу. Да цяперашняга моманту праца вялася толькі сярод той часткі грамадства, якая і так падтрымлівала дэмакратычнае апазыцыю. Але ў той жа час інаўвядуцца работа з той часткаю электарату, якую не задавальняе палітыка існага ўрада, але якая менш чым за год да выбараў так і ня стала апыршчым дэмакратычных сілаў.

Апроч таго, сходы ў рэгіёнах выявілі праблему увагі да працы ў малых гарадох і мястэчках. Дэмакратычным актывістам з рэгіёнаў вельмі часта бракуе

падтрымкі з боку цэнтральнага кіравання ў Менску. А цэнтар, на жаль, вельмі часта не звязвае на гэта. Вось і выходзіць, што рэгіёны выступаюць у ролі «галышчыкаў форціфікацыі, на якім граюць палітыкі з цэнтру, якія, у сваю чаргу, даволі часта бываюць зь візітамі ў Варшаву ці Брусэлі і вельмі рэдка зьяўляюцца ў Нясвіжы ці Рэчыцы.

Зьміцер Казлоўскі, Менск

Пытаньне сваёй юрыдычнай тэрміналогіі

Сёньняшняя перавага расейскае мовы ў дзяржаўных установах — адлюстраванне посткаляніяльнага статусу нашча дзяржавы. Маўляў, мова абарыгенаў зусім не пасуе да вышталцёных афіцыйных выразаў ды тэрмінаў, і куды лепей ўжываць мову былых каланізатараў, мову «белага чалавека».

На жаль, у нас няма беларускамоўнай юрыдычнай адукацыі. Нават у фільямне айчынай юрыдычнай навукі — юрфаку БДУ — большасць юрыдычных дысцыплінаў выкладаюцца па-расейску. Маладыя спецыялісты, якія б яны прыхільныя беларускай ня былі, не валодаюць беларускай юрыдычнай тэрміналогіяй. У нас і тэрміналогія самой няма — яна папросту не распацаваная. На браць жа за ўзор мову законаў, якія выходзяць на беларускай мове, дзе фактычна лобы тэрмін — калка з расейскае мовы.

Што ж да выпрацоўкі беларускае праўніцкае тэрміналогіі, то трэба, па-першае, сфармуляваць прынцыпы, на якіх яна будзе грунтавацца. На маю думку юрысты, імі павінны быць: арыентацыя на юрыдычную тэрміналогію часоў ВКЛ, выпрацоўка новых тэрмінаў зыходзячы з навуковых прынцыпаў слоўзварэння, а не расейскае мовы. А ў выпадку немажлівасці ўжываць гэтыя прынцыпы — асваенне запазычаных з польскае ды ўкраінскае юрыдычнае тэрміналогіі як краін, найбольш блізкіх да нас у культуры—гістарычным пляне.

Віталь Каляда ака Rodrigues, Менск

СВОЙ СЛОЎНІЧАК

Мая лексычная ладуноў

Піла на роднай куханцы гарбаты, ня маючы клопату ў турбот. Сонечныя рамонкі на цыраце сузірала, рысункі мудрагелістыя на шпалерах, ладуноў — некратэаўна—беласельскую. Ох, раздражняе, таварышы, вока гэтая неабуджаная беласельская дамоўкі май для сыру й каўбасі! Вось і вырашыла творчасць дыхнуць на прэзінтны прадмет кухоннага інтэр'еру — ладуноў. Красачкі акварэлю маляваць! Не! Нарадзілася зьянацка больш карысная ідэя!

Перада майго слоўніку Станкевіча ды Ластоўскага. Страцішы арыентацыю ў часе, пазбаўляю цнатлівасці колер сваёй ладуноў: наклеява паперкі, на паперках — назвы таго, што трапіла на кухню, па-беларуску. І колькі самабытнасць!

Компот — узвар.

Пірожныя — цестачкі, альбо бо цесткі, альбо мазулькі.

Мороженое васпан Ластоўскі інтэрпрэтуе як «морозы». Зрэшты, сабаста мне даспадобы аглунажывальнае сёння «морозы».

Запэчычанае французскае слоўца десерт мае адпаведнік «заедкі», «заедак». Ня так эстэтычна, але ж трапа!

Экзатычны фрукт персик — брускава.

Вяртаючыся да гаданых вышэй заедак, мармелад — мармалада. Радніад — чыстак.

Бутерброд — лусцык, лусцына.

Кожура — кажурка, шалупіны, шалупка, шалупа, лузга. Ежа сухая — сухофрукт. Шкодна сухама (в сухонятку) есць!

Ветчына — кумпячына. Крупы, неаблупленая бульба ёсць емя, еміна — тое, з чаго гатуюцца ежа. Ежа, яда — еміна агатаваны.

Наедак — ежа нагул, ежа, якой можна наесяцца. Бульба не наедак, сала — во гэта наедак!

Едаж — ежа, наедак.

Ну а за сталом скажам: «Сыць, божа!» — што тоесна «Смачна есць!»

Кацярына Бязмацэрных, Менск

Жан-Шарль Льяман: Эўропа чакае ад Беларусі сюрпрызу

Францускі палітоляг Жан-Шарль Льяман прыехаў у Беларусь, каб яшчэ раз на сваё вочы пабачыць аб'ект, які ён ужо дзесяць гадоў даследуе. Ён піша кнігу пра Беларусь і Лукашэнка. З сп.Льяманам гутарыць карэспандэнт «НН».

«НН»: Чый Вы палітоляг — французскі ці эўрапейскі?

Жан-Шарль Льяман: Францускі, бо я француз! Гэта рэальнасць. Але ж у той самы час я яшчэ і жыхар Эўропы.

«НН»: Чым зьяўляецца Беларусь для Францыі і чым — Беларусі для Эўропы? Калі, канечне, паміж гэтымі паняццямі

трэба праводзіць рысу.

ЖШЛ: Я спадзяюся, што розніцы няма і што тое, што датычыцца Францыі, і тое, што датычыцца Эўропы, — гэта адное і тое ж. Пра Беларусь ужо ведаюць, хоць пра яе дагэтуль мала пішуць і мала гавораць. Але многія эўрапейцы ўжо дазналіся, дзе на мапе свету знаходзіцца горад Менск. Два гады таму ў Парыжы праходзіў чэмпіянат свету па лёгкай атлетыцы, менавіта тады ўсе буйныя французскія газэты па-сапраўднаму адкрылі для сябе Беларусь — праз спорт. Але розніца паміж Беларуссю і Расеяй для шараговага насельніцтва незразумелая. Што датычыцца інтэлектуалаў, дык пра Лукашэнка ўжо ўсе чулі.

«НН»: Што Эўропа чакае ад Беларусі?

ЖШЛ: Калі канкрэтна, дык

нічога. Ну, хіба што сюрпрызу, накітават украінскага.

«НН»: Ці лічыць Эўропа дагэтуль, што можна дэмакратызаваць Беларусь з дапамогай Расеі?

ЖШЛ: Цяпер у Эўропе вразумелі, што такое пудзінг рэжым. Гэта ахаложджае і без таго непрыстойныя адносіны з Расеяй. Тыя, хто цікавіцца Беларуссю, прычыноўна ня хочучы, каб яе праблемы выраспаліся праз Маскву. Ну а тыя, хто зарыентаваны на Маскву, пра Беларусь увогуле не клопаюцца.

«НН»: Што Вы думаеце пра скандал вакол Саюзу палякаў Беларусі?

ЖШЛ: Беларусі ўсё больш і больш нагадвае абложанае фартэцыю. У яе дронныя адносіны з усімі суседзямі, нават з Расеяй. Акрамя гэтага, каб мабілізаваць

АНДРЭЙ ПАВІЧ

Сацыяльная палітыка, якую нібыта праводзіць урад Лукашэнка, — фікцыя. Адсутнасць сістэмы мэдыцынскага страхавання, 20 даляраў дапамогі па беспрацоўі — гэта не сацыяльная палітыка.

насельніцтва, заўсёды можна адшукаць замежнага ворага. Тым больш што ў часе Аранжавай рэвалюцыі Польшча адгрывала выключна важную ролю — праз яе можа ісці падтрымка беларускай апазіцыі, што не падабаецца рэжыму. Вось чаму Лукашэнка карыстаецца палітыкай дзяржаўнага нацыяналізму.

«НН»: Кім для Вас як для палітоляга зьяўляецца Лукашэнка?

ЖШЛ: Дыктатарам! Падобным сваім папулізмам да дыктатараў Лацінскай Амэрыкі. Але ёсць і адрозненне — яно палягае ў тым, што тая сацыяльная палітыка, якую нібыта праводзіць урад Лукашэнка, — фікцыя. Практычна поўная адсутнасць сістэмы мэдыцынскага страхавання, 20 даляраў дапамогі па беспрацоўі — гэта не сацыяльная палітыка.

«НН»: Які Ваш прагноз на 2006 г., калі зыходзіць з рэальнай сытуацыі, якую Вы тут бачыце?

ЖШЛ (сьмяецца): Можна разлічваць на яшчэ адну пяцігодку барацьбы!

Гутарыў Алесь Кудрыцкі

Дзяўчына на лядоўні

ЭТГАР КЕРЭТ

Цярплівае

Самы цярплівы чалавек у свеце сядзеў на лаўцы каля плошчы Дызынгоф. Поруц з ім на лаўцы больш нікога не было, нават галубу. Вычварэнцы ў грамадзкіх прыбіральных настолькі дзіўна вершаліся, што было цалкам немагчыма не звяртацца да іх. Самы цярплівы чалавек у свеце трымаў у руцэ газету і рабіў выгляд.

Насамрэч ён нічога не чытаў, а чакаў нечага. Ніхто ня ведаў чаго.

Адзін ангельскі таблёт прапанаваў дзесяць тысяч фунтаў стэрлінгаў таму, хто дазнаецца, чаго гэты чалавек чакае, аднак нікому гэтага так і не ўдалося. У адзіным інтэрв'ю, якое ён падаўся даць карэспандэнту каналу CNN, самы цярплівы чалавек сказаў, што ён шмат чаго чакае, але ня скажа, чаго менавіта, бо тут ня месца. «А дзе будзе месца?» — дапытваўся імплэнтны карэспандэнт, аднак самы цярплівы чалавек у свеце нічога не адказаў, адно моўчы чакаў наступнага пытання. Чакаў, чакаў, чакаў, пакуль нарэшце трансляцыю не перанеслі ў студыю.

Пілігрымы з усяго свету ішлі да яго, каб дазнацца, што за сакрэт ён хавае. І практычныя брокеры, гісторычныя студэнты, людзі творчых прафесій, якія наносілі самі сабе раны ў неапрацаваным чаканні абяцанняў пятнаццаці хвілін славы. Самы цярплівы чалавек ня ведаў, што дакладна ён павінен ім сказаць.

— Пагаліцеся, — урэшце выціскаў ён, — пагаліцеся з цёплай вадой — гэта страшэнна супакойвае нэрвы.

І ўсе мужчыны што шалёныя ляцелі ў ванны пакой ды пакідалі на тварах тысячы парэзаў. Жанчыны сьвяверджалі, што ён шавініст. І што ягоныя словы — гэта ярскі прыклад мужчынскай агрэсіі, словы, якія дэ-факта адмаўляюць Евіным дочкам у праве дасягнуць стану заспакоенасці нэрваў. Да таго ж, жанчыны лічылі яго звыродлівым. Лоры Андэрсан нават напісала пра яго песню. «Вельмі цярплівы шавініст і страшыдла», — так называлася песня. «Біялагічны гадзіньнік яго нікуды не ідзе», — сьпявалася ў шлягеры.

Самы цярплівы чалавек заснуў на лаўцы з напаву заплюшчанымі вачыма. Ён сьніў мэтэарыты, што падаюць на зямлю ды глуха буркочуць, як аўтобусы; сьніў вулканы, што прачнуліся ды жакліва бурляць, як вада, якую спускаюць вычварэнцы ў прыбіральных; сьніў дзяўчыну, якую ён кахае ўжо многа год і якая рассталецца са сваім мужам ды ціўкае, як птушка.

За два мэтры ад яго лаўкі голуб з галубкаю намагаліся выбраць адно аднаму вочы. Яны нават не сварыліся за ежу, а так сабе, бяз даў прычыны.

— Пагаліцеся, — прапанаваў ім чалавек праз сон, — пагаліцеся з цёплай вадой — гэта страшэнна супакойвае нэрвы.

Падняць плянку

Калі Нандзі Шварц, нямецкі скакун з шостом, пералітаў другой спробы плянку на вышыні шэсцьдзесят, ён ні аб чым ня думаў. У горле захрас камяк велічынны з більярды шар, вочы сачылі за напымі ступакамі, што даволі высока луналі па-над

плянкаю, Шварц мусіў напружыць усю моц, каб не заплакаць. Занурыўшыся ў мат, Нандзі здзіўліўся з гэтых буйных сьлёз, што душылі яго, тым часам як дыктар на стадыёне параўноўваў ягоны рэкорт з дасягненнямі легендарнага Боба Бімона. «Кожны, хто знаходзіцца тут, бачыць, як у нас на вачах робіцца гісторыя, і проста гамон якая гісторыя», — запанібрата размаўлялі з натоўпам мэгафоны. А Нандзі Шварц, адзіны чалавек на стадыёне, які не зусім бачыў гэта, ускінуў руку ў гонар камэр.

Аўтадакзчык Шварца нічога не сказаў, адно зумкнуў з льяканічнай пыхай. Гэта не зашкодзіла прадстаўнікам «Клогс» пакінуць на ім тры паведмленьні. «Падняць плянку», — так называлася прапанаваная ім новая рэкламная кампанія для кукурузных шматкоў з удзелам Нандзі. «Восем вітамінаў замест шасці!» — і дзевяноста тысяч даляраў на рахунку. Нандзі ня чуў паведмленьняў: ён ярка прымаў душ. Скарпачаны, ляжаў на калянай падлозе ў позе зародка. Давалі гарачай вадзе аплікаць сабе сьпіну. З апальных параў Нандзі, як з іржавага чайніка, выходзіла пбра. А ён з вялікім пальцам у роце мачыўся ў вадзяны струмень ды назіраў, як жоўтая ўрына віруе ў напратку сьцёкавай адтуліны. Тыя дзевяноста тысяч магло забяспечыць яму нябеднае існаваньне, але, на вялікі жаль, ён ужо і так нябедна існаваў у двухурунэвай пяціпакіце на поўначы Бону ў прэстыжным раёне. На яе калянай падлозе рабілася проста гамон якая гісторыя, што ссала з пальца ўспаміны пра свае шматлікія дасягненні. Акрамя грошай, павягі ды здароўя, у яго было шэсцьдзесят тры жанчыны. У кожнай свая гісторыя — у некаторых нават не адна. Калі ён захава падняць плянку, тады ён павінен знайсці жанчыну, якая мае больш за пяцьдзесят тры гады і ступень прафэсара, калі захава панізіць — мусіць адшукаць такую, якой яшчэ няма шаснаццаці, але ёсць невялікія разумовы адхіленьні.

Дзяўчына на лядоўні

Самота

Ён раскаваў ёй, што калісьці ў яго была дзяўчына, якая любіла самоту. І гэта было страшэнна сумна, бо яны былі пбра, а пбра, паводле азначэння, — гэта разам. Але ёй большага падабалася быць адной. Тады аднойчы ён спытаў яе: «Што за прычына? Нешта ня так са мною?» — ды яна адказала яму: «Не, гэта зусім з табою не звязана. Гэта ўва мне, яшчэ з дзяцінства». Ён ня вельмі каб уцяміў гэтую мульту з дзяцінствам, і каб зразумець трохі лепей, паспрабаваў пашукаць нешта падобнае ва ўласным дзяцінстве, але нічога там не знайшоў. Чым больш ён думаў пра сваё дзяцінства, тым больш яно ўяўлялася яму дзіркай у чужым зубе: канечне, хворае месца, але ня надта замінае, прынамсі, яму. А тая дзяўчына, што любіла быць адна, увесь час бегла-хавалася ад яго, ды ўсё гэта было празь ёйнае дзяцінства. І гэта страшэнна раздражняла яго. Нарэшце ён сказаў ёй: «Або ты тлумачыш, або мы расстанемся». А яна адказала: «Добра», — і яны рассталіся.

Огет выказвае сымпатыю

«Гэта страшэнна сумна, — зазначыла Огет. — Сумна, і, увадначасе, расчульвае». «Дзякуй», — сказаў Нахум і глынуў соку. Сьпіраша Огет, заўважыўшы, што ён

крыху плача, не жадала назаліць, але ж нарэшце ня вытрывала спакусы ды спыталася: «Дык нават сёння ты ня ведаеш, што ў сённым дзяцінстве спрычынілася да таго, што яна цябе пакінула?» «Яна не пакідала мяне, — напавіў яе Нахум, — мы рассталіся». «Гэта ты так гаворыш», — адказала Огет. «Гэта ня я так гавару», — заўпарыўся Нахум, — гэтак здарылася ў маім жыцці. І прынамсі, для мяне гэтая акалічнасць вельмі істотная». «Дык нават сёння ты ня ведаеш, празь якое здарэнне ў дзяцінстве ўсё гэта пачалося?» — працягвала Огет. «Усё пачалося не са здарэння, — зноўку напавіў яе Нахум, — а з цябе».

І пасля невялікай паўзы дадаў: «Сапраўды, гэта нешта-нейкае з лядоўняй».

Не Нахума

Калі Нахумава дзяўчына была маленькая, у сённых бацькоў не ставала цярпеньня на яе, бо яна была яшчэ маленькая ды мела матарчыны ў адным месцы, а яны былі ўжо старыя і млявыя. Нахумава дзяўчына спрабавала пагуляцца з імі, пачаць з імі гутарку, але гэта толькі яшчэ больш раздражняла бацькоў. У іх не было моцы. У іх нават не ставала моцы сказаць ёй, каб яна змоўкла. Замест гэтага яны падымалі яе ўгору, садзілі на лядоўню ды ішлі на працу ці куды там ім было трэба. Лядоўня была страшэнна высокая, і Нахумава дзяўчына не магла злезьці. Вось як сталася, што яна прабавіла большую частку свайго дзяцінства на лядоўні. Гэта было страшэнна шчаслівае дзяцінства. У час, калі іншых збівалі на горкі яблык іх старэйшыя браты, Нахумава дзяўчына сядзела сабе на краёчку лядоўні, сьпявала песенькі, крэсьліла маленькія рысункі на слоі пылу. Зверху раскрываўся цудоўны крайд, а дупцы было цёпла і прыемна. І цяпер, ужо дарослая, дзяўчына сумавала па тых часах, па самоце. І Нахум спагадаў ёй, нават спрабаваў аднаго разу запіхнуць яе на лядоўню, але гэта было ўжо ня тое. «Страшэнна прыгожая гісторыя», — прашаптала Огет ды лёгенька дакранулася да Нахумавай далоні. «Угу, — прамармытаў Нахум і адхапіў руку, — страшэнна прыгожая, але не мая».

З габрэйскае пераклаў Павал Касцюкевіч

Этгар Керэт.

У адным інтэрв'ю ён прызнаўся, што па-ранейшаму, як і многа год таму, любіць дні напалёт сядзець і перыцца ў выключаны тэлевізар. Варта дадаць, што само тэлебачанне праз гэта па-ранейшаму ў страшэнным дэпрэсыва, і да таго ж яно прабіла комплекс прафэсійнае неаўнаважанага.

Трэба зазначыць яшчэ, што ён па-ранейшаму любіць як аматарамі літаратурных зборняў з цэнтру, так і прыхільнікам нелітаратурных выразаў з ускраіны. Па-ранейшаму ня піша раманаў, а толькі караценькія апавяданні. Вуаля — Этгар Керэт, пісьменьнік для тых, хто па-ранейшаму мяркуе, што апошняя кніга, створаная на габрэйскай, зьяўляецца Стары Запавет.

У кожным «добра» ёсць сваё «до»

УСЕВАЛАД СЫЧЕБУРАКА

Вецер гуляе ў напарскі кубачкамі з плястыку.
Дрэвы запозынена робяць ранішняю гімнастыку.
Менск вяртаецца з Гораду з офісаў і заводаў,
месціцца ля тэлевізараў у пошуках таных прыгодаў.
Плавае флёт недапалкаў у акваторыях лужын,
хтосьці гатуе вячэру, большасць, напэўна, ужын.
Вочы акон заплюшчваюць жалюзі ды фіранкі,
бегаюць і страляюць у тэлевізары яны.
Дзень адлятае стары, дзень надыходзіць новы.
Нехта шукае пары, нехта шчыраі размовы.
Дождз вышыня нараджае, цэпра рыхтуе пасткі,
блытае, перашкаджае ветру гуляць у напарскі.

У Менску вільготна і цёпла,
ў снузе патанюць агні.
Усё гэта фігня, безумоўна,
галюнае — ты пазваны.

Іду праз натоўп, бы праз мора, —
бясконецна хвалі галоў.
Са мной маё сьмешнае гора —
нагоды няма для размоў.

На ходніку мокрае лісьце,
у лужыне пачак, як буй.
Хоць гэта, напэўна, ня выйсьце,
усё ж такі — тэлефануй.

Калі ж зазывіць у кішэні,
здадзек, як праз мэтры вады...
Як Фэўст аддадзены ў ігнэныя
душу — толькі будзь гэта ты!

Толькі Івашчанку

У кожнай згодзе ёсць сваё «годзе»!
У кожным «добра» ёсць сваё «до»!
Іду апраўты па апошняй модзе
адптама веры ў май народзе,
веры ў нагоды выпіце «па сто».

І, ўласна кажучы, на ўласнай мове
хочацца толькі зацята маўчаць.
У наўклівым слове,
нібыта ў замове,
яднаюцца «дзякуй» і «... твою маты».

А з словаў такіх паскладуюцца вершы.
І іх застаецца адно запісаць:
«Ты быў не апошнім, на шчасце, і ня першым», —
напіша хтось іншы і паўна што лепшы,
і кропку паставіць, каб ты змог пачаць...

Бацькаў брат Ільдэфанс

ФРАНЦ СІҮКО

Гадоў сем меў, як з хлапчуком суседзім, Рысікам, ля яблыні ў былым панскім садзе пры пакоях бавіліся. Збанок пры ім быў гліняны, размаляваны ў розныя колеры, прыгожы, як калядная цапка. Узлаваўся я нечага, пхнуў пасудзіну нагою — палыцела, раструсчылася на дробныя аскепкі. Твар задрыжэў Рысікаў, сьлёзы градам з вачэй. Празь месяц зьехаў ён разам з бацькамі ў Польшчу, болей ня бачыліся.

Колькі гадоў таму здымак суседка паказала: «А гэтага памятаеш хлапца?» «Не». — «Няго? То ж Рысік. Памёр ужо...»

Ні твару не згадаў, ні паставы, толькі — вочы тыя, бездапаможным адчаем засьлёзьненыя.

Бацькаў брат Ільдэфанс без малага праз грышцаў гадоў па ад'ездзе на сталае жыццё ў Польшчу прыехаў на радзіму адвёдаць крэўных. Нядзеля была, як заявіўся на роднае котлішча: у хаце нікога, дзьверы на замку, у касцёле ўсё. Пайшоў да касцёлу, там бабу, маці сваю, спаткаў. «Хадзем да бацькі, — сказала, выплакаўшыся. — Неспадзяванка будзе старому».

Падышлі да дзёда.

— Глядзі хто! — кажа баба. — Ці пазнаеш?

— Быццам відзеўшы дзе-та, — дзед адказвае. — А так — не, ня ведаю чалавёка.

Праз колькі хвілін толькі, згадаўшы пра запрашэньне, што паўгоду таму высылалі сыну для афармленьня візы, даўмеўся, хто перад ім, кінуўся абдымаць-цалаваць.

Адчужэньне між крэўнымі, хоць і змуснае, — прыкрае, няўцямнае, нялюдкае.

Дзядзька-хутаранец праз усё жыццё зь бяднейшых суседзяў кніў. Сам з басоты, але разжыўся за Саветамі на гандлі гарэлкаю і мёдам, адчуваў сябе ў навакольні як ня богам. Калі і размаўляў з кім, дык зайжы звыска, не хаваючы пагарды. Заможны, дзецім, аднак, у адрозьненне ад большасці вясцоўцаў, аніколі нічым не памог. Дык ня надта і гарнуліся да бацькі сын і дачка, больш да маткі мелі прыхільнасьць. Толькі калі ўжо зусім занямог дзядзька, пааладнёў крыху, пачаў хінуцца да людзей.

Неяк жнівёўскім надвечоркам з грыбоў вяртаўся паўз ягоны хутар. Выскачыў ён з хаты, замітусіўся: «Прынясі сваю цапку, распавесці сёе-тое хачу». Прыходжу праз паўгадзіны з дыктафонам, пачынае свой аповед. Як у часе вайны мабілізавалі яго ў войска, як, трапіўшы ў акружэньне, у балючэй нейкім сядзелі, як выходзілі з таго акружэньня. І сьпехаў усё, скорагаворкаю, быццам бачыўся не пасыпец выпас...

Франц Сіўко — нар. у 1953 г. у вёсцы Вята на Мёршчыне. Піша прозу, публіцыстыку. Аўтар кніг «З чым прыйдзеш» (1991), «Апошныя падарожжа ў краіну лівэў» (1997), «Удог» (2001), «Ягня ахвярнае» (1993), кніжку для дзяцей наложана школьнага ўзросту «Вялячкі» (2003). Жыве і працуе ў Віцебску.

АНДРЭЙ ПІЎНІЧ

ведацца. Дыханьне цяжкое, з прысьвістам, твар азызлы. Кятурку раптам расхілілі, ня даўшы рады далей ад прызбы адысьціся, лужыну побач з услонам, дзе сядзелі, зрабіў. «Страшна паміраць, — дадаў, скончыўшы аповед. — Можна, напішаш што ў газэціну? Хоць што і па мне застанецца...» Праз пару месяцаў сканаў. Пахавалі як пустэльніка, побач з чужымі. Сына к таму часу ўжо не было ў жывых. Як памёр, не пажадаў бацька, хоць і меў мажлівасьць, перавезці з гораду на вясковыя клады. Жонка неўзабаве да дачкі давякоўваць зьехала, так і застанецца і па сьмерці самотны, пры несваіх.

З заўцтва школьнага. Абрэдыла цягаша да настаўнікаў на ўрок, кінуў хадзіць. Хвалілі: «Во завуч у нас — золата!» А ледзь да непаразуменьня, яйка выдзенага ня вартга, дайшло, тут жа папкінулі: «А на ўрокі да нас, памятаеш, не хадзілі!..»

Пазнаёміўся з чалавекам — і падрабешчэў нібыта: дасьведчаны, разумны, а галоўнае — па-беларуску размаўляе. А ён (яна) праз тыдзень па знаёмстве: «Вось, пішу таксама, дык ці не зірняце?» Расчараваныя.

Быкава сваякі на юбілейнай вечарыне ў Вушачы — сыціплія простыя людзі, шчырыя па-сялянску. Во, пэўна, зьдзіўліліся б, каб уведалі, колькі чаго (каго) пасадзіць дзе, каго пусьціць, а каго не да мікрафона напярэдадні вакол тае вечарыны ў ятамос-

ных сфэрах круцілася-варылася.

Калега-«ўсходнік» пра ўражаньні ад камандзіроўкі на радзіму маю, Мёршчыну, апавядае: «Я ж думаў, там багацце ў вас паўсюль, а як глянуў... Анічым ня лепш, як на маёй «малой» радзіме». Дык на яго «малой» рэзрух хоць на вайну можна сьпісаць: спалена ўсё было, насельніцтва па колькасьці дасюль у асобных раёнах да даваеннага ўзроўню не дацягвае. А маёй паўстагодзьдзя савецкай улады хапіла, каб у пустэльніку ператварыцца.

З усіх галоўных грахоў апошні, сёмы, — лянота — самы шматзначны. Усім блгім, што маем, што здараецца наўмысна і ненаўмысна — фізычнай нэндзаю, няўдалаю кар'ерай, кепскімі стасункамі зь людзьмі — найчасей яму абавязаны. Лянота — антыпод руху, значыць — і жыццёю.

З усіх галоўных грахоў ці не апошні, сёмы, — лянота — самы шматзначны. Усім блгім, што маем, што здараецца наўмысна і ненаўмысна — фізычнай нэндзаю, няўдалаю кар'ерай, кепскімі стасун-

камі зь людзьмі — найчасей яму абавязаны. Лянота — антыпод руху, значыць — і жыццёю.

Напрыканцы мінулага стагодзьдзя ў школах пра міжпрадметныя сувязі модна было дбаць. І карысьць сякая-такая была з таго — хоць як, ды маглі ў адно зьвесці дзеці факты з гісторыі, геаграфіі, літаратуры. Цяпер прыйдзеш у аўдыторыю да ўчарашніх выпускнікоў, дасі тэкст з пералікам некалькіх вядомых пісьменьнікаў, і добра, калі пяцёра зь пяцідзесяці, напрыклад, Быкава, Барадуліна, Броўку за землякоў вызнаюць ды яшчэ раён, за якога клясыкі паходзяць, назавуць. І не няздары якія, не абібокі — талковыя маладыя людзі.

Бадзяжка гадоў сямі ў Львове ля касцёлу міласьціну просіць.

— Вот возьмі, мальчык, — кабета з нашае групы кажа. — Купі себе што-нібудзь.

— А што, ты са мною па-маскальску будзеш размаўляць? — пакрыўдзіўся.

Студэнтка-вясцоўка падышла — з заняткаў адпрасіцца па нейкай патрэбе. Маленькая, ад сілы мэтра паўтара росту, нясьмелая, апанутая не ахці ў што. Адпусціў, пайшла калідорам, з-пад плашча ледзь бачная. На дварэ — дзёкоўкай плойма, нахабных, паўцвярозых: зарагаталі, зашмокалі, заржалі. У яе ж — ні сілы, ні рызыкі, ні д'Артаньяна плячывага ўпобачкі, каб бараніць. Другая, гэтая ж нягегліца, трай на экзамэне атрымаўшы, — у сьлёзы. Бацька вынес усё з кватэры на гарэлку, рабіць даводзіцца на рынку, парашкамі пральнымі гандляваць, ці да вучобы тут.

Адному — той, чужы, за куміра, другою — гэты, уласнае гадоўлі, трэціму — гэны, першых двух ці то вораг, ці то таварыш — ад варункаў часовых залежыць. Які б і скуль ні быў — абы хоць каго мець за ідала. Культ асобы пазбавіўшыся нібыта, культ улады на ўсялякі выпадак пры сабе пакінулі. Ад аднаго ж да другога — паўкроку.

Чалавек дагары пры ходніку: рукі-ногі ўроскід, вочы заплюшчаныя. На бадзяжку ці п'янага не выдае: адзеньне чыстае, ні гузака нідзе, ні кроплі крыві. У далонцы правай пашпарт, бы знарок, каб не шукалі, як памрэ неспадзеўна, вокладка сінёе. Мінакі пазіраюць скоса, ратуючыся ад дажджу, што з самае раніцы цесіць, хаваюцца пад парасоны, шыбуюць безуважна чарадою далей па сваіх справах.

У суседзяў радасць: кошка-прыгажуня малых чатырох прывяла. Кот, бацька, упобачкі, ні на крок ад сужэнькі ды дзетак не адыходзіцца. Есьць блага, схуднеў ад перажываньняў: як там будзе, час такі няпэўны!

Пашпарт падняў, кімсьці згублены, — чорны ажно ад бруду, зашмудлены. Між старонак — квіток на пятнаццаць тысяч і грошы, толькі не пятнаццаць, як у квітку, а дзясяць з драбязою. Праз даведку нумар тэлефона ўладальніка высветліў, набраў. Жанчына, ці ня жонка, слухаўку ўзяла, сказала, што гэтае хвіліны ня можа прыйсьці па дакумэнт, а патэлефануе, як толькі вызваліцца, і тады спаткаемся. Спаткаліся праз пару гадзін, аддаў знаходку. А назаўтра зранку — званок, голас мужчынскі: «Ну, што, гад, пабагацеш, пятак мой прысбабечыўшы?» І ўвечары — зноў тое самае. Нарабіў клопату: яму — тэлефанаваць, лухту вярзці, сабе — тую лухту слухаць.

Грэшніца

апавяданьне

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучасьнікі

2005. Харэўскі і торганьне

«Ты бачыў, як па загадзе архітэктара вырываюць з вуліцы дом? Ну проста як дантыст выдаліць зуб. Пагадзіся! Архітэктар і масты ставіць, як той зубны тэхнік. У абодвух варыянтах нам баліць — і з домам баліць, і з зубам... Ні дантыст, ні архітэктар ня чуюць нашага касталомнага болю, то ж бо звыкліся. Але ні зубны доктар, ні гарадзкі архітэктар ніколі ня звяжуча з тым, што іх торгаюць за руку падчас работы!» — кажу Сяргею Харэўскаму. «Ды ня торгаю я!» — «Торгаеш-торгаеш, архітэктараў торгаеш, а ты паспрабуй таргані зубнога доктара...»

1969. Піткевіч і жалезны шарык

Ёсьць узрост, калі просьценькі мэталёвы шарык уяўляе вялікую каштоўнасьць, асабліва як ёсьць яшчэ рагатка, зь якой можна той шарык пусьціць. Чамусьці мне хацелася пусьціць шарык у шыбу. Шкоднае жаданьне. Больш за тое, жадалася, каб мой стрэл убачылі сьведкі. Было нешта накіпталт спрэчкі. «Ты можаш?» — «Канечне!» — «Ну пайшли, паглядзім, як ты зможаш!» Мы — Бязушка, Піткевіч і я — уцяклі са школы, дабеглі да першага жылога дому, і я стрэліў. Шыба на першым паверсе луснула і пасьпалася. Я быў упэўнены: шарык праёе акуртаную дзірку, як куля. Але ў яго хапіла моцы толькі абсыпаць шыбу. Хаваючыся за кустамі, мы падбегам вярнуліся ў школу. Я зь Бязушкам вярнуўся, а Піткевіч застаўся. Ён быў тоўсты, ён ледзь дабег з школы да дому, назад бегчы сілаў не знайшлося. Ён так і стаў пад тым дрэвам, з-пад якога я стрэліў, каб гаспадар пабітага айна схаміў нашага таўстуна за каўнер і павалок у міліцыю. Піткевіч прывёў міліцыянта ў нашу класу і паказаў на мяне і Бязушку. Шыбу ўстаўлялі за грошы маіх і Бязушковых бацькоў. Піткевічавы маці плаціць адмовілася. Мая мама сказала, каб я ня помсьціў Піткевічу, бо яны зусім бедна жывуць. Маці ягоная працавала майстрам у цырульні і адна гадала двух тоўстых сыноў. Чамусьці я тады паслухаў маці і ня помсьціў Піткевічу, але і сябраваць з ім болей не сябраваў.

2005. Тата і падарожжы

Заўсёды ў падарожжа беру адзін са зборнікаў татавых апавяданьняў. Каб у якім далёкім краі перачытаць перад сном навэлію і наоў адчуць салодкую незваротнасьць часу.

.....

Падпіска на «ARCHE»

Працягваецца падпіска на штодзёна-месячнік «ARCHE». Падпісны індэкс 00345.

ЯЎГЕН БУРЫ

Чаму я назваў сваю котку Грэшніцай, ня памятаю.

Яна швэндалася па сьметніку, не бязь нейкае чароўнае грацыі, як для памыйнай муркі. Можна, таму і запамнілася, што была адна, а можна, што была адна такая.

Аднойчы давалося ўбачыць, як на яе наляцела дваровая дзятва: кідалі ў яе нешта, сьмяяліся... Тая й не спрабавала ўцячы. Карашей, уцякаць прыйшлося ўжо гэтай малечы. Вокамі гнана позірк нашы зь ёй крыжануліся. Уражаньне — як ад бою на мячах. Прычым, хутчэй, самурайскіх. Чаму менавіта на іх? Можна, у Нэце на японскай тэматыцы засядзеўся. Але прычым тут гэта...

Асаблівага захапленьня аблезлымі чорнымі коткамі, тым больш дваровымі, ні ў родзе мам не назіралася, ні сам я ніколі за сабою не заўважаў... Імгненна я зразумеў, што яна прачытала мае думкі. Прынамсі, так мне тады падалося. Ня тое каб вочы яе, бляск у іх (калі не сказаць бляскат), позірк ейны спужалі мяне — хутчэй, наадварот, але нешта мне не давала спакою.

Яна сама падышла. Ліміт паўзы для маўчання, пэўна, ужо быў перавышаны недапушчальна. Аб нагу яна мне ня церлася. Не сьпяшаючыся, падышла, села, нібы ведаючы сабе пану, і проста глядзела ўверх. На мяне. У мяне. Я ж, зразумела, у адваротным напрамку. Дамой мы выправіліся удаваць.

Ці стала веселей? Ня тое слова... то бок, слова ня тое. А ўвогуле, мы хутка і бескам-

Яўген Бурый — лаўрэат конкурсу маладых літаратараў імя Пятракі. Студэнт юрыдычнага факультэту БДУ. Жыве ў Менску.

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

1 лістапада 1937-га быў арыштаваны, а ў снежні ўжо расстраляны мастак Раман Семашкевіч, адзін з самых таленавітых беларускіх мастакоў, мастак з прадчуваньнем...

Час, рэпрэсіі — гэта вядома. Але дзе ягоня карціны?.. Яны ж, як і рукапісы арыштаваных пісьменьнікаў, апісаліся і забраліся «канторай». Дык дзе яны?..

Дзе карціны ўсіх астатніх арыштаваных мастакоў? Хай іх ня так многа — правадзейных сяброў Саюзу мастакоў быў у той час нейкі тузің, рэпрэсаваны былі адзінкі... І ўсё ж няхай дзясяткі, няхай адзінкі — дзе?

прамісна паладзілі. У часе маёй працы за пісьмовым сталом яна мне не заважала, але й тэлевізара глядзець не давала — прычым у любы час. Замест гэтае звыклае справы мы з Грэшніцай разгадвалі крыжанкі. Мы ня мы, а ёй гэта падабалася дакладна. Так я прывык расказваць ёй усё. Дый яна сама ведала, проста выгляду не паказвала. Магчыма, не хацелася пакрыўдзіць, магчыма, любіла. І часта лавіла мышэй у падвале. Хоць я і намагаўся яе адахвоціць.

Падзеі? Ды нібыта ніякіх падзей і не было. Потым я неяк заўважыў толькі, што яна заперлася ў кут і ў злосьці, хаця і гэта ня тое слова, пачала драпаць падлогу. Адчула на сабе мой погляд — супакоілася. Легла і проста на мяне паглядзела. Дакладней, нават глядзела — вачэй сваіх трыкалёрных яна ніколі не адводзіла. Коткі адводзіць вочы толькі ад вачэй слабых людзей. Я быў падумаў, што просіць прабачэньня. Але наступным днём паўтарылася тое ж самае. Ну, я і разлаваўся трохі...

Пад вечар, калі стала заўважна, што я няма, зразумеў, што нешта здарылася. Акно на балконе было адчынена ўвесь дзень. Сьпэка ж. Яна скочыла з шостага паверху.

Калі я прынёс яе, дрыготкую і скурчаную, яшчэ ў шоку, то убачыў: яна цяжарная. Яна гэта адразу адчула. З тыдзень вырабляла нейкія трукі, фокусы розныя, свавольнічала, як кацяня горкае, нібыта нешта выказваючы. Пратэст, ці што. Гэтак жа раптам стала ціхая, сумная, на сабе саму не падобная.

У перадпакоей стаяла вялікае лустра. Капіра мая чамусьці адразу ж яго незалобіла і заўсёды, прабягаючы міма, незадаволенна чмыкала. Я спачатку доўга не разумеў такіх яе паводзінаў, але, прапыхнуўшы зь ёй поруч каля году, пачаў заўважаць ня толькі гэта. Напрыклад, яна зусім не ліняла. Абсалютна. Ніводнай шарычкі ні на чым не заставаўся. Расчэсваць яна сябе таксама не давала. А часта на дварэ, асабліва ў дажджлівае надвор'е, яна прымала гразевыя ваньны — ня скажаш жа, што качалася ў гразі. Зразумела, мыццё яна ненавідзела. З часам да мяне дайшло. Гэтае самакусаньне, драпаньне чорнай мэблі... Відавочна: яна ненавідзела чорны колер. У кожнага свае дзівацтвы.

Гэтае самакусаньне, драпаньне чорнай мэблі... Відавочна: яна ненавідзела чорны колер.

.....

Увогуле, мы здорава ладзілі. І ўжо не адчувалі сябе старымі непатрэбнымі цацкамі, закінутымі на пыльнае гарышча...

Падскочыў я ад звону разбітога шкла. Намашаў рукою лямпу, уключыў сьвятло — імгненны трэскат сыпіралкі вярнуў на сьцене начныя цені. Прыйшлося падняцца і ўжо верхнім сьвятлом расчысьціць сабе дарогу — але ў апошні момант рука сама спынілася ў выключальніка: абрысы пакою, усе рэчы былі яскрава бачныя і лёгка, нават празрыстыя.

Пад аголеным ступаком нешта намашчалася. Нібы разумеючы, што гэта, і не разумеючы, чаму, я падняў вырваны шматок смалістае поўсыці. Проста падняў і сысьнуў у руцэ. Ня ведаю, што за пачуцьці мяне тады поўнілі. Памятаю, што ўсё вакол было наэлектрызавана. У калідоры гарэла сьвятло. Добра памятаю, што ўсё выключыў. Але гэта ўжо ня мела значэньня. Сьпяшацца не было куды...

У кучы люстраных аскепкаў ляжаў трупік маёй Грэшніцы. І шмат крыві.

Я ня падаў на калені і ня роў ад болю ў нябёсы... амаль ня плакаў. Яна ненавідзела чорны колер. Чорныя пальчаткі і парасоны, чорныя шыны і мэблю. Чорных кацянят, чорную ноч, чорнасьць у прынцыпе; яна ненавідзела сабе...

Яна ж ніколі, мая котачка, не пакідала пасьля сябе поўсыці. Цяпер выдрала. Ня больш за хвіліну было ў мяне на выбар. Прынамсі, такое жахлівае было адчуваньне. Я проста заплюшчыў вочы, прыгадаў, як яна заўсёды скакала мне на рукі, калі я вяртаўся, як яна ласкалася, калі мне было дрэнна...

Праз імгненьне я не задумаючыся спаліў гэты апошні чорны шматочак, які так любіў. І змог заплакаць. У кожнага чалавека ёсьць выбар: дзе пабудоваць сваю хаціну, каго не забіць, як назваць котку... Грэшніца пакінула мяне выбар. У яе яго не было.

рукі, ён мяне таксама б не пашкадаваў».

Удава згаджаецца, што так, наўрад ці...

«Але жыцьцё не канчаецца, — доўжыць Сталін. — Вы бачылі, якія мы распачалі будоўлі! Дык ці не маглі б вы, як удава такога чалавека, выступіць у падтрымку ня сьмерці, а жыцьця, у падтрымку разьвіцьця нашай новай краіны?..»

«Я бачыла ў лягеры, — адказвае удава, — краіну зусім іншую. Краіну самых таленавітых людзей, кінуць вамі без аніякай іх віны за калючы дрот. І я бачыла, як іх зьневажаюць, як зь іх зьдэкуюцца... Таму стаць на ваш бок, нават разумеючы лёгіку барацьбы, не магу. Апроч таго, для гэтага мне трэба было б хоць нешта ў Сталіне паважаць. У Леніне я паважала ворага, а ў вас — не».

Сталін устаў у шампанскім, узняў бакал: «За вас... Есть еще женщины в русских селеньях».

І ўдаву адправілі «в селенье». На пасяленьне. Зноў яе знайшлі ў 1956 годзе і прывезьлі ўжо да Хрушчова — у сувязі з пачаткам палітычных рэабілітацый. Хрушчова яна так уразіла, што ён загадаў, каб ёй прызначылі самую вялікую пэнсію, якая існавала на той час у СССР. Такой пэнсіі аказалася пэнсія старога бальшавіка, некалі прыдуманая Сталіным. Менавіта тую пэнсію старога бальшавіка па скон жыцьця і атрымлівала ўдава Калчака — ворага ўсіх бальшавікоў.

Сэрца Чэмпіёна

Калі каманда не дэманструе прыгожай гульні, не атрымлівае цягам дзесяцігоддзя прыметных перамог і не глядзіць у бок заўзятараў, мне цяжка ўявіць, навошта і для каго нацыянальная зборная наагул выходзіць на поле. Магчыма, для чыноўнікаў з футбольнай фэдэрацыі? У Вільні на літбелфутбол хадзіў Андранік Антанян.

Нягледзячы на тое, што сустрачы паміж беларускай і літоўскай футбольнымі дружнымі адываюцца з прыметнай рэгулярнасцю, матчы ў сьвядомасці заўзятараў пакуль не набылі статусу прынцыповага дэбю. Беларусь і Літва не тракуюцца як супернікі прышчыповыя, перамагчы якіх справа гонару.

Ёсць і яшчэ адна акалічнасць. Футбол у Літве, які дзякуючы высілкам банкіра, футбольнага магната, пазта-аматара ёс. Уладзімера Раманава сёння перажывае свае ці ня самыя лепшыя часы з моманту атрымання незалежнасці, яшчэ ня можа прэтэндаваць на ролю меркі нацыянальных здольнасцяў. Нішу гэтую ў Літве яшчэ ў 1938-м заняў баскетбол, і малямаверна, што ў найблэйшых гады становішча кардынальна змяніцца. Да беларускіх поспехаў у любым відзе спорту літоўцы ставяцца паблагліва і бязь ценю рэўнасці. У баскетбол у Беларусі гуляць пакуль не навучыліся.

Вынікам адноснага футбольнага рэнесансу Літвы стала і з'яўленне ў Вільні футбольнай арэны «Ветра», пабудаванай на прыватныя сродкі. Стадыён хоць і знаходзіцца ў стане дабудовы, але ўтульны, з якасным газонам і асвятленьнем. Так што ў літоўскай зборнай, нарэшце, з'явілася магчымасць прымаць на сталічным стадыёне сваіх супернікаў.

Урэя зубраваць

Некаторы дадатковы шарм сустрачч дадало тое, што ўпершыню за гісторыю беларуска-літоўскіх футбольных супрацьстаянняў на віленскіх вуліцах з'явіліся арганізаваныя фанаты беларускай зборнай. Аказалася, што гэта група зуброўцаў — людзей да футбалу абыякавых, якія вырашылі спалучыць прыёмае з патэнцыйна карысным. Цягам дня яны былі заўважаны ў розных частках гораду са сваімі немудрагелістымі акцыямі: перад тым як з'дзейсніць паход у пакаханых беларускімі турыстамі гандлёвы цэнтр «Махіта», што на вуліцы Міндоўга, напалохалі паліцыянта, які ахоўвае беларускае прадстаўніцтва, а падчас экскурсіі па Старой Вільні зладзілі яшчэ адзін пікет на ганку старой віленскай ратушы (трэба прызнаць, месца ня самае вірлівае, ды і прадстаўнікі літоўскай улады бываюць там радзей, чым у якім іншым пункце гораду). Зуброўцы таксама ахвотна давалі інтэрвію мясцовым мас-мэдыя, у якіх выказвалі зьдзіўленне, што літоўскія сілы правапарадку няк не рэагуюць на іх паводзіны, і спадзяваліся, што іх сектар зь бел-чырвонымі сьцягамі будзе ўпрыгожваць карцінку трансляцыі з матчу, якая ўжыву будзе ісьці па Беларускам тэлебачанні. Аднак на прыгожую бел-чырвона-белую карцінку з Вільні зуброўцы дарма спадзяваліся.

ся: тэлтрансляцыя арганізавалася сродкамі Ковенскай тэлестудыі, тэхнічныя магчымасці якой больш чым абмежаваныя. Аператары і рэжысёры, якія працавалі на матчы, былі заклапочаны тым, каб зліваць кадар «у фокусе» хоць на адной з трох камэр, а да гасцей ім не было ніякай справы.

Кавэр-вэрсія гімну

Па тутэйшых мерках атрымаўся амаль аніплет. Тры тысячы гледачоў на таварыскай сустрачч — для Вільні гэта шмат. За сустрачч таксама назіралі некалькі дзясяткаў парадзіх з радоду, вокны якога выходзілі на стадыён «Ветра».

Матч, як і належыць, пачаўся з выканання нацыянальных гімнаў. Праўда, гімн Рэспублікі Беларусі чамусьці быў выкананы ў інструментальным варыянце. Як аказалася, яго слоў ня ведалі ні футбалісты, ні зуброўцы, ні людзі, якія размясціліся на супрацьлеглай трыбуне з чырвона-зялёнымі сьцягамі. Зь літоўскім гімнам накладак не было, зрэшты, нават калі б гучала «мінусоўка», стадыён без праблем выканаў бы ўсе чатыры куплеты песні Вінца Кудзіркі. Сектар зь літоўскімі ультра сьпяваў на працягу ўсяго матчу, і шырыня рэпэтуару дазволіла ім не паўтарацца на працягу першай паловы сустрачч. Вядома, традыцыя харавога сьпеву ў Літве куды глыбейшая і шырэйшая, але беларускія фанаты на працягу ўсяго матчу ня здолелі арганізавана сьпяваць хоць бы «Саўку ды Грышк».

Былі заўважаны і іншыя рытуальныя моманты. Стадыён «Ветра», на якім адбываўся матч, хоць і з'яўляецца самым сучасным у Вільні, але не абсталяваны электронным таблэ. Задача інфармаваньня была

ўскладзена на правараную фанэрную шыльду, на якой няўмелымі рукамі чорнай тушшу былі выведзены словы «Baltarusija» і «Lietuva». Надпісы былі зроблены чалавекам, які ніколі ня браў урокаў каліграфіі. Літары атрымаліся рознастайнымі і крывававатымі. Безумоўна, кранальна, што ў нашы часы татальнай кампютарызацыі ёсць яшчэ месца для рукапіснага прыфугу, але выкананьне магло быць і лепшым. Лічбы на таблэ змяняліся бездамоўным ручным спосабам. Камусьці ўсё гэта падасца смешным, камусьці забавным, але такі на сёння стан футбольнай інфраструктуры Літвы.

Дарэчы, інфармацыйная падтрымка сустрачч ў арганізатараў аказалася не на самым высокім узроўні: судзьдзя-інфарматар абвешчаў нават ня ўсе замены ў складзе зборнай гасцей. Дробязі, справа жыццёвая.

Цяганьне бярвяня

Віленскія заўзятары, якія прыйшлі ня толькі падтрымаць зборную, але і паглядзець на зорак у складзе зборнай беларускай, засталіся расчараваныя. Свой статус майстра падтрымаў хіба Сяргей Гурэнка, які зьдзіўляе перманэнтным запалам на гульню. Астатнія футбалісты нагадвалі нэўрахірургаў на ленинскім суботніку. Працаваць трэба, трэба займацца патрэбнай, але нікому не цікавай справай. Во і цягаюць абрыдлыя бярвёны Ільліча. Два разы па сорок пяць хвілін. Дзесяноста хвілін ганьбы — і забяспечаная старасць.

Мэзгорка беларускага футбалу Аляксандар Глеб быў заўважны толькі першыя дваццаць хвілін. Віталь Кутузаў запамінуўся хіба нематываванай грубасцю, незразумелай у таварыскай сустрачч. Правы флянг запамінуўся тым, што менавіта на ім згасалі ўсе перспэктыўныя атакі беларусаў.

Гол пры канцы тайму, забіты Драйвідасам Часнаўскісам, хача і не вынік за ходу гульні, але назваць

яго выпадковым нельга. Футбол — гульня ня вельмі лягчкая.

У другім тайме выявілася, што ў літоўскай зборнай ёсць праблемы з раўназначнымі заменаі. З сыхода з поля галсдэра Пошкуска і паўабаронцы Данілявічуса гульня ўраўнавалася, а апошнія дваццаць хвілін беларусы валодалі прыметнай тэрытарыяльнай перавагай, аднак каманда ня здолела знайсці, як зь яе скарыстацца. Сьвісток судзьдзі зафіксаваў канчатковы вынік 1:0, і літоўская зборная атрымала першую ў сваёй гісторыі перамогу над паўднёвымі суседзямі.

Дзеля гледачоў

Пасля матчу нікому зь беларускіх футбалістаў не прыйшло ў галаву падасыць да беларускага сектара і падзякаваць фанатам за падтрымку. Магчыма, натужныя «оле-оле-оле, Беларусь жыве» і проста «Жыве Беларусь!» ня надта іх натхнілі на барацьбу, магчыма, не для саматужных спецыялістаў яны ўдзельнічаюць у гэтым дзействе. Але калі каманда не дэманструе прыгожай гульні, не атрымлівае цягам дзесяцігоддзя прыметных перамог і не глядзіць у бок заўзятараў, мне цяжка ўявіць, навошта і для каго нацыянальная зборная наагул выходзіць на поле. Магчыма, для чыноўнікаў з футбольнай фэдэрацыі?

Вельмі часта даводзіцца чуць, што ў таварыскай сустрачч за зборную па сорок пяць хвілін. Дзесяноста хвілін ганьбы — і забяспечаная зборная (а можа, за зборную такой краіны?) людзям, пра якіх з захваленнем піша «Прэсбол», сапраўды нецікава. Стымулы стымуламі, але ў спорце існуе такі панятак, як «сэрца чэмпіёна», у які ўваходзіць зарад на барацьбу ў любым матчы і няўменьне праіграваць у самай шарагавай гульні.

Адсутнасць гэтай якасці і прадэманстравалі беларускія футбалісты. Зрабілі яны гэта не ўпершыню ды, магчыма, і не ў апошні раз.

СЬЦІСЛА

Напярэдадні US Open

Максім Мірны й швэд Юнас Б'ёркман выйгралі ў парных разрадзе прэстыжны тэнісны турнір сэрыі «Мастэрз» у Цынцынаці, перамогшы ў фінале зымбабвійцаў Уэйна Блэка й Кевіна Ульета. Посьпех даў ім магчымасць перамясціцца на першае месца ў рэйтынгу найлепшых пар, а Уласна Мірnamу — з чацьвёртага на другое месца ў індывідуальным рэйтынгу парных тэнісістаў.

У панядзелак, 29 жніўня, у Нью-Ёрку стартуе заключны этап сэрыі «Вялікага шлему» — Адкрыты чэмпіянат ЗША па тэнісе. Сёлетна на Адкрытым чэмпіянаце Францы Мірны й Б'ёркман ужо перамагалі.

Ці кропка ў справе Грабоўскага

У панядзелак арбітражны камітэт Фэдэрацыі хакосо Расіі / Прафэсійнай хакейнай лігі прызнаў кантракт форварда зборнай Беларусі Міхаіла Грабоўскага з казанскім «Ак Барсам» несапраўдным, дазволіўшы хлопцу выступаць за маскоўскае «Дынама». Грабоўскага не дыскваліфікавалі, як таго патрабавалі рэгламэнт. Аднак будзе праведзена расьсудаваньне правамоцнасьці дзеяньняў беларуса і яго агента.

AP; belapan.com, sport-express.ru

Першы матч фіналу Кубка Беларусі па хакеі 22 жніўня менскае «Дынама» выйграла ў магілёўскага «Хімнавакна» зь лікам 3:1. Перамозе менчукіа чесьціца іх група падтрымкі (на фота).

ІНФАРМАТАР

Дыспансэры Менску

Лекава-фізкультурны таварыства «Дзінама»
вул. Даўмана, 23, 234-55-82

Кардыялягічны гарадзкі
вул. Кунцаўшчына, 22, 215-47-85

Скурна-вэнэралягічны:
— абласны
вул. П. Броўкі, 7, 232-31-20
— гарадзкі
вул. Прылуцкая, 46а
270-91-01 (даведка), 270-91-07
(прыёмнае аддзяленне)
— філіял №1
вул. Нахімава, 4, 226-04-10
— філіял №2
вул. Смалячкова, 1, 288-19-55

Наркалягічны
— абласны
вул. Аспенкі, 23, 288-05-41
— гарадзкі
вул. Гастэлы, 16, 223-58-21
вул. Перадавая, 11
235-86-03/86-13/86-01

Экспэртэза алькагольнага ап'янення:
235-87-02
— аддзяленне №2
вул. Кабушкіна, 54а, 245-75-79
— аддзяленне №3
вул. Стаханавіцкая, 19,
230-24-04/21-30
— дзённы стацыянар №1
вул. Валгаградская, 63, 266-48-15
— дзённы стацыянар №2
вул. Мажоскага, 162, 221-79-85
— дзённы стацыянар №3
вул. Алтайская, 64/1, 242-39-97
— дзённы стацыянар №4
вул. Гастэлы, 16, 226-81-58
— дзённы стацыянар №5
вул. Нікіфарова, 3, 260-15-19

Анкалягічны гарадзкі
пр. Ф. Скарыны, 64/3
207-32-90, 231-28-36
(даведка), 268-47-71
(прыёмнае аддзяленне)

Процэсхотны:
— абласны
н.п. Гіаскоўка
202-20-93 (галоўны лекар), 202-

20-15 (даведка), 202-20-57
(дзіцячая рэгістратура), 202-21-24
(прыёмнае аддзяленне)
— гарадзкі №1
вул. Я. Коласа, 57/3
266-00-34 (рэгістратура), 266-01-15
(дзіцячае аддзяленне)
— №2
вул. Бехцерава, 9, 245-57-05 (рэгістратура), 285-46-89 (дзіцячае аддзяленне)
— №3
н.п. Навіны (НДІ пульманалёгіі і фізіятэрыі)
289-82-53, 289-87-91 (дзіцячы кабінэт)

Псыханэўралягічны:
— абласны
вул. Панамарэнкі, 5, 251-50-92/41-70
— гарадзкі
вул. Бехцерава, 3, 245-45-98 (даведка)
— дзённы стацыянар
вул. Чырвоная, 2, 236-62-33
вул. Мініна, 20, 226-29-87
— сэксальгічны цэнтар
вул. Мендзялева, 4, 289-58-98, 235-20-52
— гарадзкі дзіцяча-падлеткавы
вул. Кунцаўшчына, 22, 215-08-19

Радыйцыйнай мэдыцыны
вул. Макейкіна, 17, 264-65-10, 264-13-22 (аддзяленне водагразельчаньня)

Спартыўнай мэдыцыны:
— рэспубліканскі
вул. Сьвярдлова, 9, 227-81-29
— абласны
вул. Я. Коласа, 59, 262-42-41/33-06

Сурдальгічны дыспансэр
вул. Сухая, 8, 200-84-50

Эндакрыналягічны:
— рэспубліканскі
вул. Фабрыцыюса, 13, 222-22-32
— гарадзкі
вул. Кісялёва, 7, 236-66-54

Мэдыка-рэабілітацыйныя экспэртныя камісіі
— Менская абласная
вул. Я. Коласа, 59, 262-10-52
— Менская гарадзкая
вул. Кальварыцкая, 5, 200-90-36 (даведка)
— Цэнтральная
вул. Кальварыцкая, 5, 200-13-92

Мікрабны
— №1
вул. Кальварыцкая, 5, 200-02-50
— №2
вул. Кальварыцкая, 5, 200-02-50
— №3
вул. Кальварыцкая, 5, 200-00-40

Спэцыялізаваны
— кардыялягічная
вул. Кальварыцкая, 5, 200-00-40
— анкалягічная
пр. Ф. Скарыны, 64, 266-63-80
— артапэда-травматалёгічная
вул. Кальварыцкая, 5, 200-20-40
— афтальмалягічная
вул. П. Броўкі, 7-44, 232-05-61
— пэдыятрычная
вул. Кальварыцкая, 5, 200-13-92
— профпаталёгічная
вул. Убаравіча, 73, 240-56-22
— псыханэўралягічная
вул. Бехцерава, 3, 245-04-71
— фізіялягічна-мэдыкалягічная
вул. Бехцерава, 9, 245-90-10

Мэдыцынавыя рэзынькі
УУС адміністрацыі Маскоўскага раёну, вул. Уманская, 108
222-86-04

КАІСА

Яніш мае пасьядоўнікаў

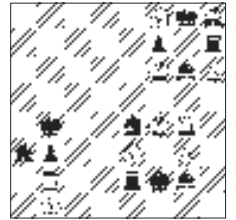
У нататцы «Дзе вы, пасьядоўнікі Яніша?» («Наша Ніва», №25, 8 ліпеня) быў кінуты заклік да складаньня шахматных твораў, дзе фігуры фармавалі б літары альбо лічбы — «НН» ды «100». Неўзабаве лунінецкі гісторык Вадзім Жылко прэзэнтаваў газэце свой узор юбілейнага віншаваньня, даслаўшы «сотню» — тры задачы на каагэратывны мат (дыягр. 1). Нагадаем, што пры такім заданьні чорныя пачынаюць і робяць усё, каб белыя заматалі іх як найхутчэй, — фактычна гуляюць у паддаўкі. Белыя ж імкнуцца выкарыстаць слабасьць чорных найкарацейшым шляхам.

Распэньні задач В. Жылка даволі нескладаныя, з адным фіналам. У «каагэратывах» зазвычай два фіналы, аднак да выяўленчых задач патрабаваньні ніжэйшыя. Нават кісяцкая троххадовка «Дамоклаў меч» расейца Лялі

Шумава (1867) дапускае больш чым адно распэньне. Тым часам і ў адным з твораў, апублікаваных у «Kaice» 8 ліпеня г.г. (Б: Kpg4, Te3, Ce2, Ke4, Kg3, Q: Kpg2, пш. f4, f2), выявіліся пабочныя варыянты. Пасьял 1. f1T, апрача аўтарскага 1... Tf3 2. Tg1 Tf2X, рапae і 1... Cd3 (d1, e4, b5, a6) 2. Tg1 Te2X. Дэфэкт, які зьніжае вартасьць задачы, лёгка пазьбегнуць, калі слана e2 замяніць на пешку (гл. дыягр. 3). Хоць і ў гэтым выглядзе, паводле слоў нашага няштатнага кансультанта, майстра спорту па кампазыцыі Ўладзімера Сычова, твор «далёкі ад ідэальнага».

Такім чынам, на сёньня маем дзьве юбілейныя падборкі, хай сабе й не зусім дасканалыя (дыягр. 1, 2—3). Запрашаем чытачоў пераўзысьці В. Жылка і В. Рубінчыка ў вымаляваньні задач да стагодзьдзя газэты.

НН

Дыягр. 1. В. Жылко, 2005. «1» — каагэратывны мат за 3 хады (1. Кра4 Крe1 2. Сb4 Tb1 3. Кра3 Та1X); «0» унізе і ўверсе — каапмат за 2 хады (1. Tg7 Cg7 2. Ch5 h7X; 1. Kg3 Tg3 2. Te1 Tg2X).

Дыягр. 2. В. Рубінчык, 2005. «Н» зьлева і справа — мат за 2 хады (1. c8K+; 1. Kd2).

Дыягр. 3. В. Рубінчык, 2005. «Н» і «0» унізе — каапмат за 2 хады (1. Кра1 Сb4 2. b1C Cc3X; 1. f1T Tf3 2. Tg1 Tf2X). «0» ўверсе — мат за 1 ход (у чорных няма апошняга ходу, таму яны пачынаюць: 0... g5 1. Th7X; 0... f8+ 1. T8X).

ВР

Конкурс у Лідзе

Да 15 лістапада вапных шахматных навінак чакае «Лідская газета». Конкурс складаньня задач у трох разьдзелах будзе судзіць Віктар Волчак, пераможца чэмпіянату краіны па кампазыцыі, суаўтар файнага зборніку «Пазэія шахмат Беларусі» (2004). Падрабязна пра ўмовы конкурсу можна дазнацца праз http://bychess.narod.ru/uvaga_bel.html альбо даслаўшы запят арганізатару: symanovich@yandex.ru.

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Пятніца, 26 жніўня
АНТ, 23.35

«Чыкага».

ЗША—Канада, 2002, рэж. Роб Маршал.

Кінаверсія аднайменнага бравейскага м'юзыклу.

Рокіс Гарт марыць пра песьні й танцы, каб зраўнавацца з самай Вэмай Келі, каралеваю м'юзыклаў. І пасля таго, як Рокіс прыступіць да спэцыяльнай адукацыі (які так і ня вывёў яе на сцэну), яна сапраўды знаёміцца з Вэмай... у

турэмнай камэры.

Яскравыя нумары Рокіс і Вэмы (Рэнэ Зэльвэгэр, Кэтрын Зэта-Джонз) забяспечаны.

М'юзыкал — самы амерыканскі жанр, з паважнай тэатральнай і кінематаграфічнай традыцыяй. Каб зьявіцца ў фільме, актор Рычард Гір па чатыры гадзіны штодня браў урокі танцаў.

Карціна адзначана шасьцю «Оскарамі» (у тым ліку як найлепшы фільм); трыма прэміямі «Залаты глебу» — найлепшы фільм, найлепшая мужчынская й жаночая ролі.

Субота, 27 жніўня
БТ, 22.30

«Джэферсан у Парыж».

ЗША—Вялікабрытанія—Францыя, 1995, рэж. Джэймс Айвары.

Гістарычны фільм, мэлядрама.

Найярэдні Вялікай французскай рэвалюцыі Томас Джэферсан прыязджае ў Парыж. Будучы прэзыдэнт ЗША становіцца ўдзельнікам гістарычных падзей і вырашае сардэчныя справы.

Рэжысэр Джэймс Айвары вылучаецца здольнасьцю трапіць і настальгічна аднаўляць атмасфэру эпохі, паказваць чалавека на тле гістарычных канфліктаў.

Галоўныя ролі ў фільме выканалі Нік Нолт, Гвінэт Пэтроў.

СТВ, 23.25

«Сука-любоў».

Мэксыка, 2000, рэж. Аляхандра Гансалес Інарыту.

Драма.

Корсткі, энэргічны і аг'няны фільм мэксыканскага рэжысэра Аляхандра Інарыту. Тры сплеченыя гісторыі пра любоўніку і сабаку баі, фотамадэль, якой ампутавалі нагу, і забойцу, які марыць сказаць дачцэ, што любіць яе, расказа-

ныя зь неўтаймоўным імгтэтам сучаснае кінажыццё. Выпрабаваньне любоўю і жарэсцыям, пакутамі — і пранзітывым спачуваньнем. Шматлікія прызы за рэжысуру і акторскую працу на міжнародных кінафэстывалях.

Надзеля, 21 жніўня

СТВ, 14.25

«Фільм, фільм, фільм!».

Расея, 1968, рэж. Фёдар Хітрук.

Анімацыйная пародыя.

У гэтым трапным і дасціпным мультфільме апавядзецца пра пакуты й подзьвігі стварэньня кінакарціны. Герой-рэжысэр падарозна нагадвае Сяргея Эйзенштэйна, ягонае стужка — «Івана Жалівага», а сьмех і жарты Фёдара Хітрука («Калікулы Баніфацыя», «Гісторыя аднаго зьлачынства») з задавальленьнем апрацяць ня толькі рэжысэры, але й звычайныя глядацы.

«Лад», 21.25

«Формула каханьня».

Расея, 1984, рэж. Марк Захарав.

Экспірыментальная камэдыя, мэлядрама паводле рамана А.Талстога «Граф Калістрэра».

Экспірыментны, іранічны, музычны фільм зь лірыка-гратэскавымі

ролямі (Тацяна Пельтцар, Леанід Бранявой, Аляксандра Захарава) і незабыўнымі сьцэнамі пра «уна мамэнта» (дзэт Сямёна Фарады й Аляксандра Абдулава).

АНТ, 22.55

«Банда Келі».

Аўстралія—Вялікабрытанія—Францыя, 2003, рэж. Грэгар Джордан.

Гангстэрская драма.

Гісторыя легендарнага аўстралійскага бандыта Нэда Келі, які сышоў у «Робін Гуды», калі паліцэйскі спакуюсь на сястру і арыштаваў маці. Але гвалт спараджае гвалт.

У фільме здымаліся Джэфры Раш, Арланда Блум, Наомі Уотс.

Аўторак, 30 жніўня

«Лад», 22.05

«Люстэрка».

Расея, 1974, рэж. Андрэй Таркоўскі.

Аўтарскі фільм-споведзь.

Дзіцячыя ўспаміны, сны, пазэія бацькі, атмасфэра сталінскай эпохі, вайна, маці. Стыхіі вады й агню, хроніка як асабістая памяць, гіпнотэкадра. Трымценьні й пекныя вобразы чалавечай душы, згодна з Таркоўскім — «уваблены час».

Андруй Рэцінскі

Дзень беларускага пісьменства

4 верасня ў Камянцы (Берасцейшчына) пройдзе Дзень беларускага пісьменства. Цэнтральнай падзеяй стане Фэстыўаль кнігі і прэсы, дзе будзе працаваць таксама некалькі тэматычных выстаў з навукальнымі дапаможнікамі, дзіцячай літаратурай, кнігамі па экалогіі і турызму.

Не абдызца бяз выступу фальклёрных калектываў і выстаў народных майстроў.

Перад фэстыўалем пройдзе навукова-творчая экспедыцыя «Дарога да святлыні» з Жыватворным агнём ад Труны Панскай.

КІРМАШ

У выстаўным павільёне НВЦ «Белэспла» (Купалы, 27) з 27 да 31 жніўня працуе выстаўка кірмаш «Добры дзень, школа».

ВЫСТАВЫ

Мой горад

У мастацкай галерэі «Унівэрсытэт культуры» (Кастрычніцкая пл., 1) з 26 жніўня да 5 кастрычніка будзе працаваць выстава «Мой горад». У экспазыцыі — тут ня толькі Менск, але і горады ў шырокім сэнсе, такі, якім бачыць яго мастак і кожны з нас — прадстаўлены жывапіс, графіка, скульптура, фатаграфія.

Чурленіс

У Доме Ваньковічаў (вул. Інтэрнацыянальная, 33а) з 25 жніўня працуе выстава факсімільных рэпрадукцый Мікалоюса Чурленіса.

Займеньнікі

У Музеі фота (вул.Прытыцкага, 10) да 7 верасня працуе фотавыстава Ганны Громавай і Дзьмітрыя Лельчука «Займеньнікі». Гэта спроба сынтэзы традыцыйнай чорна-белай фатаграфіі з сучаснымі тэхналогіямі апрацоўкі і друку, прычым акцэнт робіцца на менавіта на традыцыю.

Васіль Быкаў па-ўкраінску

У наступныя чысьвер, 1 верасня, у бібліятэцы Дома Літаратуры (Фрунзэ, 5) адбудзецца прэзэнтацыя кнігі апошніх твораў Васіля Быкава ў перакладзе на ўкраінскую мову «Ходільці» («Пахаджане»). Бяруць удзел перакладчыкі кнігі, украінскі пісьменьнік Аляксандар Іравец, сябры Васіля Быкава, а таксама Андрэй Хадановіч і Уладзімер Арлоў, чые кнігі выйшлі сёлета ва Украіне. Пачатак а 16-й гадзіне. Уваход вольны.

ПЭРФОРМАНС

Navinki-2005

27–28 жніўня ў Палацы мастацтваў (Казлова, 3) адбудзецца VII Міжнародны фэстыўаль мастацкага перформансу «Navinki-2005». Квиткі: 1500, 1000, 800.

КАНЦЭРТЫ

ДК Прафсаюзу

25 (чацьвер) — Дайва Старынкайтэ і джаз-квартэт з прэм'ерай «Джаз-атмасфера».

ФУТБОЛ

Кубак УЭФА

25 жніўня. БАТЭ — «Крылы Саветаў». Другі матч 2-га раўна-

ду кваліфікацыі. Барысаў. Гармады стадыён. Пачатак а 21-й.

Чэмпіянат Беларусі

27 жніўня (субота) «Дняпро-Трансмаш» (Марілёў) — «Славія» (Мазыр) «Шахтар» (Салігорск) — «Лякаматэў» (Менск) ФК «Гомель» — «Нёман» (Горадня) «Тарпэда» (Жодзіна) — «Дарыда» (Ждановічы) «Зорка-ВА-БДУ» (Менск) — «Нафтан» (Наваполацк). Стадыён «Трактар». 28 жніўня (нядзеля) БАТЭ (Барысаў) — МТЗ-РІПА (Менск) «Дынама» (Менск) — «Дынама» (Берасце). Стадыён «Дынама»

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЦЁ

Белая вежа (284-69-22, 239-16-00)

25 (чц), 23.00 — «White Tower»: dj Top, dj Grizzly, dj Bergamo

26 (пт), 23.00 — «Acoustic Band».

27 (сб), 1.00 — dj Dee.

28 (ндз), 23.00 — «Acoustic Band».

Bronx (288-10-61, GSM «Velmcom»: 103 і 105)

25 (чц), 22.00 — dj Kulikoff.

26 (пт), 21.00 — «Flat».

28 (ндз), 17.00 — нядзельны кінасеанс.

«Стары Менск» (289-14-00) 27–28 (сб, ндз), 20.00 — «Панарыс».

3–4 (сб, ндз), 20.00 — «Панарыс».

Графіці (671-58-65) 21 (ср), 20.00 — «Stop-time».

Адкрыццё сезону вечароў джазавай музыкі.

2 (пт), 20.00 — «Ляляная мурашка», «Панарыс», «Валік Грышко і ўсе».

Izium (206-66-18) 25 (чц), 22.00 — «Royalty R'n'B».

26 (пт), 22.00 — «Love party».

27 (сб), 22.00 — «Fusion party».

28 (ндз), 21.30 — live: «Blues Street» / «Sunday dance»: dj Luxur.

Madison (219-00-10) 25–27 (чц–сб), 22.00 — dj Nice.

28 (ндз), 23.00 — «Staff party».

X-Ray (223-93-55) 26 (пт), 22.00 — dj Top.

27 (сб), 22.00 — dj Buster.

Presto (232-54-49, 232-15-79) 27 (сб), 23.00 — «Back to School».

КІНО Ў МЕНСКУ

Рэпэртаўр менскіх кінатэатраў з 26 да 28 жніўня

«Аўрора» (253-33-60) «Мама, не бядуй-2»: 26 (пт) 17.00 (ін), 19.00, 21.00.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 13.30, 15.50, 18.10, 20.40.

«Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 10.30 (ін), 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30.

«Берасце» (272-87-91) «Няўлоўны» (прэм'ера): 26 (пт) 13.00, 15.00, 17.00 (ін), 19.00; 27, 28 (сб, ндз) 13.00 (ін), 15.00, 17.00, 19.00.

«Горад грахоў»***: 26–28 (пт–ндз) 21.00.

«Дружба» (240-90-13) «Усе ці нічога»***: 26–28 (пт–ндз) 16.30 (ін), 19.00, 21.00.

«Кастрычнік» (232-93-25) «Мадагаскар» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40, 16.30; 27, 28 (сб, ндз) 13.00 (ін), 14.40, 16.30.

«Мама, не бядуй-2»: 26 (пт) 18.40, 21.00.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 18.20, 21.00.

«Масква» (203-14-48) «Мадагаскар» (прэм'ера): 26 (пт) 17.00, 19.00; 27, 28 (сб, ндз) 12.50 (ін).

«Мама, не бядуй-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20.

«Мір» (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Няўлоўны» (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 19.00, 21.10.

«Містэр і місіс Сьміт» (2с): 26–28 (пт–ндз) 18.10, 20.30.

«Перамога» (203-77-66) «Найлепшы дзень майго жыцця» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40.

«Мама, не бядуй-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20.

«Мір» (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Няўлоўны» (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 19.00, 21.10.

«Містэр і місіс Сьміт» (2с): 26–28 (пт–ндз) 18.10, 20.30.

«Перамога» (203-77-66) «Найлепшы дзень майго жыцця» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40.

«Мама, не бядуй-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20.

«Мір» (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Няўлоўны» (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 19.00, 21.10.

«Містэр і місіс Сьміт» (2с): 26–28 (пт–ндз) 18.10, 20.30.

«Перамога» (203-77-66) «Найлепшы дзень майго жыцця» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40.

«Мама, не бядуй-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20.

«Мір» (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Няўлоўны» (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 19.00, 21.10.

«Містэр і місіс Сьміт» (2с): 26–28 (пт–ндз) 18.10, 20.30.

«Перамога» (203-77-66) «Найлепшы дзень майго жыцця» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40.

«Мама, не бядуй-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20.

«Мір» (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Няўлоўны» (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 19.00, 21.10.

«Містэр і місіс Сьміт» (2с): 26–28 (пт–ндз) 18.10, 20.30.

«Перамога» (203-77-66) «Найлепшы дзень майго жыцця» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40.

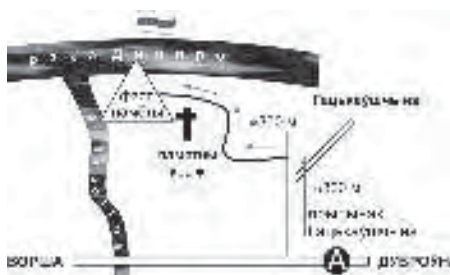
«Мама, не бядуй-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10.

«Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20.

«Мір» (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3Д»: 26–28 (пт–ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00.

«Няўлоўны» (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 19.00, 21.10.

Ворша-2005

Аданачэньне ўгодкаў Аршанскае бітвы адбудзецца 3 верасня, а 19-й. Да месца можна даехаць з чыгуначнага вакзалу Воршы на аўтобусе №11 да аўтавакзалу (канец маршруту), далей аўтобусам «Ворша—Дуброўна» да прыпынку «Гацькаўшчына».

Гуртам можна наняць маршрутку з чыгуначнага вакзалу проста да Гацькаўшчыны.

Ад прыпынку «Гацькаўшчына» да месца каля 1 км.

Спадарожныя цікавосткі: абпал Цэнтральнай плошчы знаходзяцца музэй Уладзімера Караткевіча і Прыдняпроўскі парк з помнікам пісьменьніку на месцы хаты, дзе прайшло ягонае дзяцінства.

У касцёле Сьв.Яэпа захоўваецца копія вядомай карціны «Аршанская бітва», да касцёлу можна даехаць маршрутам №1 да прыпынку «Швейная фабрыка».

Даведкі: mihailca@tut.by

16.50, 21.00; 27, 28 (сб, ндз) 14.40 (ін), 21.00.

«Забіць Фройда»*** (прэм'ера): 26–28 (пт–ндз) 16.50 (ін), 19.00.

«Піянэр» (227-64-87) «Імперыя ваўкоў»*** (2с): 26–28 (пт–ндз) 18.40, 21.00.

«Дзівоўная даліна»: 26–28 (пт–ндз) 16.00.

«Цэнтральны» (200-34-16) «Усе ці нічога»***: 26 (пт) 11.00, 13.30, 18.30, 21.00; 27, 28 (сб, ндз) 11.00 (ін), 13.30, 18.30, 21.00.

«Вайна сусьветаў»: 26–28 (пт–ндз) 15.50.

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласці (ін) — ільготны сэанс (зніжка 50% для ўсіх гледачоў)

Рэйтынгавы абмежаванні: *** — дзеці да 16 год не дапускаюцца; **** — дарослым з 18 год.

КІНО ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

«Аўрора» «Лемані Сьнікет: 33 нядзельны: 27, 28 (сб, ндз) 11.30.

«Бярэсцце» «Супэрсьмейка»: 26–28 (пт–

ндз) 11.00.

«Дружба» «Браток медзвездзяна»: 26 (пт) 14.00; 27 (сб) 13.00; 28 (ндз) 11.00.

«Ледавіковы пэрыяд»: 26 (пт) 14.00; 27 (сб) 11.00; 28 (ндз) 13.00.

«Піянэр» «Нязнайка і Барабас»: 26–28 (пт–ндз) 10.20.

«Горад чарадзеяў»: 26–28 (пт–ндз) 12.00.

«Гуляя, як Бэксэм»: 26–28 (пт–ндз) 13.40.

«Піянэр» «Нязнайка і Барабас»: 26–28 (пт–ндз) 10.20.

«Горад чарадзеяў»: 26–28 (пт–ндз) 12.00.

«Гуляя, як Бэксэм»: 26–28 (пт–ндз) 13.40.

КІНО НА DVD

Master Records «Зямля мертвых»

Фільм жахаў, баявік, антыўтопія-прыпавесць. ЗША—Канада, 2005, рэж. Джордж А. Рамэра.

У ролях: Сайман Бэйкер, Дэніс Хопэр, Ася Арджэнта.

Зямля захоплена зомбі. Пазастальныя людзі ў асаджаных гарадах трымаюць абарону, але грамадства расколата на купку багачаў і натоўп жабракоў.

Апошняя частка кульгавага эпэсу ад жывога кісяля і стваральніка жанру — Джорджа А. Рамэра.

Менск, Кісялёва, 12, т.643-21-08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Дасьціпныя таямніцы фрайдызму

«Забіць Фройда» («Inconscientes»)

Гішпанія—Нямеччына—Італія—Партугалія, 2004, каларовы, 100 хв.

Жанр: іранічная камедыя. Аднака: 7,5 (з 10).

Барсэлёна, 1913 год. Псыхіятар Леон Парда, які пазнаёміўся з тэорыяй сэксуальнасці Зігмунда Фройда, кідае цяжарную жонку Альму з няўцямнымі тлумачэннямі. Альма і муж яе сястры Сальвадор вядуць пошукі нечакана знікллага. А ключом служыць дысэртацыя Леона пра чатырох гістарыкаў...

«Забіць Фройда» — дасьціпная, лёгка, сьмешная камедыя

Гаэкіна Арыстрэлы з дынамічным сюжэтам, дзе знаходзіцца месца і дэтэктыўным інтрыгам, і страшным тайнам, і любовным шматкунікам, і дэдуло Фройду.

Праз стагодзьдзе пасля скан-

дальных адкрыццяў венскага доктара псыхааналізаў стаўся абавязковым і зацэрым штампам — аўтары карціны могуць дазволіць сабе іранізаваць зь цёплай настальгіяй. Скандалы садамаза-

хізму, тайных вечарынах трансвестыстаў, інцэсту і гомазарызму пададзеныя з ашаламляльнай нявінасьцю, найўнім і мудрым тактам ды здаровым гумарам.

Залатыя рамачы кадраў, сьмешныя намікі на хроніку, касцюмы, аўтамабілі-караты ствараюць стыльную атмасфэру.

Сцэнар Дамініка Гарары і Гаэкіна Арыстрэлы лёгкадунна-бездарковы, кожная фраза страляе, сцэны й жэсты вывераныя — гумар адточаны й зусім няплот.

Леанор Ёўтлінг (Альма) і Люіс Тасар (Сальвадор) іграюць нязмужана, але ў фільме ўсе акторы на сваім месцы — акторскі ансамбль зладжаны, і нават эпізодычныя ролі добра прадуманыя.

Гледачы плакалі ад рогату на Маскоўскім фэстывалі, дзе карціна была прадстаўленая, да плачу могуць далучыцца і меншчкі.

Андрэй Радзінскі

29 жніўня 18:00 «Рэактар»

РОК ПАСЬЛЯ ВАКАЦЫЯЎ

пераможцы фэсту **БАСОВІШЧА:**

PARTYZONE INDIGA POSTSCRIPTUM ТАРПАЧ
(прэзэнтацыя альбому "Усё будзе...")

З.Б.М.Я.Я. ТАВАРЫШ МАЙЗЭР (Marilëy) СЫЦЯНА і іншыя.

Даведкі па тэл. 6490886, 7662425 w1979@tut.by www.BMA.home.by

VOX 100% TUT.BY Наше Ніва

Гэта сьвятое

Правіннасьць вешальнікаў флэшах пра прэзыдэнта ня ў тым, што яны некарэктна яго малявалі, а ў тым, што яны ўвогуле яго малявалі. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Цяжка ўявіць, што БРСМ у кантэксьце апошніх падзей спусьціць разнарадку: «Для барацьбы з анімацыйнымі правакацыямі ў сетцы тэрмінова арганізаваць пры кожным аб'ёме мультстудыі і папулярнасьці курс дзяржавы праз пазытыўны вобраз бацькі-мульцяшкі». Або загадчык прэзыдэнтавай гаспадаркі расколіцца на бабло і перакупіць Кувава, каб расейскі аніматар зафігнаў пралакашэн-

каўскі мульт з Масяняй. Па сюжэце Масяня сустракаецца зь беларускім правадыром і ў захапленні гаворыць: «Ану, бацька, хадзем мо пакурым!»

Любы графічны вобраз правадыра вылікае спонтаннае жаданьне набраць тэлефон даверу КДБ.

Усё таму, што выяўленьне асобы графічнымі сродкамі (малюнак, мультаж) — гэта заўсёды маленькая няўдалая апэрацыя па кланаваньні. Мастак або мультыпалікар, нават малюючы пад капірку, усё роўна дапусьціць нейкі дэфэкт, адыход ад арыгіналу хоць бы таму, што ў яго ёсьць свой стыль.

Цяжка ўявіць сябе, што было б, калі б у дзяржаўных установах дазволілі вешаць

партрэты кіраўніка дзяржавы ў выкананьні прадстаўнікоў розных мастацкіх школ. Ну, сапраўдзізм я яшчэ разумею. Аднак, убачыўшы у холе якога-небудзь міністэрства партрэт Яго пэндзля нейкага кубіста, прадстаўнік электратату трохі ачумеў бы: квадратныя вусы рознага колеру не адпавядаюць іміджу палітыка, які выратаваў краіну ад бурі.

Такім чынам, лёгіка Макіявэлі патрабуе абмежаваньня права на выяўленьне самаходка, які зьняў расейцаў з чамаданаў. Бога не малююць! — як у жыдоў. Тыя забараняюць маляваць Яхве, спасылаючыся на выпадак з Ааронам. Гэты габрэйскі Цэрэтэлі выявіў бога ў вобразе цяльца і замалюваў ізраільянін маліцца ідалу. На-

туральна, арганізаваны Ааронам фэст ператварыўся ў фэтэшысцкую оргію. Нарэшце, мусульмане проста замянілі партрэт Алага пэнтаграмай.

Ня дзіўна, што сёньня прадаўцоў опіюму для народу абсалютна ня парывае фэномэн папулярнасьці флэш-анімацыі. Паспрабуй зрабі героем мультаж пэнтаграму. А жыхароў Драздоў парывае. Адзінае выйсьце — указ аб забароне выяўленьня шэрагу палітыкаў. Як і ў справе са словам «беларускі», манопольнае права адлюстроўваць іх фізіяномію павінен мець выключна спэцкамбінат.

20 жніўня сябры незарэгістраванай вайскова-патрыятычнай арганізацыі «Белы легіён» здавалі іспыты на права насіць «сталёвы барэт». Спачатку яны паслухалі імшу ў Жыровічах. Потым былі пляцкіямэтровы крос, жорстка паласа перашкодаў і спарынг-баі пры сьвятле вогнішча. Узнагароды ўручалі пад сьцягамі Мірскага замку.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

НЯНЯ

Шукаем няню для хлопчыка пяці месяцаў. Т.: 661-64-40 аль-бо 291-98-35

Беларускамоўная няня шукае працу. Т.: 372-96-32

КАМПУТАР

Прадаю новы кампутар. Любое зьмяненне канфігурацыі. Тан-на зь фірмовай гарантыяй. Т.: 780-06-42

КАНТАКТЫ

Паважанае спадарства! У найбліжэйшы час пачнецца адры-раць беларускамоўнага сайту. Кожны з Вас мае магчымасьць даслаць на адрас 08.09.1514@cut.by любую інфармацыю (до-пісы, вершы, артыкулы, уласныя меркаваньні па пытаньнях, якія Вас турбуюць, пралапоны, розныя думкі і г.д.). Уся гэтая інфармацыя будзе разьмешчана на сайце. Сьпадыся на пленнае супрацоў-ніцтва з кожным беларусам! Жыве Беларусь!

Шукаю ахвотных да пашыву ўніформы і ўдаву ў ваеннай раз-канструкцыі БКА. bka_1943@mail.ru

КНІГІ

Прадаю кнігі «Міндаў, кароль Літоўі...» (40 тыс.), «Старыныя ўсёды Берастейшчыны» (60 тыс.; у кнігарнях няма), «Первый Литовский Статут» (110 тыс.), «У кніжарох ГПВ» (5 тыс.) ды інш. Т.: 400-45-91

Прапаўну кнігі: «Беларускі класічны правапіс», «Словнік Бай-кова—Некрасавіча», «Матэматычная энцыклапедыя», «Міндаў,

кароль Літоўі». Зьявілася кніга «Сьпіс землеўладальнікаў Мен-скага павету». Т.: 753-91-96

Набудо кнігу «Беларуская міталёгія. Энцыклапедычны слоўнік». Т.: 714-92-77

Набудо кнігі «Недастралляны С. Падгайнага (г. 1. 2), «Беларусы на Салюках». Улюбим варьянцы (арыгінал, ксэракопія, «Words», PDF). Т.: 404-47-24, e-mail: adamovitch@yandex.ru

Прадаю кнігі: «Словарь белорусского наречия» 1870 г. І. Насо-віча, факс. выд.; «Беларуска-расейскі слоўнік» 1926 г. Байкова, Некрасавіча, факс. выд.; «Тэагонскі ордэн», «Армія Кравава на Беларусі», «Сьведзь» Л. Генюшы, А. Разань ды шмат інш.: гісторыі, артыкулы, паэзія, проза. Т.: 753-70-05

Прадаю кнігі: «Беларускі арнамент» М. Кацара, «Пан Таўвеш», «Кароткая гісторыя Беларусі В. Ластоўскага», «Да гісторыі беларуска-польскай размоўнікі, Нішч, Гэта, Мази, Крашэўскі, Цыял, Рэлье, Брэхт ды шмат іншых. Т.: 753-70-05

Біяграфія ППРБ, іншыя кнігі, часопісы, газэты, календары, значкі, музыка і фільмы на CD ды кассетах, новыя майкі на Рука-ва, 13 (ТБМ). Памядаека — пятніца (15.30—19.00). Т.: 707-40-01

ПРАЦА

Яксна выканаю пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літэ-ратуры і мове. Зьвяртацца заагда пасьля 17-й. Т.: 235-18-72. Юры

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

Зь Беларусі і Літвы

Сяло **Белавеж**, Пружанск. пав., Гродзен. губ. Так званая «сыбірская» язва прайшла; зьверы хварэць перасталі, але на месца гэтага хварэе ска-ціна на язы і ногі (жшур). Дахтары зь Пецярбур-гу, Юрэва і з губэрні яшчэ не разьехаліся, такса-ма ёсьць яшчэ і паліцыя з Гродны і Беларосту. Сяляне тутэйшыя не даюць ляльчы жывёлу, бо, кажучы, бяцца штрафу за кожную захварэўшую скаціну; таму нават і не гавораць, што ў каго захва-рэла. Найбольш хварэе жывёла на граніцы Брэс-цкага павету.

І. Во-ко [Язэп Варонка? — «НН»]

З усіх старон

У **Аўстрыі**. У Марыенбадзе зьяжджаюцца імператары аўстрыйскіх Пранцішак—Язэп і нямецкі, Вільгельм. Туды прывязджае галоўны міністар тур-эцкі на перагаворы з галоўным міністрам аўст-рыяцкім. Адуль турэцкі едзе ў Нямецчыну і ў Бэрліне мае быць у імператара.

№32, 1910 г.

Ліцэнзія №02310100189 ад 24 траўня 2001 году

АЛТЫС ПЛЮС

ПАДАРОЖЖА Ў БУДСЛАЎ

У Будславе вы наведзеце касцёл XVI—XVII стагодзьдзяў, дзе пабачыце вобраз Будслаў-скай Божай маці. У мястэчку Удзела вы зможа-це паглядзець беларускую батлейку. У Глы-бокім — наведзеце мясцовыя царкву і касцёл. Але самым цікавым пунктам вандроўкі будзе Мосар. У летні час гэта месца асабліва прыго-жае, нездарма яго называюць беларускай Швайцарыяй. Яшчэ гэтае мястэчка вядомае дзякуючы мясцоваму ксяндзу Эзасу Бульку.

Ад'езд у вандроўку 27 жніўня ад аўтастанцыі «Дружная». Колькасць месцаў абмежаваная! Больш падрабязную інфармацыю можна атры-маць па тэлефоне: 222-46-51.

Анонс: 4 верасьня — Дзень беларускага пісьменства ў Камянеццы.

ЗАПРАШАЕМ У ПАДАРОЖЖА

4 верасьня (нядзеля) па маршруце:

Менск — Ішкальда — Воляна — Паланэчка — Завосье — Сталовічы — Новая Мыш — Крошын — Стайкі — Менск.
Т.: 232-54-58, 622-57-20 (Зымцер)
264-12-38, 776-24-35 (Павал)

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асоб) на с. 24 **Рэкламныя расцэнкі:**
— да 20 слоў (тэкставы модуль) — 4100 руб.
З кожнага наступнага 20 слоў (тэкставы модуль) — 4000 руб.
Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-накету за 1 см² — 650 руб.

Абвесткі палітычнага характару і ад грандацкіх арганізацый аплэ-ваюцца паводле рэкламных расцэнак для камэрцыйных абвестак. Каб зноўчы платную прыватную абвестку, трэба пераказаць грошы праз пошту на разліковы рахунак: УНП 101115521. Рэдакцыя газэты «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», код 764.

На зааротым баку блізка паштовага пераказу ў сектары «Для пісьмоўных паведаньняў» запісваецца дакладна і чытаецца тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і абавязкова дадаецца сьмэ: «Зь рэклам-нага паслугі».

Давадкі праз т. (017) 284-73-29

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,

У. Зяміароўскі (1920), С. Дубавец (1919—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бахшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцэн Лява
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар Сяргей Харушкі
выдавец і заснавальнік Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Сьпасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фар-матан А2, 6 друк. арк. Друкарыя РУП «Выдавецтва «Беларусь» Доч. друку. Менск, пр. Ф. Скарыны, 19. Рэдакцыя не нясе адказнасці за зьмест рэклам-ных абвестак. Кошт свабодны. Паслэдачы аб рэгістрацыі прыватнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г. выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3329 Газэта выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаньні ў друк. 20.00. 24.08.2005.

Занова № 4854

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а